

DE
CVN

Q. J. A.
Pent...

AVC

IOHAN
12

ITEM
Item...

COLONIAE
in...

DE RE PE- CVNIARIA ANTI-

QVA: SESTERTIO, TALENTIS,
Ponderib. Mensuris, Stipendijs militarib.
antiq. Prouinciarum: Regumq; po-
puli Ro: ac Caesarum redi-
tib. libri duo utilissimi.

AVCTORE LEONHARDO POR-
cio Vicentino.

ITEM

IOHANNIS AQVILAE DE POTESTA
te atq; Vtilitate monetarum opusculum
his additum.

ITEM PRISCAE MONETAE ADNO.
stram supputatio per Mamerannum collecta.

Cum Priuilegio Cæs. ad decennium.

COLONIAE Henricus Mameranus excudebat
in platea Iudaica Anno, M, D, L, I.

20 H. H. H. 87

2we 1016

DE PRIVILEGIO GENERALI HENRICO

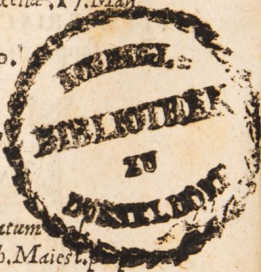
Mamerano per Cas, Maieft. concessio.

Autum generali Priuilegio Casareo est, ne quis quoscunque libros, siue ante impressos, siue non impressos, Henricus Mameranus Typographus Colonien per se impresserit, uel per alios imprimi curauerit, intra decem mium ab eorum singulorum prima editione, imitari & imprimere per se, uel alios audeat, sub poena suspensionis ab officio, & confiscatione omnium eorum librorum, in superq. .6. Marcharum auri puri: partim a reario imperiali, partim dicto Mamerano, eiusue fratribus aut heredibus irremissibiliter exoluendarum. Bruxella, 17. Maij

Anno. 1550.

CAROLVS

Vidit Antonius
Perrenotus

Ad mandatum
& Cath. Maies.

Ioannes Oberburger,

Aerger

R. Paulus Pfünzing.

1498 397 01

SERENISS- ATO, POTENTISS.

PRINCIPI AC DN. DOMINO

Philippo, Hispaniarum Principi. Archiduci

Austriæ, Duci Burgundiæ &c. Comiti

Habsburgi, Flandriæ &c. Dño suo

clementiss. Nicolaus Mameran

nus Lucenbergen.

Vper inuidiss. Parentis tui,
Philippe, magnanime Prin-
ceps, apliss. q; ad Imperij sa-
stigium, per Sabinum con-
scriptam Electionem: eiusq;
ab initio Imperij rerum cla-
rè gestarum Epitomen com-
pendiosa relatione nostra:
utraq; adente tibi & diligenter, propter amplitudi-
nem & rerum pondera, perlegendam & cognoscendā
prestauimus; Nunc rem pecuniariam Leonhardi Portij
& Iohannis Aquilæ, Imperiorum & regnorum admi-
nistrationib; tanquā affinitate quadam, ac necessitu-
dine proximam: mihi semper quidem pessimè, etiam in
magnis meis laborib; propitiā, uel infestā quoq; &
nihil minus quam familiarem ac domesticā: tibi uerò
ad maximarum, ampliss. q; rerum, humeris tuis incum-
bentiū, rectā & salutarem gubernationem: ad expe-
ditionum in hostem sustinenda onera, apparatusq; belli-
cos, opportunè conducibilem & in primis necessariā,

non leui, neq; minima de causa ad tuam Serenitatem
mittimus: utpote quæ maximis Principib. clariss. q; &
cognitu pernecessaria sit, & usum ita utilem præset ac
salutarem, ut sine ea penè inutile magni Principis am-
pliss. q; nomē ac maiestas habeatur. Non enim sine hac
Regina, & adscititia rerum humanarum Dña, uel flo-
rere luculenter Respublica, uel conseruari salua com-
modè & integra Regna possunt: nec subditorum indi-
stracta & in disturbata retineri salus atq; incolumitas.
Etenim dici non facile potest, quantum in Imperijs &
Regnorum, ditionumq; gubernationib. semper ualue-
rit ab initio usq; hæc pecuniaria ratio, ut nō immeritò
bellorum bellorum nerui dictæ sint pecuniæ, Regnorūq; thesau-
neruus.

Huius autē ratio antiqua, primusq; eius usus quis fu-
erit: quem admodum humanæ res per hanc & decorem
atq; incrementa sumpserint, & in fastigia ac sublimita-
tem surrexerint: & excisæ quoq; p̄sum ierint ac cor-
ruerint: hic per Portium acerr. inuestigatorem, diligen-
tiss. q; uetustatis perrimatorem & excussorem, magno
ingenio & incredibili industria, clara & euidenti posi-
ta explicatione panditur. Et quomodo apud ueteres
Principes Rerumq; pub. ac Nationum & populorum
moderatores & Gubernatores tractata sit & habita:

Pecunia, Quis modus tunc eius in militia, ususq; exiterit: quam
bonis Prin commoditatem per bonos Principes adtulerit: quid se-
cipib. com licitatis & salutis: Quantum contrā turbarum etiā &
moda: im- excidij per improbos inuexerit, et ob id eius hic lectio
probis p̄ni plurimum iucunditatis cum maxima utilitate coniun-
tiosa.

Quum, lectitanti tibi est allatura.
Hactenus enim si uerā ueteris militiæ imaginē, quo-
modo

modo conseruaretur: si usum, disciplinam, modū, eiusq; alendæ rationem: item quis fuerit ordinarius illius clariss. & uictoriosiss. totius mundi bellatoris Ro. populi exercitus: quomodo & quanto stipendio: quibus prætere rebus alijs in singulos menses intertenceri consueuerit, parum tua Serenitas compertum habuit & exploratum, hinc iucunda pariter & eleganti relatione cognoscet.

An enim scitu iucundum magnanimo Principi & rerum pulcherr. studioso, non sit, hinc tanquā in clariss. speculo prospicere, in quo nostra horum temporū militia, ab illa antiqua differat: quomodo tunc miles altus sit: quantis intertentus impensis: quomodo & quantis nūc: Nimirū cū antiquis, uictus, uestes, arma, equi, cæteraq; res utensiles & necessaria, stipendio, leuiore censione imputatæ exhiberentur: reliquumq; ex ordinario stipendio (quod idem ferè cum nostri temporis salarium fuisse colligitur, idest, trium circiter aureorum cō antiquæ ronorū) in pecunia exoluebatur: nostris uniuersum militiæ cū salario in mera & sola pecunia exoluitur. Alioqui nostri temporis annuo stipendio ordinarij Ro. Exercitus, poris conseruata eadem inuenietur ratio ac summa pecuniaria, uenire. cum huius nostri temporis alendi exercitus & intertentendi modo.

Nam ordinarius & perpetuus Romanorum Exercitus duarum semper Legionū erat, quæ constabant plus minus duodecim millib. peditum & mille equitib. Ad quas copias annuo stipendio intertentendas, mille erāt deputata ab Senatu talenta: quæ constituunt nostri æris, sexcenta millia aureorum coronatorum. Quæ si resoluta in singulos milites per .12. menses distribuatur,

Ordinari-
us Ro. Ex-
ercitus.

Salariū *pe-* tur, inuenietur non multò minus, quam tres coronatos
ditum *priss-* per mensem ad singulos redisse. Quantum & hodie sin-
ci tēporis. gulis stipendiarijs peditib. communiter & ordinariè
Salarium soluitur. Equitib. autem singulis uel octoni, uel deni,
equitum. uel duodeni, secundum dignitatem & meritum, aurci,
coronati (supputatione ad nostram monetam facta) numerabantur: sicuti nec hodie multò plus singuli capiunt.

Quanti Item quanti tunc temporis equus communiter emptus
equus *priss-* sit: Nimirū tempore Salomonis in Aegypto emptos esse
co tēpore singulos equos sexagenis coronatis constat: & in Italia
emptus & apud Romanos eodem fermè tempore, quinquagenis.
nutritus. Et sumptum annuum in singulos equos, decem corona-
torum fuisse, ex huiusmodi monetarum ratione colligi-
tur: quod & ipsum non iniucundum est cognoscere, ut
quanti tunc res ualuerint, & quanti ad intertenendum
ac alendum constiterint, intelligamus.

Census Prætera cognoscet ex hoc tua Cels. libello, quantum
equestris. in nauali militia prima & secunda classis in stipendio
& milite habuerit: quanti annua sustentatione con-
sisterit. Item quis census Equestris: quis Senatorius.
Nam Equestris census, summa pecuniaria quadringen-
torum sestertiorum erat, hoc est, æris nostri, decem mil-
lium coronatorum, à Senatu singulis equitib. quos ad
hunc ordinem adsumpsisset & declarasset, ex ærario
designata: non quòd nemini liceret esse nobili aut
equestris ordinis, nisi qui tantum in bonis & redditib.
annuis haberet, cum legamus complures fortunæ ad
modum tenuis, uirtute bellica, & nobilitatis decus
& equestris ordinis meruisse insignia: sicuti & quen-
dam Poëtam donatum hoc ab Augusto censu legimus.

Et

Et fortassis etiam ad intertenendos equites emissarios ad necessitatem in negocijs urbis talis aliqua summa designata erat.

Senatorius autem census primùm octingentorum ^{Census Sen} sestertium erat, quod est viginti millium coronatorum: ^{torius.} deinde auclius est per Augustum Cæs. ad mille ducenta sestertia, id est, in triginta millia coronatorum. Huius census uidetur Plinius, luxuriam Ro. & diuitiarum aestimationem, honestarumq; rerum negligentiam taxans sic meminisse: Posteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit: postquam Senator censu legi ^{Plinius} coeptus: Iudex fieri censu: Magistratum, ducemq; ^{lib. 15.} nil magis exornare, quàm census: postquam coepere orbitas in auctoritate summa & potentia esse, pesum iere uitae precia, omnesq; liberales artes in contrarium concidère, ac seruitute sola profici coeptum.

Quaquam autem nõ solùm Plinius, sed omnes alij, qui de politia Ro. meminerunt, sic habeant, ut ex censu Senatam lectum esse dicant; tamen non parum mirum uideri alicui posset, eius populi Magistratum, tam insignem & prudentem, qui totius penè orbis Dominator esset, huc stuporis ac dementiae deuenisse, ut uirtutem & animi, ingenijq; dotes, ipsis fortunæ bonis postponere uoluerit, plurisq; hæc, quàm istas aestimare, ut neminem in ordinem Senatorum reciperet, nisi tantum in annuo censu haberet quàm ne quædam uirum prudens, si infra hunc esset censuum. Hoc enim quid aliud esset, pecunia & bonis fortuitis, uirtutem & prudentiam metiri? quo quid esse posset turpius & iniquius? Et tamen saluè hoc primum in ipso Cicerone, cuius fortuna cum longè infra hunc censum esset, nec ex parte uigesima par,

ut quæ in infimo fermè loco confisteret, nec ullis imaginib. maiorum ipse clarus esset, sed homo obscurus & externus solùm tamen ingenij dotib. huc profecit, ut non tantum Senator, sed primas urbis factus florētissimæ totius orbis Reipub. gubernacula teneret. Nō enim censu, sed ingenio hic lectus est. Quare non absurdum

Vera de cē forsan uideri posset, si credatur hæc summa pecuniaria
 su Senato- ad ipsum intertenendum ex honestate totum Senatum,
 rio opi- fuisse à prudentiis. Magistratu ex ærario designata.
 nio. Nemo enim ex ullis historijs adducet, nullum fuisse in
 hoc ordine Senatorem infra huius census summam, imò
 pauciss. inueniet ex omnib. Senatorib. qui tantum in
 annuo cēsu habuerint. Nec Augustum prudentiis. optimūq;
 Principem, huc respixisse opinor, cum hunc censum
 ex decem millib. augetet, ut hac tanta sua largitione,
 hoc impensius uirtutem, quæ in fortuna non consistit,
 supprimeret: stultitiam ac temeritatem, quæ fortuna
 & splendorem comitantur, adtolleret ac promoueret.
 Atq; sic prudentiis. Magistratus, turpiss. ac stupidiss. ignorantia
 suspitione liberabitur.

Item quis reditus priscorum quondam Regum, Prouinciarum,
 Imperijq; populi Ro. quæ opes & quantæ prisca temporis:
 quanti exercitus tunc alitus sit, & qua ratione sustentatus:
 stupenda illorum temporum diuitiarum miracula, fidem
 & rationem superantia, in hoc libello memorantur: ut quod de Alexandro Magno
 Macedonum Rege scribitur, in cuius nuptias ab Asiæ
 gentibus deuictis impensas esse scribunt coronas aureas
 ualoris quindecim talentorum, id est, nonagies cēties
 millium coronatorum hoc est nouem millionum. Non
 enim illis erāt leges sumpuntuarie Sillana & Iuliana
 positæ

Alexādrī
 Magni stu
 penda di
 uitia.

positæ, quæ uctuerunt in nuptijs supra mille scelerios fieri sumptum, id est, uicenos qui nos coronatos aureos. Et in cuius thesauro, cum uita decessisset, reperta fuisse tradunt cētum millia talentorum auri, id est, sexagies decies centena millia iuxta nostræ pecuniæ supputationem, aureorum coronatorum id est sexaginta milliones. Nam millio continet decies centena millia. Et tamen paulò antè ex eo exhauferat in funerationem Ephestionis decem millia talentum, hoc est, sexagies centena millia coro. id est, sex milliones. Et in annuo redditu eidem fuisse tercentena mill. talentum, id est, centies octies decies centena millia coron. hoc est centum & octoginta milliones: quantum fortasse hodie nullus in uniuerso orbe Princeps ex annuis redditibus habet: quātum uim auri uix tota hodie Europa conferre in unum suffecerit. Et tamen bonæ fidei scriptores hæc memorant. Item Susis in ærario Darij Regis reperta fuisse Darij æra tradunt quadraginta talentorum millia, quæ faciunt rium. ducenties quadragies centena millia coron. id est, uiginti quatuor milliones.

Item Sardanalum Assyriorum Regem, qui ducentis Sardana- circiter annis post Salomonem uixit, memorant in stru- pali incre- turam pyræ, & eus ornatum impendisse octies cente- dibilis & na millia coron. supputatione ad nostram monctam sa- infinitus Eta. Actum secum in eandē unā cum uxore & pellicib. penè au- simul cremāda congesisse auri talenta centies centena rij argen- millia id est sexies milies Millena millia coron. id est, sex tiq; nume- millia millionum: Argenti uerò milies centena millia, rus, id est, sexaginta millia millionum. Summa est, quæ om̄s nem uincit fidem, & quam uniuersa Europa hodie si- Persarum mul conferre in unum non posset. Item in Persarum thesauro.

thesauris Strabo refert reperta esse centies & octies millies millia coron. nostri nummismatis, id est, decem milliones, & octies centena millia.

Dauid rex Sic Dauidem Regem, qui centum annis post captam Troiam in Iudaea, sicut Saturnus centum annis ante in Italia regnauit, historia Regum tradit, habuisse auri centum millia talentum, id est, decies sexagies centena millia coronatorum, hoc est, sexaginta miliones. Argenti uero mille millia talentorum, hoc est, millies mille centena millia, id est, sexagies decies miliones. Cui rei testimonium perhibere uidetur Iosephus lib. 7. antiq. Reliquit autem, inquit, Dauid diuitias tantas, quantas nemo alius Regum nec Hebraeorum, nec aliarum gentium.

Salomon.

Atq; Salomon eius filius, qui gloria sapientia, & diuitijs omnes totius mundi cuiuscunq; etatis superauit Reges: cui a finitimis Prouincijs quotannis dono offerebantur talenta auri sexcenta sexaginta sex, id est, trecenta triginta nouem millia coron. & sexcenti coronati: in solam mercedem operariorum & opificum templi, qui fuere centum & sexaginta millia, impendit septuagies bis centena millia coronatorum, id est, septem miliones & ducenta millia. In ornamenta uero templi ac uasa aurea contulisse eum memorant ducenties quadrages octies centena millia coronatorum, hoc est, viginti quatuor miliones & octo centena millia: ut in summa confluiterit hoc Salomonis templum triginta duo miliones coronatorum. Et Eupolennus Graecus historicus addit, mille scuta aurea a Salomone fuisse facta. Sed in tertio Regum legitur tantum de ducentis, quae sint ex auro puriss. facta, nec in templi, sed domus ipsius in monte Libani ornamentum ceffisse. Verum haec omnia tantarum

Templum Salomonis quanti confliterit.

impens

impensarum huius templi ornamenta, exceptis arca & Nabochodonosor.
 tabulis, postea Nabochodonosorem Babyloniorū Regem (quē Hercule robustiorem fuisse scribunt: & quē sic Deus obbrutescere fecit, ut cum iumentis stabularetur & ad præsepe fœnum comederet, sed precib. Danie lirsursum restituit, factusq; est domino fidelis) ductis in Iudæam unā cum Stibaris Medorum Regis Copijs auxiliariis. centum & octoginta pedum millib. Equitū uero centū millib. currū decē millib. direpta & spoliata, simul cum totius Iudææ oppidis, ipsa Hierosolymorū urbe, captoq; Ioachimo Iudæorum Rege cum omni familia & thesauro, secum Babylonem deportasse.

Stibaris
 Rex.

Iam uero annuus census populi Ro. quātus & quam incredibilis erat? Scribunt enim ante Pompeium, populū Ro. in annuo reditu quinquagies decies cētena milia coronatorum, nostri æris, hoc est, quinquaginta miliones. Quos annuos reditus, post deuictam & subactam per Lucullum quidem Asiam, per Pompeium autem for- tuna fauore triumphatam, cum & mare Pyratice transquillasset, & Imperio populi Ro. adiecisset, Pontum, Armeniam, Cappadociam, Paphlagoniam, Mediā, Ciliciam, Syriam, Mesopotamiam, Iudæam, Phœniciam, Palestinā, Aegyptū, Colchidem, Iberiam, Albaniam, Scythiam, & Arabiæ partē: & castella mille capta: ciuitates nouingentas ferme: naues Pyraticeas octingentas: urbes Colonias Ro. triginta nouē: ad octuagies quingies decies centena milia coronatorū auctos esse memorant, hoc est, septuaginta quinque miliones. Ac tunc ex solis tributis & uectigalibus reddisse quotannis in ærarium populi Ro. uicies centena & uiginti quinque milia coronatorum. Quæ unquam in orbe ciuitas, quis tam potens unquam

Reditus
 annui po-
 puli Ro.
 = 50. millio-
 nes.

Pōpeius.

Aucti ad
 75. mill.

unquam & opulentus Princeps extitit, qui tantam au-
 ri uim ex annuis reditibus habuerit? Hodie siquidē uix
 omnes Europæ ciuitates simul, tantum ex annuo reditu
 capere crediderim. Ad quas populi Ro. prisorumq;
 Regum diuitias, nostrorum huius nostræ tempestatis &
 ante mille ab hinc annos, Principum uel maximorum,
 uniuersæ collatæ opes, quid habebant similitudinis &
 conueniētiæ? certe hoc, ut magis inopiæ & quædā men-
 stri tempo dicitas, quam opes & mundana felicitas appareant.
 ris cū pris Vix enim multi simul opulenti s. hanc summam constitu-
 corū colla ent. Sed uergit occulto quodā Dei iudicio indies magis
 tæ, inopiæ & magis in pauperiē mūdus eo gradu, quo à Deo & in
 & mendici- nocentia atq; reſtitudine uitæ in prauitate & ferociā
 citas sunt, & omne dedecus recedit. Quantoq; plus auri & argen-
 ti effoditur & cuditur, tanto rareſcit magis, minusq; ha-
 betur. Quod & ipsum non parum mirum uideri poteſt
 quò stupenda illa & infinita uis auri prisici illius tempo-
 ris omnis peruenerit, & quò indies labatur ac uaneſ-
 cat, cū tamen quotidie per omnia ſæcula & effoſſum
 fit & effodiatur ac cudatur, cum ærugine & ſitu non
 corrumpatur, neq; etiam usu uſq; adeo adteratur. Poſ-
 ſent ſiquidem iam omnia ubiq; auri eſſe plena, niſi Deus
 occulta quadam ratione euaneſcere faceret, & ueluti
 inter manus diſperire. Sic & in maximo frumenti ac ui-
 ni, rerumq; aliarum terra naſcentium prouentu ege-
 mus, & deſtituimur. Nam rerum omnū pretia in ſingu-
 los dies in caritatem magis, magisq; uidenter ſurgūt &
 augentur, ſiuntq; cōparatu difficillima. Quantoq; plus
 laboramus, minusq; ocij admittimus, etiam dieb. ſeſtis,
 hoc minus habemus, hoc minus ocij reliquitur: hoc plus
 laboris reſtat. Quæ cauſa? certe hæc unica, de Deo diſſi-
 denia

dentia: de nostris laborib. & industria confidentia: de Deo diffugium, & ad hæc externa confugium, ad hæc studia conuersio & applicatio.

Nec tamen (ut ad institutum reuertamur) absurda hæc de populo Ro. atq; incredibilia uideri debent. Si enim omnium Prouinciarum, nationum, dominorum, insularumq; totius ferme orbis Imperio Romano subiectarum, uectigalia, tributa, census, prouentus, metalla, exactiones, multa, spolia, rapine ad calculum reuocentur, longè fortasse summa educi a prior æris, reddituq; poterit. Et Strabo in descriptione Hispan. refert apud nouam Carthaginem, quam hodie Carthagenam uocant, ex breuiss. terræ spacio, quinquaginta uidelicet milliū passuum, ipsum populum Ro. in singulos dies duorum Res mirā millium & quingentorum coronatorum, ad nostri æris de paruo computationem, redditum habuisse. Qui efficiunt in sin- terræ spagulos menses septuaginta quinq; millia coronatorum: cio. in annum uero spacium, noningenta cetera millia. Vix enim credibile est tam paruū terræ spacium, id est, iter pedestre nouem aut decem horarum tantam pecuniariū summam in annum redditum pendere potuisse: cum uix magna aliqua & ampla prouincia tantum hodie alicui Principi annuè pendat. Quantum igitur censendum est totam ipsam Romanis pendisse quotannis Hispaniam, si tam paruus terræ tractus, hanc tam amplam summam tribuit? Quantum autem diuersas & opulentas totius ferme orbis ditiones ipsorum Imperio subiectas?

Liuius de pace Antiochi Regis cum Romanis facta, Antiochus memorat Antiochum soluisse quindecim milia talentū Rex. id est nonages centena millia coronatorum nostri æris Liuius lib hoc est, nouem milliones. Verba Liuij libr. 4. de bello 4. de bell Macedo-

Maced.

Macedonico sic habent. Europa abstinet: Asiaq; omni, quæ cis Taurum montem est, decedite: pro impensis deinde in bellum factis. 15. millia talentum Euboicum dabit: quingenta presentia: duo mill. & quingenta cum Senatus, populusq; Ro. pacem comprobauerint: mille deinde talenta, per. 12. annos. Vbi fortasse rectius legi poterit, millena deinde talenta, distributivè in singulos annos: Ut mirum censerì minime debeat tam fuisse populi Ro. ærarium ex annuis redditib. opulentum. In quo Plinius refert fuisse sub Sexto Iulio & L. Aurelio Coss. septem annis ante tertium bellum Punicum, computatio- ne nostri æris, quadrages sexties centena, & quinquaginta quinq; coronatorum millia, hoc est, quatuor miliones, sexcenta & quinquaginta quinq; mill. quod Plutarchus scribit postea per Pompeium ex deuicta Asia aucta esse ad octuages decies centena millia, hoc est, octuaginta miliones. Budæus autè in Assè supputat fuisse sedecies centena millia & septingenta auri podo,

Incredibi- id est, æstimatione æris nostri, millies & sexcenties cen-
lis summa tena millia coronatorum, id est, centum & sexaginta
auri & ar miliones. Argenti uerò nonagies bis octoginta quinq;
genti in æ- millia pondo, id est, noningèties uicies centena millia
rario Ro. coron. id est, nonaginta duo miliones. Aut alia supputa-
tione apud eundem Budæum longe inferiore, uidelicet,
ducenties uities septies cetenamillia, id est, uiginti duo
miliones & septingenta centena millia. Quam sum-
mam uniuersam simul hodie uix uniuersa Europa ha-
bet. Atq; idem Pompeius post subiugatas illas Ponticas

Tigranis Asia minoris opulentiss. & nobiliss. ditiones, cum Ti-
Regis mul grane Armeniæ Rege prælio congressus est: qui uictus
fla. & ante ipsum posito diademate Regio, in genua prouo-
lucus

lutus, suppliciter culpā deprecans, soluit impostā mul-
 Etā auri sex talentorū millia, id est, sexties & trigiesies,
 centena coron. millia, hoc est, tres mill. et sexcēta millia. Cato quā

Sic Cato, deuicto & confiscato Ptolomeo Cypro Re-
 ge extulit ex nobilib. illa & auri opulentiss. in sula, quæ pro auri
 hodie Turcarū imperatori tributaria, Venetorū patet in arariū
 dominio, in ararium Ro. septem talentū millia, id est, Ro. extule
 bis & quadragies centena millia coronatorum, id est, rit.
 quatuor milliones & ducenta millia.

Et sub Vespasiano Cæs. qui Princeps fuit omnium Aerarium
 liberaliss. tum in oēs benemeritos, tum præsertim in Ro. sub
 studiosos & disciplinarū professores: in Senat. & Con- Vespasia =
 sules: tradit in arario fuisse quadragies mill. sestertium no Cæs.
 id est, millies cētena mill. coron. quod est, cētū milliones. Tyberij

Item Tiberius Cæsar, Princeps unus sordidiss. exactio- Cæs. aua =
 nib. & uexationib. uicies septies millies sestertium coe- r.ß. immē
 gisse dicitur. id est, sexagies septies millies mille & quin- sa auri uis
 genta millia coron. quod est sexaginta septem milliones
 cum dimidio. Quam summam immensam Caius Cæsar,

eius successor, citius quam annuo spacio totā prodegit, Caij Cæs.
 ut uerē proverbium hic locum inuenit, Tenax requi- prodigali =
 rit prodigum. Hic Caius fertur saepe super immensos tas.
 auri acerosos patentissimē diffusos, nudis pedib. spacia =
 tus esse, totoq; corpore uolutatus.

Et Nerone Cæs. Tacitus memorat post extractā immē
 sis impensis domū aureā, bis & uicies millies sestertium Neronis
 donationib. effudisse id est, quingentes & quinquages cē- prodigali =
 tena mill. coro. id est, 55. mill. cū dimidio. Et lusisse alea- tas.
 in singula puncta denis aureū millib. Et discendenti urbe
 Tiridati Regi donasse sup sestert. millies id est, supra
 uicies quingies cētena mill. coro. itē nullā uestē bis idusse.

et mulas argenteis soleis calceasse tradit

Caligula Sic quoque Caligula Cæs. Tranquillus tradit uicies septem
 Caligulae tias millies sestertium prodegiſſe, id est, sexcenties septuagies
 Cæs. prodi tuagies quinquies centena millia coronatorum, id est,
 galitas. sexaginta septem milliones cum dimidio.

Vitellij Et Vitellium Cæs. memorant sestertijs centies uno die
 Cæs. et Ca coenasse, id est, ducentis quingentis millib. coron. quanti
 ligulae coe. et Caligulam quoque tradunt.

na. Iam Lentuli Auguris et Senatoris Ro. quantae fue-
 re diuitiae? Scribunt siquidem eius bona taxata fuisse in
 Lentuli di quater millies sestertium, id est, in centies centena milia
 uitia. coron. hoc est, decem milliones, Quis hodie magnus Prin-
 ceptus est, qui tantum possideat?

M. Craſſ. Et M. Craſſi Senatoris Ro. diuitias ex annuis redi-
 tibus. quinquies centenorum millium coron. nostri num-
 mis matris fuisse memorant. Quantum uix hodie magnus
 aliquis et amplius Princeps ex annuis capit redditibus.

Sed et Lucullus Ro. tantas diuitias bello acquisiuit
 ut eas nec operibus sumptuosiss. exstructis, nec quotidiano
 no luxu adterere possent, solitusque sit cum magnifice coe-
 nare uellet in Appolline (qui locus magnifice coenatio-
 nis erat) non minus quam quinquaginta millib. drach-
 marum, id est, sicuti Budeus supputat, quinque milib. co-
 ron. et ducentis sestertijs quae tantundem constituunt.

Lolliae or Sed et Lolliae Paulinae ornatus seu mundus aestimatus
 natus. est quadringentis sestertium, id est, decies centenis mil-
 lib. coron. eratque fere totus ex gemmis.

Cleopatrae Et Cleopatra Aegypti Regina, apud quam Antonius
 Reginae delibutus defecerat, una coenacenties sestertium absump-
 cana. sit, id est, ducenties centena et quinquaginta millia co-
 ron. id est, uiginti milliones et quinquaginta millia.

Sed

Sed quid de Virgilij Poëta diuitijs dicemus? fuit P. Virgilius Maro Poëta omnium qui unquam fuere unus fortunatiss. opulentiss. q. Possedit se siquidem cum memorant ex Principium, amicorūq. liberalitatib. in bonis ad nostræ pecuniæ ualorem æstimatis, bis centena quin quaginta millia coro. nec tamen exulum aut proscriptorum confiscata bona, quæ illi ab Augusto offerrebantur, unquam ulla suscipere uoluit, unde multo factus fuisset opulentior: quæ res maximam eius animi integritatem arguit: quam ne quidem in multis Christianis inuenire est, qui non tantum obuijs, ut aiunt, ulnis huiusmodi oblata sibi miserorum & damnatorum bona suscipiunt, sed magnis desiderijs & sollicitationibus ambiunt & expetunt.

Virgilij
Poëta di-
uitiæ.

Quinquam & Laberius Poëta non infima fortuna fuerit, ut qui ab Augusto Cas. censu equestri donatus sit, id est, de cem millib. coronatorum in singulos annos, factusq. eques Romanus. Sic & Horatius in lautissima fortuna ex Principium munificentia fuit. Hodie cum nullus sit Poëtarum honos, nulla apud Principes æstimatio, magna non tantum rerum inopia premente sed Nostri tem mendicitate etiam angustiantur, Moriones & tibicines poris poëdonæ magnifica ferunt: Poëtae uix stipem accipiunt: isti tas in ullo luxu abundant: hi in ædia pressi fortiter esuriunt. In honore ludos & aleam stultasq. alias uanitates, nil piget sæpe esse. maximas profundere summas: in studiosos & eruditos, si duos, aut sex quis aureos eroget, magnum quid esse putat. Et multi Medici Romæ annua mercede à Principib. habiti sunt senis coronatorum millib. ducentenis & quinquegenis.

Laberius
Poëta cen-
su equestri
donatus.
Horatius.

Medicorū
omnium sa-
larium.

Sed finem tandem prisce temporis diuitias commemo-

B rando

rando faciaumis. Diligēter omnia satis hæc Portius persequitur, & post eum Budæus in asse suo, simulq; & pōderum atq; mensurarum ex antiquis rationem explicat & priscorum temporum in his ritus ac consuetudines uterq; aperit. Quas tu res, ampliss. Princeps, ob uctus flatem pariter et utilitatem necessariam, diligenter perspice ac cognosce: & quantum pecuniarum ratio in bellis conficiendis, & Regnis, Imperijs q; gubernandis & conseruandis, momenti habeat, hinc studiose perpende, ac æstima. Non enim minimum refert, huius rei tam necessarise & utilis, adtentam & exactam ubiq; & semper, magnum, & sibi, suisq; subditis commodum Principem, habere rationem. Patentissimus siquidem, & in plurimis non modo utilis, sed per necessarius

etiam eius usus extat: nostranq; simul
in his exhibendis, & nouo modo ad
clariorem lucem per Aphori-

smos digerendis,

operam

atq; industriam

boni, æquiq; consule.

Augustæ Rheticæ ex

Cancellaria

Cæs.

tertio Idus

Ianuarias Anno

1551.

(. . .)

ius per
e p
plicat
adines
uctua
r per
in bel
dis e
ende,
am ne
sem-
Prin-
it

LEONAR
DEPORTIVIS

...

...

62
LEONAR-
DI DE PORTISIVRIS
CONSULTI VICENTINI DE
sestertio, pecunijs, ponderi-
bus & mensuris anti-
quis, liber I.

Ommercia rerū permutādo cuique superflua & necessaria cœpisse ratio subest, & certissimi autores prodidere, postea emptiones & venditiones ex vsu & cōmodo re-
pertas, quum metalla in hominum cognitionē deuenissent, quibus di-
uersa postea pretia imposita sunt, prout quæq; speciosa cōmoda, aut
rara credita, aurum uero cur alijs pretio & dignitate præstet, non ex
his tantū processisse, sed ratione naturali, & ex arcanis Philosophiæ
des

deprompta pleriq; crediderunt, quippe cū natura, cui nihil perire potest, in continua tamen suarum partium transmutatione uersetur, eas merito præstantiores, quæ huiusmodi transmutationi minus obnoxie reperirentur, homines existimarunt, ut magis defecatas & propius ad naturam principiorum accedentes, quæ sane incorruptibilia sunt, & sua puritate ab òni iniuria conuersionis præseruantur. Cum igitur aurū, cui nihil igne deperit, nec situ, nec flammis corrumpatur, nec in aliam speciē, quo minus naturam suā retineat, transmutari possit, non facilitate, pondere, colore, quibus multis cedit, sed ut perfectū naturæ opus, nedum alijs metallis, sed omnibus illius partibus dignitate præstantius, & pretiosum ma-

gis non immerito iudicarunt, quibusdampaucis exceptis, ut carbūculis, adamātibus, & alijs non per multis, eadem fortasse ratione, uel solo luxu & hominum libidine cōmendatis. Cum metalla igitur ad commercia vetere illo permutādarum mercium vsu commodiora in vsu esse cepissent, una cū his statim cupiditates, & earum comites fraudes, & auaritia, & cūcta scelera prodire. Quæ bona omnia, & cōmoda bonis initijs reperta, ad malos semper exitus, & hominum perniciem conuerterunt. Hinc Promethei fabulam originē cepisse reor, quem furatum ignem Ioui. s. rerū cognitionem & prudentiam e cœlo traxisse, cū in maliciā conuersam animaduerneret, poenituisse illum credi par est, & aquilam eius iecur,

cupi

cupiditatis sedem & causam, incessanter rosisse, nō sine occulto & vtili mysterio finxit antiquitas, quo pœnitentiam & pœnam obiter significaret eius, qui mortale genus sua illa felici & beata simplicitate priuasset. Hinc illa iniqua & vulgata metallorū infectatio, veluti maiorum omnium causam præstiterint, cum iure ac merito nerui terræ, & præcipuum nature opus appellari possint. Prius enim ex his vtilitates, postea cōmercia reperta sunt. Quæ n. exerceri ars? quid vtile? quod pulchrum fieri sine ferro potest? si ad cædes, & vrbium expugnationes, & ad omnia mala homines postea conuertere, quid est quod ferro imputetur? Aeris, argenti, auri, & aliorum metallorū commoda ad medicinam, & alios necessarios vsus,

longū esset referre, si ex cupiditate
tanti boni orta est auaritia, & inde
omnia mala, cur metalla infecta=
mur: sed illis omissis, non ne com=
mercia & hominum conuentus his
præcipue constant: non ne mutuo
vsu & consuetudine disciplinæ &
artes inuentæ: ex quibus prudētia,
iustitia, pietas, & reliquæ virtutes
originem traxere, non ne ciuitati=
bus & oppidis fabricandis occasi=
onem præstitere: profecto quod
intelligant, quod cognoscāt, quod
a feris distent, & deniq; quicquid
boni habeant mortales, pro maiori
parte metallis acceptum ferre pos=
sunt, quod non solū ratione, sed etiā
exemplo iā domestico demonstra=
ri potest. Quanto minus a feris su=
is, elephantis, simijs, & alijs huius=
modi paulo mitioribus, quā a no=
bis

bis differunt homines illi in extre-
mis mūdi partibus ab Hispanis nu-
per inuentis, cur cum eandem faciē
& membra habeant, non eosdē sen-
sus & iudicia? Non has differentias
natura fecit, cui satis fuit hominum
genus ad percipiendas disciplinas
idoneum magis quā cetera anima-
lia procreare, ipsi homines mutuo
usu se inuicem docentes, quod quis-
que sciret, prudētiores effecti sunt,
sient aliquando illi, & postea mali,
ut nos, & eorum malicia, non com-
mercia metallis contracta, erunt in
causa. Quibus sublatis omnes qui-
dem artes, mores, disciplinæ, & cū-
cta bona una deficerēt, et citius nos
illis hominibus pene feris similes,
quā nobis illi efficerentur. Sed lon-
gius fortasse quā decuit, euagatus
sum, ut diluerem immeritam calū-
niam

calumniam præcipui boni. Ad proposita nunc accedã. Rudibus metal-
 lis primo teretibus vt virgulis, vel
 in latitudinẽ diffusis, postea ad re-
 primendas adulterantium fraudes
 signatis, in commercijs usos fuisse
 mortales satis cõstat, quibus diuer-
 sis imaginibus impressis, hominũ,
 & animalium, ut sagittarij, noctue,
 & aliarũ rerũ, diuersa noia im-
 posita sunt, ut Darici, Philippei a regi-
 bus, a pōdere, numero, & rebus im-
 pressis, græcis drachmæ, Tetracini
 oboli, minæ, Latinis Denarij, biga-
 ti, quadrigati, sestertia, & generali
 uocabulo nummi, seu pecunia ap-
 pellati sunt. Quorum nomina, &
 pretia, a deo iam uoluentibus secu-
 lis in desuetudinem abierãt, ut pau-
 ci quid denarij, minæ, talenta, pau-
 cissimi quid sestertia, uel forte nulli
 (ab

Nummo-
 rum nomi-
 na.

Nummus.

(absit uerbo inuidia) nostro æuo
 intelligent, ita ut scirent pecunijs
 nostri temporis cōferre. Quapropter
 quum stipendia militum, reddi-
 tus, & thesauros populorum, & res
 gum tributa gentibus imposita, cō-
 ditiones fœderum, priuatorum di-
 uitias, impensas ædificiorum, deni-
 que pretia rerum apud antiquos au-
 tores posita, unde multa in exem-
 plum & ad nostram institutionem
 trahi possunt, cognosci maxime o-
 peræ pretium arbitrarer, quid in
 hac merita confusa & difficili inue-
 nerim, utilitate rei, & multorum
 stimulis impulsus, qualicunque
 stylo tradere cōstitui, cum in huius-
 modi rerum cognitione non styli
 gloria, sed inuenti utilitas censer-
 soleat, eoque magis in hoc, quia in
discutiendis his, nedū pecunias sed
 pon

pondera antiqua obiter quoque excutere, & nostris conferre necesse fuit. Quibus liquorum & seminū mensurę facillima disquisitione elici & cognosci poterunt, quod maxime legentibus utile & iocundū fore putavi. His paucis præmissis, quæ professus sum, aggrediar.

*Talētorū
genera.*

Diversi ponderis & nominis fuisse Talenta apud antiquos satis cōstat, Aegyptiū, Phœniciū, Babyloniū, & alia, quorū ratio prætermisi, quod ad ea quę dicturus sum, nō multū conferre existimaui. Sed duo præcipue in usu fuisse, uidelicet maius, Euboicū appellatū, quod in se habuit mnas, quas Latini minas dixere octoginta, & Atticum quod sexaginta. Mina in se habuit drachmas cētū. Drachma scrupulos tres, Scrupulus obulos duos. Obulus
sili-

*Pōderum
nomina*

filiquas tres, *Libra Romana*, quā *Libra Ro:*
 eandem fuisse, qua nos utimur ne= *quot unci*
 dum coniectura, sed uera computa *arum.*
 tione puto me reperisse, uncias in
 se habuit duodecī, uncia drachmas
 octo, & sic libra drachmas nona=
 ginta sex, *Vncie & Drachme in nu=* *vncia*
 mero nostræ & antiquæ libræ con= *quot dra-*
 ueniunt, quia totidem nostrā librā *chmarum.*
 constituunt, Drachmas uero, & un=
 cias antiquas nostris conuenire du=
 plici argumento, & utroq; proba=
 bili, & quasi demonstratio puto de=
 prehendisse, cum apud antiquos, et
 nostro quo drachmam esse octauā *Drachmæ*
 partem uncie constet, & denarij an *quid.*
 tiqui, quos frequentiores pondere
 drachmæ fuisse inferius apparebit,
 nūc diuersissimis in regionibus re=
 perti octo nostram (sicut & antiquā
 unciam) & nonaginta sex librā im=
 pleant

pleant. Præterea sicut uncia nostri
 tēporis charactos cxliiij. continet,
 quopōdere fere minimo monetarij
 & artifices nūc utunt̄, Drachma ue
 ro, quæ est octaua pars uncie, cha
 ractos xviiij. ita antiquam unciam,
 & drachmatn totidem siliquas, ex
 cōputatione præmissa apparet ha
 buisse. Siliquas uero antiquas nos
 tris charactis cōuenire & nomine,
 & effectu omnibus qui experiri cu
 rabunt, constare poterit. Quia pro
 siliqua semina illius pomi, siue fru
 ctus quē Greci Ceratiū, nostri uul
 go nūc charobā appellant, accipie
 bāt, et inde Greco corrupto uocabu
 lo pro siliquis characti nomē in u
 su esse cœpisse librando deprehē
 di, quia eiusdem sunt ponderis, si se
 mina pleniora, & matura, & non
 flaccida, & exhausta eligantur. Sed

Roma

*Uncia
 quot sili
 quarum.*

*α. πατριον
 quæ sili
 qua.*

*Characti
 pondus.*

Romani in mentione pecuniæ, & maxime Sestertij, ut inferius demōstrabitur, Mina s. pondo inferius declarando, & non sua libra communi usi sunt, ut in numero rotundo, uidelicet drachmarum cētum, talento & sestertio conueniret. *Libra Attica* in se habuit drachmas *quod drachmarum.* lxxv. quæ postea in pondere aliarū rerum in suo statu perseuerauit, in pecunijs uero, ut sine detrimēto creditorum debitores subleuantur, ex decreto Solonis in centum drachmas excreuit, & Mina appellata *Mina.* fuit, ut Plutarchus in eius uita. Hęc quæ de Talento, Mina, & alijs ponderibus superius dixi, si quis exquirere uoluerit, præter ea, quæ sparsim apud autores reperiuntur, ordine omnia in Tractatu Metrico de Ponderibus in volumine Prisci

Prisciani inserto uideri possunt. Pō
 dera antiqua nostris conferre me-
 us labor fuit, quæ ad declarationē
 festertij, ut necessaria premisi. Athe-
 nientes aliquando non solum diuiz-
 rijs, celebritate, potentia, sed etiā bo-
 nis artibus, disciplinis, moribus, in-
 stitutis, & maxime politia, & elegā-
 tia florere, quos Romani potentia-
 am adepti cognoscentes ceteris pre-
 stare gentibus, in multis imitati
 sunt, diuersi ponderis, ut & alię gen-
 tes argenteum nummū signauerūt,
 & drachmas, & tetracos a ponde-
 re cognominatos: sed in præcipuo
 usu habuerūt nummos pondere, &
 nomine drachmæ, & alios diuersi
 pōderis effigie noctuę signatos, qui
 adhuc frequentiores in ruinis, & a-
 pud autores maxime Græcos in mē-
 tione pecunię reperiuntur, & in præ-

*Drachmæ
 usus Athe.*

allato

allegato tractatu fit mentio, & Plu-
tarchus de signatis effigie noctue in
uita Lyfandri, & alibi de drachmis
attestatur.

ROmani rudi ære primum, sed Aes quan-
doprimū
post Seruium Tulliū regem si- Ro. signa-
tum
gnato usi sunt, ut asses qui primū li- Asses libra
les & un-
ciales
brales teste Plinio, loco inferius ad-
ducendo, & Gellio li. xx. ca. i. urgē-
te bello unciales cū nota Iani bifrō-
tis, & rostri nauis, & aliḡ effigie pe- Pecunia
unde.
cudū, unde pecuniæ dictæ, signati
fuerunt, cuius notæ & ponderis an-
tiquissimos uidi, & appendi. Argē Argentū
quando
primum
Ro. signa-
tum.
to signato uti coepisse Romanos qn
que annis ante bellum Punicum at-
testatur Plinius li. xxxiiij. ca. iij. &
quia nummus argēteus pro decem
libris eris permutabatur, denarius Denarius
unde.
Quina-
rius.
Sestertius.
appellatus est, pro quibus qnarius,
sestertius pro duab. libris & semis-

C se.

se. Sed quum postea asses unciales fieri cœperunt, placuit denarium pro assibus xvi. sestertium pro quatuor permutari, & sic semper sestertius fuit quarta pars denarij, quem tamen (ut nomen significat) in stipendijs, & apud autores in mentione pecuniæ semper pro decem assibus receptum fuisse Plinius loco superius adducto testatur, & Plutarchus in uita Camilli, quum scribit ei pœnam indictam apopulo XV. M. assium, delcarat eam summam M. D. drachmas conficere. Liuius eodem loco xv. mill. grauis eris fuisse damnatum, & Liuius in actis Seruij Tullij regis in mentione census scribit primam classem ex ijs, qui centum millia æris, uel supra, census haberent: secundam ex ijs, qui a lxxv. millibus usq; ad centū millia

clasis.

millia, Dionysius Halicarnaseus e
 odem loco scribit primam classem
 fuisse ex ijs, qui centum minas, uel
 supra, haberent in censu: secundā
 a decē drachmarum milibus, quæ
 summa eadem est usq; ad lxxv. mi-
 nas. Item Liuius lib. vi. primæ de-
 cadis scribit Camillo dictatori per
 Tribunos plebis quingentorū mi-
 lium æris multam indictam, si qd
 pro dictatore egisset. Plutarchus e-
 adem scribens quinque myriadum
 drachmarum argenti pœnam indi-
 ctam, quæ summa quinquagīta mi-
 lia denariorum significat, quæ deci-
 es multiplicata quingenta milia æ-
 ris efficiet, & ex his, & reliquis, que
 sequūt apparet, cū apud autores pe-
 na uel premiū grauis æris reperit̃,
 semp̃ intelligi debere de assib. qui
 x. singulos denarios representabāt, et

denarios pondere drachmæ in frequētiōri usu fuisse, quos ut asses, uariante tempore mores vario pōdere signatos, & tandem ad imitatio-
 Atticorū in drachma reledisse opinor. Denarium Romanū, siue nū-
 mum argenteum reperio aliquādo fuisse pōdere drachmę adiecta parte tertia, & sic scrupulorum quatuor. Tres enim scrupuli faciūt drachmā, et iste denarius ad computationē Talēti magni cōuenit, quod erat minarum lxxx. & librarū Romanarum lxxxij. & vnciarum iij. & sic eodem modo sex milia huiusmodi denariorum, qui scrupula continent quatuor, faciunt talentum maius, quo eorum qui drachmæ sint pondere talentum minus, quod erat minarū lx. & lxxij. huiusmodi denariorū signabantur ex libra

Denarij
 Ro. pōdus

Drachma
 3. scrupuli

Talentum
 magnum.

Talentum
 minus.

bra argēti: et de hoc denario quatuor scrupulorū intelligit Liuius lib. iij. decadis quartæ prope finē, quū dicit signati argenti lxxxiiij. M. fere Atticorum tetracinorū, triū ferme denariorum in singulis est pondus, cū Tetracini dicantur a quatuor drachmis, & sic scrupulorū duo decim, & cū singuli tetracini essent ^{Tetracini.} ponderis trium denariorum, apparet denarios aliquando fuisse ponderis quatuor scrupulorum scilicet drachmæ addito scrupulo, aliū fuisse & frequentiorē, ex quibus multi antiquissimi adhuc reperiuntur, ponderis parū ultra drachmā, adeo quod in qualibet uncia drachma comminueretur, & sic ex vncia denarij septem. Et de hoc credo intellexisse Pliniū lib. xxi. cap. ultimo quū scribit, ^{Drachma Attica.} Drachma Attica fere

C iij dena

denarij argentei habet pondus, sed
 ita expresse ponit Cornelius Celsus
 li. iij, ca. xij. de ratione ponderum,
 quum dicit in uncia pondus denari
 orū septem, & huic cōputationi con
 uenit autoritas Plinij, quē Hermo
 laus uitiatum credidit lib. xxxij, ca.
 viij. in fine, quum dicit, iustum esse
 ex libra argēti lxxxij. denarios si
 gnari: quem locum ut uitiatū Her
 molaus correxit, & tamen si recte
 computetur quod in uncia sit pon
 dus denariorum septem, ex duode
 cim uncijs, & sic ex libra potuerunt
 signari lxxxij. denarij. Denique
 crescēte auaricia ad imitationē Greg
 corū pondere drachmē denarij sig
 nari cōeperūt, & ij frequentiores a
 pud autores, & in ruinis, & in the
 sauris passim reperiuntur, et alēto,
 et ming, et sestertio magis cōueniūt.

Ex

Locus Plinij.

Ex quibus plurimos antiquissimos,
 & diuersis notis signatos, diuersiffi-
 misq; in regionib. repertos uidi, &
 appensos omnesponderi drachme
 conuenireprehēdi, quod maximā
 fecisse coniecturam Romanæ iusti-
 tiæ regi Taprobanes Plin. attestat Taproba-
 narex un-
 de cōiectis
 ramfecerit
 Ro. iusti-
 tie.
 li. vi. ca. xxij. quum in captiua pecu-
 nia denarios pari pondere, et diuer-
 sarum imaginū reperisset, & si ma-
 gnitudines, & non imagines in lib.
 impressis corrupte legatur, tamen Locus Plin.
 nij.
 in antiquissimo manu scripto ima-
 gines, & non magnitudines legi, et
 recte, & hos fuisse proprie denaria-
 os, vel magis communes attestatur
 Liuius libro quarto decadis quar-
 tæ. Ultra qd' huius ponderis frequē-
 tiores adhuc repiunt, et i ferius auto-
 ritate aliorū cōprobabit, quū scri-
 bit Acheos a Flaminio admonitos,

redemisse seruos Itali generis per totam Achaiam, eamq̄ redempti-
onē centum talētis sterisse Acheis,
quum quingentos denarios pretiū
quod redderetur dominis pro sin-
gulis seruis statuissent, mille enim
& ducētos ea ratione Achaia habu-
it. Quod si recte computetur, cōsta-
bit talentum lx. minarū, & sic Atti-
cum sex millia denariorū contine-
re. Idē Liviū si cū Plutarcho confe-
ratur, comprobabit denarios, &
drachmas eiusdem estimationis fu-
isse, cum alter ipsorum drachmas,
alter totidem bigatos Badio Nola-
no a Marcello donatos referant, &
Appianus lib. iij. scribit Octauium
quingentas drachmas ueteranis,
quos ex municipiis collegerat, pro-
misisse. Cicero idem exprimens to-
tidē denarios dedisse scribit in epi-
stola

Denarius
& dra-
chma idem

stola sexta li. xvi. ad Atticum, & in alia ad Quintum fratrem, & in alijs locis clare constat. Idem Plinius si recte, & non deprauate legatur, attestatur lib. xij. cap. xv. quum exprimit tertiam partem minæ denariorum xxxiiij. habere pondus (ut in codice manuscripto legitur) quamuis xxxviiiij. corrupte legat in impressis. Ex tribus his generibus denariorum primum in aliud nomen transisse, uel in desuetudinem abiisse reor: Ex duob. sequentib. aut utrūq; in tertio mutatum, aut retenta æstimatione pondus imminutū, et in totum drachmę adęquatum, ut talensto et sestertio examussim conueniret. Etsi aliqui maioris, aut minoris pōderis nūmi atiqui argētei reperiunt, nō denarij, sed extraordinarij existimandi sunt, ut etiā nostro euo

signari scimus.

DE Sestertio multum inter doctos hesitatū, pauci noēn, nulli (q̄ sciā) adhuc significationē intellexerūt. Et Hermolaus nostrę grati s̄rature solertiss. indagator, pro incōperto sibi, uel alijs aliquādo discutendū reliquit. qđ tandem illi, & multis alijs doctiss. uiris, qui hoc ignorarūt, doctrina & ingenio lōge impar excussi, & duplex esse Sestertiū obseruauit, maius, & minus, qđ inter se differāt, declarabit. Sed qua alterū ab altero uel nota, uel adiectione apud autores dignoscat, nōdū mihi plene satisfacio, q̄a codices Synonimo corrupti non bene possunt obseruari, cū eodē nomine, & uocabulo res diuersissima existimatioē reperiatur, quo nunc legētes, & forte olim scribentes hallucinati sunt.

Sed

Sestertium
duplex.

Sed cum sestertium neutro, & uirili genere, & cum adiectione nummi, et sine, apud autores inuenimus, ualde opinor (si libri essent sinceri) hac differentia dignosci posse, quod uirili genere, et cum adiectione nummi de minore, & sic æris, qui (ut infra declarabitur) erat quarta pars denarii, ut sestertius nummus, neutro autem et simpliciter positum, ut sestertium de maiore, & argenti intelligi debere. Et hæc differentia potest elici, ut alia omittam, ex verbis Gell. qui li. ij. ca. xxiiij. dicit sestertios tertios in cenam insumere ius esse, et intelligitur tunc de minoribus. & Traquilli qui scribit C. Cæs. Sestertios CCC. legasse uiritim, & de minoribus constat intellexisse ex summa, quæ nimia esset, si tot sestertios Populo Romano uiritim legasset, & auto-

autoritate Plutarchi in uitis Antos
 ni, & Bruti, dum facit mentionem
 de eodemmet legato Cæs. & lxxv.
 drachmas unicuiq; ciui Romano
 legasse dicit, & clarū sit lxxv. drach
 mas, & sic denarios, CCC. sesterti-
 os repræsentare, cum sestertius sit
 quarta pars denarij. Et Cornelius
 Tacitus lib. xvij. scribit post sediti-
 onē militarem, qua milites in trichi-
 nium irruerunt. Othonem quina
 millia nummum singulis donasse.
 Plutarchus in uita Othonis eadem
 scribens, M. CC. & quinquaginta
 denarios dedisse, quæ est quarta
 pars quinque millium, & Varro
 de lingua Latina declarando sester-
 tium masculino genere ponit. Qui
 bus exemplis et alijs inferius in ma-
 iore dicendis & multipliciter ad-
 duci possent, satis apparet sesterti-

Sestertius
 quie.

um æris fere semper uirili genere
 & cū adiectione, uel nuda appellati
 one nummi, argenti uero neutro, &
 simpliciter positū reperiri apud au
 tores. Sed quia aliquando cōfusa re
 periuntur, credo uitio scriptorum,
 adhuc nolo affirmare superius ad
 ducta, ne uitia librorū mihi pro in
 scitia imputentur, sed satis sit admo
 nere, cum inter se tantum differant,
 ex pretio facillima coniectura cog
 nosci posse de quo sestertio autores
 intelligere uoluerint. Succurrebat
 etiam antiquos figuræ Sestertij ali
 quā notam fortasse addere consue
 uisse, qua maiora a minorib. sester
 tijs distinguerentur. Quæ postea
 quū per inscitiā apponi desisset, in
 de obortam confusionem, & hæc se
 det sententia. Sestertius igitur, ut a
 minori incipiā, teste Plin. li. xxxiij.

*Sestertius
unde.*

capite iij. & Varrone libro quo supra, & alijs, dicitur quasi semitertius, uidelicet quod semis tertio loco, uel tertiæ libræ post duas ponetur, & hoc nomine intelligebatur pōdus duarū librarū adiecta semi, & ideo hac si figura p̄scribēbat, uel hac p̄s, ut ea intelligeretur duas libras integras fuisse adiecta semi, & sic pro quarta parte denarij, cū primū denarius argēteus pro x. assib. gris p̄mutaret: Et de hoc intellexit Varro de re rustica libro iij. cap. ij. dum scribit quinque mill. turdorum uenisse denarijs ternis, ut lx. mil. ea pars reddiderit, et intelligit de sestertijs, ut constat ex sequentibus, & in libris scriptis apparet figura p̄i. Cum uero quinque millia turdorum ternis denarijs singuli uænerint, & tota esset summa denariorū quinde-

*Denarius
argenteus*

quindecim millium, sequitur quod
 hæc summa quater multiplicata, se-
 xaginta millia redderet. Itē de hoc
 manifeste intelligit Cicero in Ver-
 rina quarta in oppositione frumen-
 ti æstimati, vbi apparet ternos de-
 narios sestertios xij. ualuisse, & sic
 Sestertium fuisse quartam partem
 denarij, & in legato Cæsaris supe-
 rius adducto, & alijs præmissis.

Item ex locis collatis Plutarchi in
 principio vitæ Gracchorū, et Pliniij
 lib. xxxij. cap. xi. dum vtrobique
 fit mentio diuersis nominibus de
 æstimatione delphinorū aureorū,
 et in uita Syllæ in principio scribens
 mille nummos drachmas ducen-
 tas & quinquaginta ualuisse, & ex
 Lampridio in uita Seueri, quum
 scribit milites dena millia popos-
 cisse, exemplo eorum qui iam olim

Augu-

Augustum Romam deduxissent:
 & Appianus lib. iij. scribit duo mil-
 lia & quingentas drachmas illos re-
 cepisse. Et Plinius lib. xxxiij. ca. iij.
 manifeste dicit, a deo quod non in-
 diget disquisitione, ex quibus satis
 constat Sestertium nummum fuisse
 quartam partem denarij, & dra-
 chmam denario conuenisse, sed dif-
 ficultas fuit in maiori sestertio,
 quod a nemine autorum declara-
 tum ex diuersis fuit necesse elicere,
 & excussi tandem ad exemplum illi-
 us minoris maius fuisse repertum,
 & sicut illo duas libras et semis eris,
 ita maiore tantumdem argenti, uis-
 delicet duas minas & semis, et sic du-
 centas & quinquaginta drachmas,
 vel denarios representari.

ET si forte cui dubium faceret,
 quod duæ libræ Romanæ, &
 semis

semis ducentas, & quadraginta, & Drachmæ
quot librâ
Ro. effici-
ant.
non quinquaginta drachmas effici-
ant, quæ ad sestertium maius, ut in
fra dicetur, requiruntur, ut hoc discu- Locus Plinij.
tiam, obiter declarabit, quid uelint
significare autores, & maxime Li.
qui dicit pondo mille, & reliqua, in
quo multos uidi hesitare. Sciant igitur,
qui hæc ignorât, Rom. in pluri-
mis, et maxime in hac parte Atticos
imitatos, sicut illi in cõmercio om-
nium aliarum rerũ sua libra lxxv.
drachmarum in argẽto uero mina,
ita ipsos in alijs rebus cõmuni libra
xcvi. drachmarũ, in mentiõe pecu-
niæ fere pondo indeclinabili usos
fuisse, quo centum drachmas ad ex-
emplum minæ repræsentari signi-
ficabant: & ideo in Sestertio non
libra, sed pondo intelligi debere, et
sic CC. & quinquaginta denarios.

D Quod

Quod ex multis & maxime autori-
tate Plutarchi & Liviū, si loci confe-
ratur, cōprobabitur, in quib. de ea-
dem re loquūtur. Liviū dicit Fabi-
um pondo bina, & selibrā pro recu-
perandis captiuis, Plutarchus in e-
ius uita cc. & l. drachmas, & sic Ses-
tertium persoluisse, uidelicet duas
minas, & semis, & sic cc. & l. drach-
mas, uel denarios. Et clarius demō-
stratur autoritate Pompo. Iurisci-
sulti in titulo de auro & argento le-
gato in. L. quæ incipit. Scribit Qui-
tus Mutius. His p̄missis, q̄ sestertia-
um maius & sic argēti, cc. et l. dena-
rios in se haberet, ex inferius dicen-
dis clare constabit, & primo ex ety-
mologia uocabuli, ut superius de-
claratū fuit, scilicet quod in se habe-
at duas libras & semis argēti, ut mi-
nor æris, & autoritate Auli Gellij

libro v. noctium Atticarum cap. ij.
 quum scribit equum Bucephalum Bucepha-
 lus quot ta-
 lentis em-
 ptus.
 emptum xij. talentis, & computan-
 do dicit. xij. talenta gris nostri sum-
 ma est Sestertia ccc. & xij. que si re-
 cte cōputētur ex his, que superius di-
 xi, constabit singula sestertia, cc. &
 l. denarios in se habere, que trecen-
 ties, & duodecies multiplicata lxxv-
 viij. mill. reddēt. Que sūma, xij. ta-
 lenta rēp̄sentabit tribuēdo singulis
 talentis. vi. mill. denariorum, ut su-
 perius autoritate Liiij de talēto de-
 monstratū fuit. Confirmatur Plus-
 tarchi autoritate in uita Fabij, cum
 scribit Fabium dictatorem uouisse
 ccc. xxxij. Sestertia, totidemq̄ de-
 narios addita tertia parte vnus, sci-
 licet denarij pro Musicis spectaculis
 faciēdis. Et postea addit, hoc ca-
 put est octo Myriades drachmarū,

D ij &

& drachmæ. iij. mille quiugentę o-
 ctoginta tres, & oboli duo. Quę
 summa si Sestertiũ pro ducentis &
 quinquaginta drachmis, & sic de-
 narijs, accepta fuerit, cõputatio. Se-
 steriorũ, summę denariorũ usq;
 ad obolos cõueniet. Et ex his locus
 Liuij in hoc corruptus corrigi po-
 test. Idẽ alio in loco ostẽdit Plutar-
 chus in uita Marci Antonij in prin-
 cipio, quũ exemplũ eius liberalita-
 tis exponens scribit: cuidã ex amia-
 cis dari iusserat duo milia & quin-
 genta, quod Romani decies Sester-
 tium uocant, quę computatio .ccl.
 denarijs pro singulo Sestertio re-
 spõdet. Ad hoc probandũ accedit
 locus Tranquilli in uita Cęs. ubi lo-
 quitur de præmijs ue teranis militi-
 bus promissis, & bina sestertia, quę
 in initio ciuilibus tumultus promise-
 rat,

Locus Li.

uij.

rat, & reliqua. Appianus libro. ij. scribens de seditione Placentina dicit, quinas dedisse minas in initio belli ciuilibus promissas. Ex quibus apparet eadem summam promississe diuersis nominibus positam apud diuersos autores, & Sestertia singula cc. & quinquaginta denarios ualuisse, uidelicet duas minas & semis. Predicta comprobauit computatio Sestertiorum traditorum Scaleno ad corruptum iudicium in oratione Cluentiana, & clarius in epistola Ciceronis. xiiij. libro quarto ad Atticum, quum scribit candidatos Sestertia quingena apud Catonem deposuisse. Plutarchus in uita Cat. scribit. xij. mil. & semis drachmarum, quae summa si in partes diuidatur. cc. et l. drachmae in una quacumque parte reperientur & sic. xij. mil. & D. drachmae quingena Sest

Locus Iuuenalis.

D iij stertia

Ex quibus declaratur locus Iuuen.
 non bene intellectus, qui in Satyra
 iij. hoc cōfirmat, quū dicit, Mulū
 sex millib. emit, Aequātem sane pa
 ribus Sestertia libris. Quia cū dicit
 vi. mill. intelligit de sestertio mino
 re. s. gr̄is, et de quarta parte denarij.
 Cū postea dicit, Aequātē sane parib.
 bus sestertia libris, intelligit de ma
 iore, & sic argēti, uī delictet q̄ mu
 lus tot libris penderet, quot sefter
 tijs maiorib. emptus esset, quia sex
 sestertia maiora mille & D. denari
 os reddunt, qui quater multiplicati
 vi. mill. sestertiorū minorū repræ
 sentabūt. Ex his uersibus Iuuenalis
 opinio aliquorū ōnino cōfunditur
 putantium unicū tātū sestertium re
 periri, sed cum adiectione numeri
 mille semper debere scribi, & intel
 ligi, quia nullibi reperitur mulum
 sex

vi. mill. libris pependisse, & p miraculo Plinius refert, unum octo librarum Claudio donatum, qui forte idem fuit, de quo Iuuenalis mentionem fecit, quia illa additio numeri mille, nec in hoc loco, nec in alio, ubi reperitur Sestertium carmini insertum, potest convenire, et in alijs locis satis constat fuisse duplex.

Accedit ad comprobationem sestertij computatio pulcherrima Ciceronis in Actione tertia in Verrem prope finem, quum ex libellis publicanorum conatur detegere Verris furta. Quæ quum mihi naturam huius adverbij duodecies præcipue demonstraverit, quid de illius, & aliorum similium significatione ut decies, vicies, & reliquorum hætenus observaues ^{Decies.} _{Vicies} rim, hinc sumpta occasione, obiter

D iij anteq̃

anteq̄ ad cōputationem deueniā,
 proferre libet, quæ aliquādo suum
 tantum numerū referre, multoties
 per cētū millia multiplicari apud
 autores reperi. Et cum eiusdem uo-
 cis & synonyma legāt, qua ratione
 uel nota tātum dīfferāt, ad huc mi-
 hi nō bene fuisse compertū nō infici-
 or. Sed cū ingenui sit, si qd boni p-
 ficere nō possumus, saltem uoluisse
 præferre, satis erit mihi homini
 negotiosissimo, & alia professione
 distracto, alteri cui otium, & inge-
 nium magis suppetat, occasionem
 præstare perficiendi, quod inchoa-
 ui. Prima differentię obseruatio
 fuit, quod in pluribus locis inueni
 huiuscemodi aduerbia, cū ad mul-
 tiplicationem alterius numeri ap-
 posita fuerint, suum tantum nume-
 rum referre, ut deciescētena, decies
 millena

millena, cū uero ad designandā alterius rei quātitatē per se reperiūtur, per c. mil. multiplicari, ut decies seftertiū, decies talētum. De utraq; significatioē multa sunt exēpla a pud autores, ea tñ solū adducam, quę cōputatiōib. deprehēsa negari nō possunt. De prima, multa in Arithmetica Martiani Capel. in plurib. locis, & maxime infra scriptis, in cap. de Hexade in fine, ubi cōputat qđ duodecies septuagena bina. Dccclxiiij. reddāt. Itē de pari & impari, in fine. Et ca. sequēti in fine. Itē de per se cōpositis, & in alijs cōputatiōib. sequētib. et ne solus Martian. sit autor, Macrobr. accedat in Cōmen. de somnio Scipionis in computatione annorū eius uitæ, ibi per septies octies Solis anfractus, quā summam Macrobr. scribit lvi. referre, & sic

D v octies

octies, & septies suum tantū nume-
rū referūt. Et supra ubi dicit, quod
decies septē, vel septies decem red-
dūt septuaginta. Itē ex Plinio multa
possunt adduci, ut in lib. xiiij. ca.
iiij. ad finem, loquēdo de uinis ibi,
Maronæū uicies rātū addito aquæ
miscendum. Item libro xxxi. ca. v.
ubi duodecies in simplici significa-
tione. Itē eodē libro ca. v. ubi quin-
quies, & in Varrone de re rustica
cap. lxiiij. loquendo de amurca, &
in Columella in pluribus locis, &
maxime in demensione agrorum.
De alia item significatione etiā plu-
ra possent adduci ex Trāquillo, Cor-
nelio Tacito, & Plinio, & alijs auto-
ribus obseruata, sed Cicero mihi
sufficiat in Philippica secunda, & in
loco superius adducto, in quo com-
putatio nullā dubitationē reliquit,
duos

duodecies p̄cētū mil. multiplicari
 debere. Sed quia differentia de qua
 supra, nō bene cōpbari uideē, cogi-
 ratio ad aliā transcēdit, quod fortas-
 se apud ātīquos hęc aduerbia nō ea-
 dē uoce, sicut nostro seculo, p̄ferebā-
 tur, sed cū p̄centū mil. multiplicari
 deberēt, nō decies, duodecies, mil-
 lies sed decies, duodecies, milliē,
 interposita litera, n, p̄ferebāt, quæ
 postea forte p̄ inscitā desijt interpo-
 ni, ut in plurib. dictionib. antiq̄s cō-
 tingit immutari. Exēpla habeo hu-
 iusmodi dictionum si codices sunt
 synceri, in Varrone de Analogia
 ubi tractat de numeris ibi legit hoc
 deciens, huius deciens, Si corrupte,
 uel aliud intēdēs iudiciū sit penes le-
 gētes, Itē in Asconio Pediano in ex-
 positione secūde actionis in Verrē,
 ubi excusat Cice. q̄d in diuinatione
 dixē

Deciens.
 Duodecies

dixerat Verrē millies sestertiū expilasse in actione uero quadragies, ibi legitur milliē, & non millies. Vtrū uero recte, aut corrupte nō cōtendo. Hæc uolui dixisse, ut oīa que in hac materia hæctenus obseruauerā, proferrē. Illud magis opinor, apud antiquos hæc aduerbia aliqua nota, seu figura addita discreta fuisset, qua simplicia a multiplicatiuis istius generis dignoscebantur, que quū postea, ut in multis alijs, per inscitiam apponi desierit, nobis inde cōfusione, & ignorantia irrepsisse, ut potius coniectura quā ratione cognoscant, sed iam satis superque mihi de aduerbio duodecies.

AD sestertium, & computationem Ciceronis reuertar, qui in loco superius adducto intendēs ex libellis publicanorum detegere

Ver

Verris furta, scribit in eis deprehendisse ex uicesima portorij rerū nomine Verris ex portatarum, publicanos Sestertia. lx. perdidisse, & de maioribus intelligendum, & inferius ex portorio argumentando, infert res ipsas exportatas duodecies Sestertium ualuisse, & intelligendū de minoribus. Si illud duodecies suum tantum numerū referret, argumentum non procederet, nā absurdissimum esset plus fuisse uectigal, quam mercaturam. Si per centum millia multiplicetur, ex cōparatione fortissimum elicitur, & Sestertium cōprobatur. Nam Sestertia. lx. argenti computando singularis. cc. & quinquaginta denarios. xv. millia reddēt. Quæ summa fuit portorij, seu uectigalis rerū exportatarum, qui uicies multiplicati trecenta

centa mil. efficiēt. Ex his, quæ dixi,
clarū est sestertiū gr̄is, & sic minorē
esse quartā partē denarij, hac ratio-
ne ccc. mil. denariorū quater multi-
plicata duodecies cētena mil. sestertio-
riorū efficiēt. Volēs igit̄ Cice. ex ue-
ctigali pretium rer̄ noīe Verris ex-
portatarū, quas ōnes prouincialib.
extortas uult intelligi arguere, scri-
bit summā portorij ex uicesima est-
mationis. lx. Sestertia, & sic denari-
os. xv. mill. fuisse pretiū rerū uicies
multiplicatū. ccc. M. denariorū, et
sic duodecies cētena mil. sestertio-
rum minorū. Quæ summa ad nos-
tras pecunias relata (ut clarius de-
mōstretur) intelligi debet pretiū ue-
ctigalis fuisse nostrorū aureorum
mille, & quingentorū, rerū uicies
pluris estimatarū triginta mil. & tā
tā summā expilasse Verrē Cice. ex
præ

præsuppositis conat̄ arguere, et sic locus erit clarus, & Sestertiū cōprobabitur. Ex hisq; multi aliī corruptissimi in illis actionib. aliquando corrigētur, quos nunc nolui p̄tentare, q̄a summæ simpliciter positę nō possunt cum alijs cōputādo deprehendi, & in hoc loco addatur locus Gellij, qui multipliciter huic meæ cōmentationi suffragatur, qui alio in loco & talētū & denariū, & utrūque sestertium obiter declarat libro quarto cap. xvij. scribens Aristotelē libros Speusippi philosophi tribus talentis emisse, & declarat eam summā esse nummi nostri, duo & lxx. mil. Huic cōputationi ōnia, quę supius dixi, cōueniūt, uidelicet talētū Atticum esse .lx. librarū, & sex mil. denariorū, & sic tria talētax, & octo mil. denariorū cōficiēt.

Quæ

Quæ summa quater multiplicata, lxxij. millia nummum sestertiorū minorum, eadem in lxxij. partes diuisa, quælibet pars. cc. et l. in se habebit, & sicutotidem maiora Sestertia efficiunt, & quum scribit Platonem x. mill. denariorum libros Philolai mercatum, eos cū drachmis conuenire attestatur, cum alibi reperitur illos centum minis emisse, quæ x. millia drachmarum conficiunt.

HIS satis puto Sestertium demōstrasse, & quicquid sup addatur potius fastidio, quam comprobationi accessurum. Non inficior tamen nonnulla, quæ huic meæ cōmentationi non conueniunt, apud autores reperiri posse, eaq; corrupta non discrepantia audeo affirmare, cum numeri in distātijs locorū, & in pretijs rerū, & in qualibet par

te penes autores positi corruptissimi reperiuntur, qui uel ex his, quæ superius dixi, uel ex cōiectura ex præteritis rerū subducta facile poterunt emendari. Nōnulla tamen, quæ magis discrepare uidentur, apponere uolui, ne uel inscitia præterisse, uel dissimulando omisisse uidear, quæ & ipse corrupta, & autoritate eorum, quæ superius adduxi, & etymologia sestertij cōparari potest. Et tñ ne potius imutare, quàm corrigere codices dicar, aliter nō attingā, satis sit admonere, quæ nūc occurrūt, locos apponā in Plin. imp̄ssis, ut inferius legitur li. xxxv. ca. x. circa mediū, Talentum Atticum, ut ait Varro xvi. Sestertij taxatur. Hæc a meo Sestertio discrepant, & si liber Varronis extaret, uel hic constaret, tota mea ratio destrueretur, quia ex præsup-

E positis

positis talentum Atticum non xvi.
 sed. xxiiiij. sestertijs taxat. Sed Var.
 in hoc deficit, & locū Plinij esse cor-
 ruptū, præterq̄ q̄ ratione & autori-
 tate cōuinci potest, accedit ingēs ar-
 gumētum, q̄ codicem manuscrip-
 tum, & ātiquiss. uidi, multū in hoc
 loco dissimilē, & non multum a rea-
 cto sensu discrepās apparet, ut infra.
 Talentum autē Atticū. M. Sex. ta-
 xat Marcus Var. eodem lib. multis
 in locis obseruauit eadem quasi figu-
 ra libras, & sestertia scribi, ut inferi-
 us manifesto exemplo tabulæ Ari-
 stidis demōstrabitur, & si sex in. lx.
 corrigatur, sensus constabit, quia
 uere talentum Atticum sexaginta li-
 bris taxatur, eadem ratione potest
 intelligi, & corrigi locus Gellij, qui
 libro primo capite octauo scribit,
 Laidem pro mercede concubitus
 decem

Locus Plinij.

decem millia denariorum poposcisse, & Demosthenem dixisse: Nō emo tanti pœnitere, & exponendo decem millia denariorum scribit, id est sestertijs centum. Macrobius libro secundo Saturnalium in dicterijs scribit, Semitalentum Laidem petiisse, quod est tria millia denariorum, sed nectalentum, nec semitalentum, nec decē millia denariorū centum sestertijs conueniunt, quæ mea cōputatione. xxv. millia, & nō decem millia denariorum conficiant. Quæ si quid ambiguitatis meo Sestertio afferunt, ut alia superius adducta omittā, autoritate eiusdē autoris, quem eodem uolumine sibi contrarium fuisse non est uerisimile, confirmatur, & ut alia Sestertia non congruentia, ita & hunc locum uitioscriptorū uitiatū opinor.

E ij era

erroremque ut in Plinio ex figura non
 processisse, quia in libris manu-
 scriptis hac nota PPs Sestertiū, & li-
 bras significari inuenio, Videlicet
 per duo. ll. et. s. duas libras, et semis
 quod est Sestertiū, & eadē pene fi-
 gura libras simpliciter intelligi,
 qua figura librariū deceptum, quū
 libras locus significaret, extēso cha-
 ractare (& si credā, si codices essent
 synceri, inter se differre) Sestertia
 trāscripsisse opinor, quę eadē pene
 figura, & nota aliquādo scripta repe-
 riantur. Et si libris, & non sestertijs
 legas, sensus costabit, quia ex supra-
 scriptis ostensum fuit pro Myriade
 drachmarū, seu denariorum centū
 libras, seu minas argenti intelligi.
 Et ideo recte possumus opinari hūc
 sensum auctoris fuisse, & hoc errore
 multos libros deprauatos reperiri
 cum

cū sestertia p̄ libris & e cōuerso trā-
 scripta fuerit ex quibus sufficiet hic
 unū ex multis exēplum ponere, ut
 prædicta cōprobentur, & locus Plinij ^{Locus Plinij.}
 n̄j obiter corrigatur: scribit enim
 lib. viij. cap. xxxviij. & libro xxxv.
 cap. x. unam tabulā Aristidis The-
 bani pictoris Atalū regem centum
 talētis licitatum. Eandem libro eos-
 dem xxxv. cap. iij. scribit sub hasta
 ab eodem emptā, sed reuocatā sex
 millibus sestertium. Si sestertium,
 seu sestertiorum admittimus, Plin-
 ius sibi cōtrarius reperietur, quia
 nullo modo sex millia sestertiorū,
 siue ærea, siue argētea, seu cuiuscun-
 que cognitæ summæ, centum talen-
 tis possunt conuenire. Et ideo quasi
 est necesse confiteri errore figuræ
 consimilis pro libris Sestertia tran-
 scripta, quæ sex millia numero &

E iij æstiæ

æstimatiōe ex amussim, et ad assem-
 centū talētis respōdent, & obiter ex
 his arguitur, & quasi demōstrat̄ an-
 tiquos (sicut & Venetos n̄ros quo)
 p̄ libris summā .x. aureorū usurpas-
 se (ut īferius innūmo aureo declara-
 bit̄) quod etiā alijs in locis uideē Plī-
 nius cōpbare, libro xiiij. ca. xv. scri-
 bit mēsas citreas libris xiiij. & xiiij.
 ēptas. Item lib. xxxv. ca. vi. decreta
 Cymolia scribēs pretiū ei in pondo
 sex librarz, quę uel sestertia, uel p̄s,
 qlibet ex sensu suo opinet̄. Satis fu-
 it demōstrare inuicē sepius trāscrip-
 ta fuisse, & loci superscripti Pliniij,
 & Gellij potius corrupti q̄z cōtrarij
 meo Sestertio existimēt̄, nec uidea-
 tur absurdū libras aliquādo pro pō-
 do, uel mina sumptas, cū uocabula
 rerū tā paruo discrepantiū, scilicet
 iij. drachmis tēpore facillime cor-
 rumpi

rūpi potuerūt. Aliū locū multū discrepātem inueni in Lampridio in vita Aeli Gabali, quū narrando eius luxum scribit eū nunquā minus cētum cenasse sestertijs, & declarādo dicit, hoc est argēti libris triginta, quę nullo modo sestertijs conueniūt, quę cc. & quinquaginta libras repræsentabūt, q̄ locus si pro libris argēti, auri legas, non multū a meo Sestertio distabit, cōputatione auri ad argētū inferius apponēda. Si tamē uel aliqd Sestertijs addas, uel ex summa auri detrahas, scilicet ratiōe Liuiana, uel sestertijs xx, addas, uel libris auri q̄ncq; detrahas, uel alia ratione aliquid minus. Hęc quę magis offendebāt apponere nolui, ut si quę alia, quę nō obseruaram, reperiant, corrupta (ut hęc) & nō discrepantia existiment, cū in nulla parte

E iij auto

Nummus aureus.

*Aurū quo
tidie diuer
simode
æstimatur.*

autores corruptiores sint, q̄ in numeris & ponderib. & distantijs locorum, ut prædixi. Nūmi aurei ratio difficilior, & quasi incōprehensibilis uidetur, quia pondus, & pretiū multipliciter uariauit, ut etiā temporibus nostris continue fieri uideamus, et ut reliquas nationes omittā, quibus aurū non modo sæculis, sed quasi nūdinis diuersimode æstimatur, Venetijs, ubi res nummaria, & stabilius, & fidelius tractatur, apud auos & proauos nostros nummus aureus quinq; libris paruorum taxabatur, temporibus uero patrum nostrorum ad uigintiocto grossos multiplicādo usq; ad sex libras creuisse constat. Aetate uero nra grossum additum, & continue pretium auri multiplicare scimus. De pōdere etiā nō satis est, q̄ aliqd̄ q̄tidie subtrahatur,

trahat, sed (quod peius est) materia adulterat, adeo semp̄ uiguit, & uiget illa tātum a sapiētibus damnata Auri sacra fames, quā uel parē, uel maiorē fuisse apud antiquos, & ex ēplis, et autoritate satis cōstat. Et ut alia omittā, quæ pretiū auri uariasse, et nummū aureū diuersa ratione æstimatū fuisse demōstrāt, Sueto. in uita Cæs. dictatoris cap. de eius rapacitate scribit, Cæs. aur̄ tribus millibus nummū in libras permussasse: quod ratione Liuiana inferius ponenda, qua aurum argēto decuplo ualuisse ostenditur, nummis tribus millibus octingentis, & quadraginta æstimatum in libras dici potest, et sic quasi in quarta pte plus (nisi error sit in li.) et alia cōputatio plus. sed qualecūq; pretiū fuerit, ex eo satis cōstat ratioē copie, &

E v de

defectus, aureꝝ minoris, & pluris estimatum, ut etiam tēporib. nostris fieri scimus, tñ in re tam dubia, et in certa, & mihi nunc aliud agenti, & occasione sestertij obiter assumpta, quod potui tumultuaria cōmentatione exquirere, sestertio apponā, & maxime cū ea, que dicturus sum de hac materia, pecunijs et commercio nostri tēporis satis conueniāt. Nūm aureū igit̃ teste Plin. in illo loco cōmuni, ubi ꝑcipue scribit de pecunijs lib. xxxij. ca. iij. post annum lxiij. signatum fuisse, quam argentū, & scrupulum ualuisse sestertijs uice nis, & reliqua, que sequūt̃. Quē locum puto corruptiss. et si syncerus est, ingenufateor me nō itelligere. Et Hermolaus aliqua in eodem capite correxit, et hāc partē, utpote de sestertio sibi incognito omisit, te cū lo

Locus Plinij.

locus iste sit ꝑcipuꝰ in ista materia,
 in eo laborādum opere pretiū est, et
 si rectum sensum elicere nō poterimꝰ
 mus, saltē alteri occasionē præstare
 iuuat, uel rectius corrigēdi, uel me
 lius intelligēdi. Scribit igitur Plin.
 scrupulrū auri sestertijs uicenis ua
 luisse, si de maioribus uolumus in
 telligere, ex his, quę diximus īpos
 sibile est, quod conueniat, si de mi
 noribus, non multum a uera ratio
 ne discrepat. Sed adhuc exemplum
 non inueni, quod scrupulus auri se
 stertijs uicenis, & sic denarijs quinis
 argenteis, & sic quindecuplo plu
 ris argento ualeret, cum ratione Li
 uiana parę ultra iij. denarios, Plini
 ana īferius ponēda iij. ualeret. Sed
 quiscꝰ aliqd occurrat, dicere possu
 mus, uel numerū esse corruptū, uel
 pretiū auri, quod uariū semp fuisse
 di

diximus, ad id excreuisse. Sequētia
 uero, aut non intelligo, aut corrupta
 sunt, quū scribit, quod efficit in li-
 bras ratione Sestertij, qui tunc erat,
 Sestertios nongentos, quia si uicies
 scrupula unius librę, quę sunt ducē-
 ti, & octoginta octo multiplicēt, ni-
 mis summā nongentorū excedent.
 Ideo cum nec melior correctio, uel
 intellectus occurrat, cogitabā illos
 sestertios nongentos in denarios
 corrigere, ut inferiora conueniant.
 Scribit enim iustū esse quadraginta
 quinque nūmos signari ex libra (& si
 quadraginta quinque millia corrup-
 te legat, ut inferius apparebit) & sic
 fere pōdere duarū drachmarū, qui
 si decies multiplicētur, ratiōe Livi-
 ana nongētos denarios argenteos
 efficiēt, qui pondere drachmę sig-
 nabāt, si quadraginta octo nūmos
 aure-

aureos ex libra signari accipias (ut
 frequētiore antiq̄ui adhuc repiū̄t)
 sexaginta ad nongētos adijcies, sed
 sequētia absurdiora sunt, cū̄ xl. mil.
 seu xlv. mil. ex libris signari iustū̄
 esse scribat. Quæ quāto a recto sen-
 su magis abhorrent, tanto securius
 corrigi possunt, & absq̄ hæsitatio-
 ne firmari, numerū̄ mille errore, &
 inscitia scriptoris, seu impressoris
 esse appositū̄, & ex forma scribēdi,
 ut multa alia processisse opinor, q̄a
 codice āt̄iquo manuscripto (ut infe-
 rius scriptū̄ iuēni) XLV.M. quē nume-
 rum impressores, cum tria signifi-
 caret, p̄ errorē millia imp̄sserunt, et
 p̄. xlviii. quadragitāq̄q̄ mill. trā-
 scripserunt, & quod ita corrigi de-
 beat ad id, quod summa xlv. millia
 sit excessiua, et sit impossibile, quod
 tot ex libra signarētur, accedit in-
 gens

gens argumētū, & quasi demōstratio, q̄ nūmi aurei atiq̄ frequētiōres adhuc pondere fere .ij. drachmarū repiunt, uidelicet triginta sex charatorū, uel parum infra, uel ultra, qui quadraginta octo (ut Pli. recte scripsit) etiā nunc librā nostram implēt, & nonaginta sex ex nostris, qui fere dimidio eorū pōdere signant. s. drachmę dēpto charato. Quap̄pter in hac parte audacter codicē corrigerem, ut pro xlv. mill. xlvij. dēpto numero mille scriberent. Hęc pro disquisitiōe loci in hac materia præcipui uolui dixisse, si quid melius reperietur, magis profecto iuuabit discere, quam docere.

*Scrupulus
aurei.*

Scrupulū igit̄ auri si locus Plini in hoc loco cōstat (quod nō credo) denarijs argēteis q̄nis ualebat, sic q̄ndecuplo pluris argento. Alio
in

in loco idē Plinius, & opinor rectius
 us lib. xviii. ca. i. demonstrat quater
 nis ualuisse, scribēs Scrupula byssi
 ni quaternis denarijs pmutata ut au
 ri, & sic scrupulū auri quaternis de
 narijs pmutatum ostēdit, quod ma
 gis rationi, & cōmuni usui cōuenit,
 & alia autoritate cōprobatur. Suet.
 in uita Othonis, & Plutarc. in uita
 Galbe scribūt, Othonē q̄ties cū Gal
 ba cōnaret aureos singulos uiritim
 spiculatoribus diuisisse. Cornelius
 Tacitus faciendo de eadem corrup
 tione mentionem scribit centenos
 nummos diuisisse, & sic denarios
 xxv. & cum nummi aurei illorum
 temporum, ut superius dixi, ponde
 re duarum drachmarum signaren
 tur, & sic scrupulorum sex, qui qua
 ter multiplicati, xxiii. efficiūt, ma
 nifeste apparet hāc computationem
 a ratio

a ratione Pliniana, denario solo in quolibet aureo dissentire, qui cum pars minima sit ad summam, potuit uel ratione impressionis, uel pretij uariantis, uel alia nobis incognita excreuisse, & in hac summa taliū scriptorum autoritate cōfirmatus, temporibus illis aurū argento conuenisse opinor. Quod superiorib. tēporibus minoris (ut credi par est) ex copia fuisse æstimatum inueni.

Quæ æstimatio cōmercio, usui, & pecunijs nostri tēporis satis conuenit. Liuius lib. viij. quartę decadis scribit in conditionib. pacis Aetolis concessum fuisse, quod si pro argento, quod certis pensionib. Rom. soluere debebāt, aurū dare mallēt, x. argenteos pro uno aureo præstare possent. quæ computatio, & nomine, & effectu a cōmercio, et pecunijs

nŕs nostri temporis non abhorret,
 nisi quid minimum malitia subtra
 hētium iusto pōderi pecuniarę for
 te dissentiat, cum aureus nummus
 nostri tēporis, qui uulgo Ducatus
 appellat, iustum sit signari pōdere *Ducatus.*
 drachmę, uidelicet x. & viij. chara-
 tis, & si iam charatus cōminutus sit,
 et ipse etiā nostro æuo decē fere dra-
 chmis argenti in communi cōmer-
 cio permutetur: uidelicet decem Iu-
 lijs Romanis, qui fere pondere dra-
 chmę signantur, uel totidem Fer-
 rariensibus, seu Mantuanis eiusdē
 ponderis, & æstimationis, uel duo
 decim Marcellis Venetis, qui singu- *Marcelli.*
 liquindecim charatis adiecto dimi-
 dio pēdent, & fere apud omnes na-
 tiones, quę puro metallo auri, &
 argenti temporibus nostris in pec-
 cunijs utuntur, ratione Liuiana ar-
 F gentum

argentum auro in decuplo conuenit. Ex quibus obiter declarabitur, ratio satis obscura, & ut existimo, usq; nunc ignorata.

Libra Veneta.

Libra Venetæ grossorum, quæ Laureis decem taxatur, & paruum, quæ duobus Marcellis ad imitationem sestertiorum appellatæ, quam etiam aliquando antiquos surpassasse, argumento tabulæ Aristidis superius demonstratū fuit, quia sicut sestertia æris, & argenti eiusdē pōderis qualitate materię, ita libræ grossorū, et paruorū pōdere cōueniunt, materia differunt: cū libra paruorū de pecunijs æris intelligatur quæ adhuc Venetijs hoc nomine appellantur, & sicut hodie minutissimi centum, & viginti pro singulis Marcellis permutantur, ita olim cētum pleniore, uel plures, qui librā pen-

pendebant, pro duobus Marcellis permutatos audiui (& credi par est) hinc libram paruorum scilicet æris pro duobus Marcellis esse cōputatam, & appellatam ad imitatio-
 onem assis antiqui, qui decem singulis denarijs antiquis permutabātur &, pro libra uero grossorū libram argenti esse intellectam, quo nomine nummi argētei antiqui Veneti appellabantur, qui tempore a-
 uorū pleniores, & (ut ab ātiquis mē-
 sarijs itellexi) fere pōdere drachmę signabant, et. c. libram implebant,
 & pro decē aureis, ut nūc idem pondus argenti ratione Liuiana permutabantur. Qui qualiscunq; ponderis fuerint, argenteos fuisse non ambigitur, & pro libra grossorum libram scilicet minam argenti acceptam, quæ centum Drachmis

*Iulij.
Mina.
Marcelli.*

constat, satis apparet, quæ & tēpori
bus nostris nedum nomine, sed etiā
effectu antiquæ rationi conuenit, cē
tum Iulij, qui fere minam implent,
& centū & uiginti marcelli quasi e
iusdem ponderis pro decē aureis,
qui pondere drachmæ signantur,
permutentur, & sic in decuplo argē
tum auro etiā nobis cōuenit. Huic
computationi uidetur conuenire lo
cus Lampridij, si locus ex sensu meo
corrigitur, quū scribit in uita Ale
xandri prope finem, Vectigalia pu
blica in id contraxit, ut qui decem
aureos sub Aelio Gabalo præsti
terāt, tertiam partē auri præstarent.
Corrigo Argenti ex his quæ sequunt̄,
quia se declarando scribit, Hoc est
trigesimā partem, & si auri legatur,
impossibile est tertiā partem auri
esse trigesimam si argenti, compu
tatio

*Locus Lā
pridij.*

tationi Liuianæ congruit, uerbi gratia sic statue, quod singuli aurei binas drachmas penderent, cuius pōderis fere omnes antiquos uidi, decē huius ponderis uiginti drachmas pendebāt, & sic scrupulos sexaginta, quæ summa ratiōe Liuiana decies multiplicata sexcēta efficiet, cuius trigesima est uiginti. Et ideo qui sub Aelio Gabalo decem aureos prestabat, uidelicet sexaginta scrupulos, si ex decreto Alexandri uiginti dedit, cōputatione prædicta dici potest, quod tertiam partē ponderis auri, & trigesimā æstimationis, & sic argenti prestiterint, quæ computatio cuiuscunq; ponderis fuerit nummi aurei, conueniet. cogitabā tamen, quod illa dictio auri quæ ubiq; in libris impressis, quos uidi, reperit, aurei corrigi possit, et forte

rectius, qđ ui delicet, qui sub Aelio Gabalo. x. aureos prestitisset, tertiã aurei nummi sub Alexandro præstaret, quod idem esset, quia uiginti scrupulos argenti eadē ratione præstaret. Hæc satis sint de Sestertio & pecunijs antiquis, quas nostris conferre, & corollarium tractatus difficilis, et confusi operæpretium uideatur apponere. Ideo subñciam talenta, libras, minas, & reliqua pondera, quæ per diuersos autores, & in principio operis declarata sunt.

*Libra antiqua eadē
quæ nostra.
Charati
pondus.*

Libram antiquam nostrę conuenire denarij antiqui, qui apud autores pondere drachmę, & nunc eodem pondere reperiuntur, & totidem nostram, sicut antiquam implentes, demonstrāt. Accedit quod siliquę antiquę, & nostri charati totidē in numero antiq̄s, & nostris

nostris uncijs, & libris conueniunt,
 in pondere non discrepare nomen
 arguit, quia quã uulgo nos Charo- ^{Charoba}
 bam, antiqui Siliquam, Greci Cera- ^{Ceracium}
 tium appellabant, & inde charatos ^{Gracis, La}
 corrupto uocabulo dictos, credi ^{tinis silia}
 par est, & semina illius pomi si ple- ^{qua.}
 niora eligant, ut in situ suo naturali
 fuisse credendũ est, nostris fere cha-
 ratis conuenire repiunt. Sestertio
 duas libras, & semis, s. minas repre-
 sentari, etymologia uocabuli, & au-
 tores, & maxime Varro de lingua
 Latina, & Plinius lib. xxxiij. attesta-
 tur, duo fuisse pretia rerũ dissimil-
 lima apud autores eodem nomine
 posita satis arguunt, & carmina Iuue-
 nalis adducta supius cõprobabunt,
 minorẽ sestertiũ fuisse quartã par-
 tẽ denarij, & nomen quod est pars
 numeri cũ decẽ asses eris p denario
 F iij argẽ

argenteo permutarentur, & autores superius adducti probant sester tium maius, & sic argenti præter quæ, quod autoritate superius probatū sit, nomen ipsum quid fuerit, attestatur, quia sicut minorem duo asses, & semis æris, ita maius duæ minæ, & semis argenti, & sic denarii du centi, et quinquaginta pondere drachmæ repræsentabant, Denarios, & drachmas conuenisse autores, et pondus demonstrant. Sestertia maiora a minoribus ex pretijs rerum dissimillimis dignosci possunt, & neutro geuere maiora, minores uirili, & cum adiectione nummi semper fere apud autores reperiuntur, qua nota apud antiquos discreta fuerunt, ut superius me opinari scripsi, iam desijt apponi. Denarios antiquos ad nostrum pondus maxime accommodabit.

Sestertium
 & sester-
 tium.

cōmodabit. Et cum pondere drach
 mæ reperiantur, Iulijs nostris Ro.
 qui fere pondere eodem signātur,
 & similibus comparari possunt, as
 ses uero Baiochis, qui a solidis Me=^{Baiochi.}
 diolanensibus parū differunt, quā
 que ita duo, & semis quartā Iulij, &
 decem integræ (ut olim asses totidē
 numeros sestertium minorem) et de
 narium representabant: sestertium
 uero argenti, & sic maius si ad no
 stros nūmos deducere uolumus, ut
 olim ip̄m ccl. denarij, et vi. millia
 talētum Atticum, ita nunc totidē Iu
 lij cōficiant, et proportione ponde
 ris, & æstimationis cc. & lxxx. fere
 Marcelli Veneti sestertium, & sex
 millia septingenti, & viginti Talen
 tum. Eādē computationem ad au
 reos nostri tēporis poterimus trās
 ferre, qui viginti quinque de camera, ^{Aurei de camera.}

& sine lagio (ut uulgarī uocabulo
 utar) seſtertium, & ſexcenti talentū
 Atticum repræſentabāt. Si uero ad
 antiquos aureos, qui frequentiores
 pondere duarum drachmarum re-
 periuntur, tranſſeratur, unus ex ijs
 duos ex noſtris additis fere duobus
 charatis efficiet, & proportiōe Phi-
 lippeos, qui fere ſeptē ſcrupulorū,
 & ſic quadragintaduorum charato-
 rum reperiuntur. Et ſic ex premiſſis
 excuſſis nominibus pecuniarum fa-
 cillime poterunt pondere com-
 parari, & ſi quid mores,
 ſeu commixtiones
 metallorum
 immu-
 tauerint, con-
 iectura compræ-
 hendi.

LE-

LEONARDI PORTII

IVRISCONSULTI VICIN-

tini de Sestertio, pecunijs, pon-

derib. mensuris antiquis,

& stipendijs milita-

ribus.

LIBER SECVNDVS.

AM excusso sestertio, & pecunijs antiquis ita declaratis, ut quicquid illis expensum aut distractum, apud autores antiquos legitur, nostris pecunijs conferri, et facile intelligi poterit, adeoque ratio mihi uidetur confirmata, ut si que difficultas occurrat, quod autores inter se discrepent, aut non uerisimilia tradant, uitio librorum potius, quam obseruationi meae ascribatur, quod saepius admonuisse conuenit, quia (ut alias dixi) numeri non modo saepe corrupti, sed raro synceri, & pon-

quæfisse, & vix his diebus iam perfecto sestertio satis probabile argumentum ad hoc excussisse, iam editis Romæ quinque libris Cornelij Taciti nuper in Germania reperitis, ultra alios, qui usq; ad hæc tempora fuerunt in usu, ex quibus satis demonstrari videtur, Stipendium militibus antiquis tradi solitum, a stipendio militari nri temporis non multum differre, quia videtur natura comparatum, quod ex usu, & necessitate mores effluxerint. Et ideo nimirum si apud antiquos, nostro ævo usu receptum sit, et ex commodo soluentis, & recipientis constitutum, ut pedati aurei terni ex nostris menstrui exhiberentur, quia ab expertis illius disciplinæ usu compertum fuit militi illius ordinis, hanc summam illo curriculo temporis posse sufficere, &

equis

*Stipendium
antiquum
& nostri
temporis.*

equitibus & reliquis plus pro portione oneris, & dignitatis. In hoc tamen expresse nostra militia ab antiqua differt, quia militibus nostri temporis stipendium uniuersum in pecunia numerata exoluitur, antiquis uero annona, & vestes, arma, & equi, caeteraque utensilia ex publico tradebantur, quae tamen stipendio imputabantur, nisi donari in exhibitione exprimeretur, reliquum quod supererat ex ordinario stipendio, in pecunia exoluebatur. Et ideo in pluribus locis legitur equitibus minus idoneis equos publicos ademptos, & armorum fideiussores receptos, & quod annona, & vestes stipendio non imputarentur, in exhibitione aliquando expressum. Autores citare unaquaque re longum esset, de annona Cornelius Tacitus, prope finem
quin

*Vestes Ro.
dabant mi
litibus.*

quintidecimi libri attestat, cū scribit additum sine pretio frumentū, quo ante nō modo annonæ utebantur. De uestibus Plutar. in uita C. Gracchi scribēs, quod G. lege tulit, quod uestes, quæ antea ex publico tradebant, sed stipendio imputabantur, de cetero nō imputarētur, de armis & alijs necessarijs militig fides sit ex autoribus sumpta fuisse. Et in super ultra stipendiū ordinariū occasione, seu uictoria noīe p̄de, seu donatiui diuersas sūmas pecuniarū militibus exhibitas se pius fuisse cōstat, imo fere semp̄ rebus anxijs, uel lætis pro consolatione uel premio, donatiui nomine, ex uoluntate ducis seu copia stipendium extraordinarium tradi solitū. Sed iam argumentis, si testibus non poterimus, demonstrare conemur rē scitu dignissimā

nissimā, & quā p̄fecte intelligi mul-
 tum uite, & historie interest, & a le-
 uioribus incipiēdū. Plutarchus in
 uitis Pampei, & Cæsaris ānua mil-
 le talēta a senatu fuisse deputata Pō-
 peio pro stipendio exercitus, quē
 sub legatis Afranio, & Petreio suis
 auspicijs in Hispania alebat, eandē
 summam in conditionibus pacis,
 siue induciarū Carthaginēsis im-
 peratā pro impensa exercitus a Ro-
 manis, Appianus in bello Libyco
 scribit, & alibi hanc summā pro ali-
 mēto exercitus ordinarij deputatā
 legit, quæ cōputatione præmissa
 xvi. c. mill. n̄orū aureorū conficit.

Porro ex Vegetio, & historicis
 colligi potest ordinarium exer-
 citū Ro. fuisse ex duabus legionib.
 quæ aliquādo & fere passim sæculis
 posteriorib. singulæ vi. M. peditū,
 &

*Ordinaria
 us exerci-
 tus Ro.
 qui erat
 duarū le-
 gionū con-
 stitit ānuo
 sexcentis
 millib. au-
 reis corō.
 ad intere-
 nendum.*

*Legionib.
 duabus cō-
 stat exerci-
 tus Ro. or-
 dinarius.*

& quingētos equites in se habebāt.
 Si hoc numero militum ip̄esa .M.
 talentorum deputata fuit, non ab-
 surda cōiectura elici potest antiquū
 a nostro militari stipendio nō mul-
 tum differre, cum duodecim millia
 peditum nostro æuo, pro stipēdio
 singulis tribuendo ex nostris tres,
 menstrua xxxvi. mill. accipient, &
 cum mos fuerit Romanis equiti tri-
 plex stipendium præstare, mille e-
 quites nouē millia, reliqua quinq;
 mill. usq; ad .L. in salarijs cēturio-
 num, tribunorum, legatorū, in cō-
 uehendis machinis, & alijs extraor-
 dinarijs expensis uerisimiliter con-
 sumi potuerunt, qua computatione
 etiā Ro. L. mill. nostrorū aureorū
 singulo mense impensam habuisse,
 & anno integro sexcēta millia, quæ
 summa

*Equitum
 Ro. stipen-
 dium.*

*Sumptus
 In exerci-
 tum ordi-
 narium.*

summa sic distributa talentis mille
 ad alēdum exercitum ordinarium
 satis conuenit, & a communi stipen-
 dio nostri temporis non abhorret.
 nō ignoro tñ exercitum Hispanum
 Pompei duas legioēs excessisse, sed
 talē fuisse ordinariū historici, et Ve-
 getius scribūt, & dici possethāc sū-
 mam ordinarijs copijs deputatam,
 extraordinarijs uero ex libidine Pō-
 pei supadditis ex redditib. prouin-
 cijs, seu alijs extraordinarijs stipen-
 dia fuisse psoluta, & exemplū in Ce-
 sare legimus, cui bello Gallico. ij. le-
 giones fuerunt a Senatu deputatæ,
 quas postea ex libidine, seu necessi-
 tate ad. x. propria autoritate adau-
 xit, uel hęc mille talenta pro pecu-
 niario stipendio, reliquum pro ue-
 stuario, et annona aliunde quæsitū,
 quia aliter impossibile fuisset, tam
 G exigua

*Stipēdium
B. aureorū.*

exigua summa tam numerosum exercitum aluisse, & prosequēdo, que in hac materia obseruauit, pluribus in locis apud autores legitur, ternos aureos pro stipendio militibus traditos, ut in Lāpridio in uita Aeli Gabali prope finē, ubi scribit mulieribus, quasi militibus ternos aureos dare iussit, et in uita Diadumeni in principio, pro imperio ternos aureos, et Capitolinus in uita Albinii in principio, habebis facultatem dandi stipēdiū usq; ad tres aureos, et cum in hac summa diuersi autores conueniant: opinari possumus, stipendium ordinarium fuisse triū aureorum illius sæculi, qui singuli, ut in sestertio iam dixi, binas drachmas pendebant, & duos ex nostris representabāt. Sed maior difficultas occurrit, an illi, iij. aurei mēstrui
aut

aut maiori interuallo ordinarie per-
soluerentur. Suetonius in uita Do-
mitiani cap. de quibusdam consti-
tutis per eū, scribit: Addidit et quar-
tum stipendium militi aureos ter-
nos, ex quibus uerbis argumentū
satis probabile sumi potest, aēe Do-
mitianū tria tantū stipēdia militib.
tradi solita .i. quadrimestruata,
et sic dimidium stipendiū nostri tē-
poris, uidelicet aureos nostros de-
cē et octo, et Domitianū quartū ad-
didisse ad instar Gallici stipēdiū no-
stri temporis, quod trimenstruum
apud illos mos est p̄solui, reliquū
ad summam triginta sex annonæ,
uestibus, & alijs necessarijs compu-
tatum. Multa alia argumenta de sti-
pendijs, quum res esset in obscuro,
obseruaueram, quæ scribere non
curauī, re iam satis meo iudicio

Alpes Car
nicæ.

discussa, autoritate Cornelij Taciti
in libro primo nuper reperto, ubi
mentionem facit de seditione milita
ri in transitu alpium Carnicarū o
borta duce Blefo. Ibi milites sediti
onis uocibus miseram cōditionem
suā conquerentes, quotidianis decē
assibus scilicet denario corpus & a
nimam seruitio addixisse Impera
tori exprobrabant, ex quibus uer
bis mihi satis demonstrari uidetur,
quale fuerit stipendium, quod pedi
ti apud antiquos ordinarie per
solueretur, & obiter stipendio no
stri temporis cōuenire, quia ex his,
quæ in sestertio declarata fuerunt,
satis probatum fuit decē asses dena
rium, & triginta denarios ātiquos
triginta sex marcellos Venetos, aure
os uero tres nostri tēporis cōficere,
quæ summa menstrua ordinaria,
&

& communis, sicut & antiquis, etiã
nostro æuo fuit pro stipendio pedi-
tis, Equitibus uero centurionibus,
tribunis, legatis, & reliquis in mili-
tia priuilegiatis apud antiquos, &
nostris temporibus comparatione
peditum pro portione oneris, & di-
gnitatis constituta fuisse salaria cre-
di par est, & hæc satis de stipendio.

Reditus & thesauros populo-
rum, & regum tributa, diuiti-
asq; priuatas, & reliqua quæ in se-
stertio proposui, operosum & pror-
sus inutile esset recensere, si quis ue-
lit quascũq; summas pecuniarum,
quæ penes autores antiquos legun-
tur computare, cum declaratis iam
pecunijs, & ponderibus, id sibi u-
nusquisq; præstare possit, & ad pe-
cunias nostri temporis referre, non
nullas tamen exquirere non inuti-

le foreputaui, ut exēplo computatio facilior, & comparatione diuitiarum, antiqui sæculi nostri mendicitas detegatur. Asses ratione, & exemplo in sestertio satis computati sunt, similiter denariornm pōdus, & ratio satis declarata, nec minus pōdo sestertij, & talenta, sed exempla adducamus. Liuius præcipue, & fere Latini autores in exprimendis pecunijs, Pondo indeclinabili utuntur. De eo locū unū Liuij mihi pro exemplo assumam, libro xxvi. decadum, scribit ex præda Carthaginis nouę expugnatae delata fuisse ad imperatorē Scipionem decem & octo millia, & trecenta pondo argenti. Hęc summa ad nostros nummos relata sumēdo pondo pro mina, centum & octoginta tria millia nostrorum aureorum de Camera reddet

Pondo.

Redditus
po. Ro.

reddet, & sic totidem libras Venatas grossorum, quot pōdo, hoc idē libro xxvñ. scribit ex præda expugnatī Tarenti relata octoginta tria millia auri pondo. Credo scribi debere centū octoginta millia ex Plutarho in uita Fabij, qui tria millia talenta auri fuisse scribit, quæ pondo cētum & octoginta millia reddūt. Ex qua centum, & octoginta centena millia nostrorum aureorum signari potuissent, addito singulis charato, quo minus nostris pendēt, hæc de pondo sufficiant.

Talenta quibus in exprimendis magnis summis antiqui auctores maxime Greci usi sunt, multiplicia fuisse in se tertio scripsi, sed Atticū, quod magis cōmune fuit, in exemplū assumā. Plutar. in uita Arist. scribit, Atheniēses a socijs ānuā mille,

G iij &

& tercēta talenta exegisse, quę summa ad nostras pecunias relata exiā declaratis nouies centum millia nostrorū aureorū cōficit, quicquid ultra ex proprijs redditibus haberent s. uectigalib. tributis, metallis, quibus tota ea regio tūc maxime scatebat, & quibus illa respub. tā numerosas classes, & exercitus maxime bello Persico et Siculo cōstruxit, & aluit, et, p̄fusas in populū largitioēs et in sacrificijs, et in spectaculis pōpas exhibuit, nō est, p̄positi n̄ri recēserē, sed in mētionē talentorū, quia (ut superius dixi) his maxime anti qui in exprimēdis magnis summis utebant̄, omissis Lydię, Aegypti, Persiæ, & aliorum regum opulentissimorum redditibus, Imperij ab Alexandro acquisiti exemplum apponere uolui, pro miraculo diuitiarum

arum illius sæculi, argumento de
 redditu annuo imperij Romani in
 fine dilato. Iustinus in Epitomate
 suo lib. xij. scribit post obitū ipsius
 Alexandri in thesauro repta fuisse *Alexandri*
 c. millia talentorum, quæ ad nostras *Magni in*
 pecunias relata, si Attica fuerunt, *credibiles*
diuitiæ.
 quæ minima, sexagies decies cente
 na millia nostrorum aureorum cō
 ficient, et in annuo redditu tercenta
 millia talentorū, quæ nostris com
 putata summā triplicabūt, & cēties
 octuagies decies centena millia au
 reorū nostrorū representabunt, quæ
 quicquid auri, et argenti nostro æ
 uo toto orbe reperit, summam sine
 dubio excedit. Quo argumento de
 finant iam nonnulli diuitias, & glo
 riam nostri sæculi celebrare, quum
 hoc maxime exemplo, & alijs in
 fra dicēdis, & quæ adduci possent,

G v men

Nostri tē- mendicitas, & inopia nostri detega
 poris opes tur, si prædas uolumus exquirere.
 ad ueterū Plutarchus, Arianus, & alij, qui ge
 collate, mē Plutarchus, Arianus, & alij, qui ge
 dicitas aq- sta Alexandri scripserunt, quadra
 parebunt ginta millia talentorum captis Sus
 & inopia. sis ex ærario Darij præter aliã preti
 osam suppellectilem suscepisse, &
 præter ea, quæ Persepoli, Tyro, Da
 masco, & in pluribus alijs locis per
 cepisset, quæ summa intelligendo,
 ut supra de talentis Atticis sexaginta
 librarum ad nostros relata, uiciã
 es & quater, decies centū millia au
 reorum nostrorum efficiēt, si quin
 quaginta millia fuerūt, ut Arianus
 scribit, quinta pars addi potest, si de
 talentis Euboicis, seu Aegyptijs Octuaginta
 minarū (ut credi par est)
 quæ in illis regionibus erant in usu,
 pro portioe summa multiplicabit.
 Iã satis de talētis, q̄a comparatione
 mag^s

magnæ summæ minimæ, & excem-
plo Atticorum Euboica, & Aegyp-
tia coputari poterunt, quæ minas,
seu pōdo .lxxx. pēdebāt, ut. Plī. at-
testat lib. xxxiij. c. iij. de Euboico ali-
bi, & maximie in Līuio constat.

AD res Romanos tandē acce-
damus, quarū magnitudo, &
gloria nos q̄ sumus eiUSDĒ terrē alū-
ni, maxime in admitionē conuerte-
re, & excitare debet, qd̄ potius mire-
mur thesauros uel redditus: an pro-
fusas impensas publicas, uel priua-
tas: de his omnibus mirabilia scri-
būt autores illius seculi, et maxime
Plī. lib. xxxvi. c. xv. et alibi, que nō
est nūc n̄ri p̄positi recēserē. Si q̄s ue-
lit, legere potest, et ex p̄suppositis
ad n̄ras pecunias referre. Nōnulla
tamen adducam pro exemplo se-
stertiorum, & alia quædam pauca.
quæ

*Equestris
census.*

que magnitudinem Romani Imperij demonstrabunt. Quadringentis Sestertijs Equestrem censum constituisse omnes auctores consentiunt, quæ summa fuerit nostrarum pecuniarum, usque nunc ignorauimus, nunc ex præsuppositis constat decem millia nostrarum aureorum representare. Decensu senatorio, qui fuit primo teste Suetonio in uita Augusti cap. de eius liberalitate, ubi etiam significatio ad uerbum duodecies demonstratur, uiginti millium, & postea triginta millium, & de alijs priuatis diuitijs non placet ulterius disserere, quia superfluum uideat. Diuitias Crassi mihi per exemplum Sestertij as sumam, quæ fuerunt Sestertiorum uiginti milliū teste Plinio libro. xxx. iij. ca. x. quæ summa nostrarum aureorum efficit quingentes centum millia, quæ in tellis

*Census
Senatori-
us.*

*Crassi diui-
tiæ.*

te! ligo in annuo redditu, & non in capite, uel sorte, cum Plutarchus in eius uita scribat, iam decima suarum facultatum Herculi consecrata, & uniuerso populo Ro. epulo exhibitato, & ludis magnificentissimis, & alijs profusis expensis & largitionibus patrimonio exhausto, eum tantum septem millia, & centum talenta possedisse, quae summa usuris semisibus plus dimidio uiginti millium in anno redderet, uidelicet duceties quinquagies quinque mille. Et forte locus in Plinio corrigi posset in decem millia, ut redditus sorti in Plutarcho positae propius accederet, uel fors in Plutar. duplicanda, accedit argumentum, quod ea decem, seu .xx. millia Sestertium in annuo redditu intelligi debeant et non in sorte, quae idem Pli. loco superius adducto, scribit Cras-

Crassum dicere consueuisse non esse diuitem, qui legionē annuo reddi tu ueri non posset. Legio. n. vii. milliū talentorū impensam non requireret. xx. uero milliū uel paulo minus nutrire posset, ut ex præsuptis de stipendio demonstraui.

DE impensis ædificiorū urbis Romę Plin. ut Sueto. et alios autores omittā, lib. xxxvi. ca. xv. refert, orbē terrarū non solum armis Romanis, sed etiam ædificijs, & operibus mirabilibus superatum.

THESAURI, & opes publicę Ro. Ex magnitudine imperij, & tot opulētiss. gētib. et regnis, uidelicet Macedonię, Asię, Cypri, Aegypti, Cyrenarū, et alijs deuictis & expiatis cōiectari possunt, et uere dici

Thesau- potest quicquid auri, argēti, aut pretio
ros et opes se materię in toto orbe fuerit, in u-

nam

nam urbē defluxisse, ex quib. multa totius ora
 ex autoribus antiquis exempla ad bis deflu-
 ducere possem. Sed Plinius, ad hoc xisse in ur-
 et in pluribus alijs mihi sufficiat: li. bem Ro.
 xxxiij. sæpius adducto cap. primo
 et tertio scribit ingentes, uel potius
 mirabiles auri, et argenti congeri-
 es diuersis temporibus in ærarium
 Po. Ro. delatas. Ex quibus unū uel
 duo exempla referam, ut obiter lo-
 cus in illa parte (ut opinor) corrup-
 tus corrigatur, reliqua in eo, et Plu-
 tarcho, Liiuo, et alijs autorib. (si q̄s
 uelit) legat, et ex p̄suppositis ad no-
 stras pecunias referat. Verba Pli.
 ut inferius in li. imp̄ssis legūt, auri in
 grario P. Ro. fuere S. Iulio, Aure-
 lio Cofs. septem annis ante Punicū
 bellum tertium pondo. Dcc. xxv. &
 reliqua que sequūt, que si itelligāt,
 put legit in imp̄ssis, male cohærēt,
 &

*Ærarium
Po. Ro.*

& non respondent miraculo, quod
 Plinius ad ostētationem Romanæ
 potentiæ posteris tradere intendit.
 In libro scripto, ut infra legitur au-
 ripondo. Dcc. x. argenti pondo no-
 naginta duo millia, et in numerato
 lli. lxxxv. M. & cccc. quæ sūma ad
 nostras pecunias relata cōputando
 pondo auri centum ex nostris aure-
 is argēti. x. et pro sestertijs xxv. qua-
 ter decies centum, & sexcenta quin-
 quagena quina millia nostrorū au-
 reorū, uel alio modo, Quadrage-
 sena cētena, et quinquagena quina
 millia, si error non est in calculo.
 Reliqua quæ sequuntur, quia nec in
 libro scripto, nec in imp̄ssis satis mi-
 hi conuenire uidētur, cōputare non
 curauī, nec quid auri, aut argenti in
 ærario fuerit Sexto Iulio, & Lucio
 Mauro Cōs. aut Cæsar ciuili bello

ex eo expilauerit, aut Scipiones, Syl
 la, Marcus Lucullus, & deniq; Pō
 peius, & Cæsar deuictis gentibus in
 triumphis detulerint, & Cato sua il
 latogata expeditione ex Cypro, aut
 Paulus Aemilius ex deuicta Mace
 donia deuerint, qui in ærariū ex
 ea auri pondo trib. millib. teste Pli
 nio, qui cū Plutar. non bene in hoc
 cōuenit, delatis, Po. Ro. tributo li
 berauit, quisq; sibi legat, & compu
 tet. Sed in mentione pecuniæ nos
 men tributi me impulit, ut exquire
 rem rem scitu dignissimam, & a ne
 mine autorum, quod sciã bene tra
 ditã, qd in redditu P. Ro. habuerit
 tēpore quo maxime uiguit, & potē
 tior fuit, nisi quis uelit Plutarchum
 in uita Pompei adducere, qui non
 immerito solitus sit predicare, se A
 stam ultimã puinciariæ accepisse, &
 H mediam

mediã sua uictoria prestitisse, et red
ditus populi Ro. ex quinquagies deci
cies centenis millib. ut uerbis Plu
tarchi utar, pro ut in libro cõuerso,
& impresso legit, ad octuagies deci
es centena millia auxit, quam tamẽ
summam si quis uelit computare, et
de Sestertijs argẽteis intelligere, õ
ne miraculum & rationabilem co
piam excederet. Si de greis, et sic mi
noribus ad uerisimilem nõ accede
ret, etiam si illa decies p cẽtena mill.
multiplicẽt, ut multotiẽs reperitur,
adeo quod nihil certi, aut uersimilis
ex uerbis Plutarchi impressi possit
omnino obseruari.

Sed ex lib. Greco, qui nup ad ma
nus nras puenit, fortasse emẽda
tiori q̃ ille q̃ olim in Latinũ fuit cõ
uersus, uel melius interpretato, uni
co uerbo mutato satis constat, quid
illo

illo seculo, scilicet triūphante Pompeio populus Ro. in annuo reddito habuerit, ut inferius adducā, Quid uero seculis posterioribus maxime etate Plinij, cū adhuc apud autores exquisite, uel ex p̄fesso non inuenirim, per argumēta exquirere cōuenit. Quibus si credere uolumus, Plinius eruditionis magister, & sine quo, si uerū fateri uolumus, iam facta librorū antiquorū iactura, nihil sciremus, non absurde, id meo iudicio prestabit, si duo eius loci cōferantur, & bene obseruentur, & computentur. Sed prius uerba Plutar. adducā, cuius codex in eo q̄d imp̄sso latine legit centena mill. illa mill. in myriades corrigi debent, & numerus ad drachmas referri, et id in Greco exp̄ssū est, ut dicat uniuersa Ro. urbis uestigialia ante illud bellū fuisse

H ij quin-

Census
Po. Ro. an
nui incre
dibilis.

quingages decies centenas myriades drachmarum, & ad octuages quinquies decies cētenas auctas, & sensus qui aliter nullo modo elici potest, rectissime procedet. s. Pompeiū sibi arrogasse, quod redditus annuos Po. Ro. qui ante ipsum quingages decies centenas myriades drachmarum presterāt, sua uictoria ad octuages quinquies decies cētenas auxisset, quæ summa, ad nostras pecunias relata, ex his, quæ in Sestertio diximus, intelligi debet, ut quæ ante Pompeium quingages decies cētena mil. nostrorū aureorū fuerāt, ad octuages quingages decies centena mill. aucta fuisse, uel aliter, quæ quingages millena mil. fuerāt, octuages quingages effecta, cū ex his, quæ in Sestertio diximus, aurū argēto decuplo cōputet, & sic myriades. i.

as .i. decē millia drachmarum argē
 ti mille ex nostris aureis , qui sunt
 pōdere drachmæ conficiēt .s. quot
 myriadies drachmarum argētitor
 millia nostrorum aureorū intelli
 gātur, uel aliquid plus, uel minus, p
 ut illis diebus aurum argento con
 ueniebat. Et ex his satis redditus an
 nui Po. Ro. triūphante Pompeio
 intelligi possunt.

Quid autē habuerit seculis poste
 riorib. quib. ditior fuerit resp.
 iā ad Monarchiā redacta , maxime
 circa t̄p̄a Plinij, ex eo conabor ostē
 dere, n̄. eius locis collatis, ut superius
 dixi: li. xiiij. ca. xviiij. de felicitate
 Arabiē scribit Indiā, Seres, et Ara
 biā uidelicet negotiationes, quę ex
 illis regiōib. in nostrum orbē deue
 herēt, adimere imperio Ro. annua
 millies cētena. M. sestertiorū, et in
 H iiij telligo

telligo de eris, et sic minoribus, q̄ ut
 in Sestertio dixi, iiii. denariū cōfici
 unt, & sic erūt millies uigena quina
 millia denariorū uel clarius dena-
 riū ducēties quinquagies cētū millia,
 quæ summa ad n̄as pecunias rela-
 ta ex p̄suppositis, ut decē denariū au-
 reū ex nostris referant, aureorū no-
 strorū bis decies, & quinquies cente-
 na mill. Et hanc summā scribit Pli.
 Indiā, Seres, Arabiā imperio Ro-
 quotannis ademisse, alio in loco ui-
 delicet libro vi. cap. xxiiij. scribit In-
 diā singulis annis quingentesimam
 exhaurire Romani imperij, et cū de
 India scribat, intelligo de tota illa
 negociatione oriētali de quo libro.
 xiiij. mētionē facit, q̄a ibidē māsiō-
 nes & itinera nō solū ad Indiam, ex
 qua etiā merces Sericę deuehebāt,
 sed etiā ad Arabiā p̄tinētia describit,

ex quibus credi par est, Plinium de
 rota illa negociatione intellexisse. s.
 Serica, & Arabica, quę fere uniuersa
 Coptū oppidum Aegypti a mari
 rubro Camelis deuehebat, & si quinquagies multiplicet summa posita
 lib. xij. ca. xviii. uidelicet bis decies
 es, et quinquies centena millia, ad cęntena uigena quę cęntena mil. nostro
 rum aureorū ascēdent, uel alio modo,
 cęties uigecies quinquies, decies
 centū millia, & totidem millena
 millia nostrorum aureorū, illa summa
 posita lib. xij. quinquagies multiplicata
 efficiet, et tantū habuisse in
 ānuo reddito populū Ro. sumpto.
 Ex his duobus locis Plinij collatis
 satis p̄babili argumēto nō absurde
 opinor, imo opioninē p̄fiteor, nec
 miraculum, aut incredibile uidebitur,
 si quę uestigalia, metalla, tributa,

*Hispania
uestigal et
fertilitas.*

et alios urbanos, & puinciales illius imperij redditus animaduertat, quos quasi ad calculū huius, et fortasse maioris sūmę iueniet, si exacte et particulariter qđ quęq; puincia solita sit, et potuerit illo sæculo exhibere cōplectat animo, cū ex Hispania sola ultra alios uberrimos, puētus mirabilis, & pene incredibilis auri, argenti, atq; aliorum metallorum copia, pueniret. Cuius tres tantum regiones Plin. tradit li. xxxiij. capite quarto uicena millia auri pōdo singulis annis Populo Ro. prestitisse, quid Turdetania, Bethica, Cantabria, & Celtiberia, & alię qđ hæ, & reliquę argenti, quas omnes argenti, & omnium metallorū fertilissimas fuisse ipse attestatur. Et idē cōfirmat Strabo in descriptione eiusdē, puicigę, scribēs apud Carthaginem

ginem nouam ex breuissimo terræ
 spatio stadiorū .cccc. id est ex quin-
 quaginta millibus passuum P. Ro.
 in dies uiginti quinque mill. drachma-
 rum, quæ summa ex nostris aureis
 duo millia, & quingentos conficit,
 redditum habuisse. Et ut etiam Pli-
 nius bonorū omnium, & præcipue
 auri, & aliorū metallorū fertilissimam
 prædicat: idem multi alij au-
 tores attestantur, ex quibus fortasse
 non temerarie proferri posset, Po.
 Ro. ex sola Hispania tunc maiores
 redditus percepisse, quàm uniuersæ Eu-
 ropæ puiciæ suis principib. nunc ex-
 hibeant. Sed quod Gallie metallis, et cæ-
 teris bonis fortasse non inferiores?
 Quid Italia tunc florētiss. Quid ipsa
 Roma totius orbis æporiū, & dñā,
 quātū sibi ipsi præstitisse credi par-
 est. Quid Illyricū uniuersū auri, &

H v argenti

argenti fertilissimum, cuius unam tantū partem breuissimo spatio in Dalmatia Plinius loco superius ad ducto refert quinquagenas libras auri singulis diebus effudisse: quid prouinciæ illi contiguæ, et eiusdem naturæ (ut Britannia et Germanias omittā, quibus illis seculis argenti, et auri metalla nondum cupido aut ingenium fuerat scrutari) Epirum, Macedoniam, Pānonias, Mœsias, Thraciam: Quid tot Græciæ regiones, quibus etsi multū prioris fortune tūc deesset, tñ illius non contemnendā partē seruabant: Quid magna Chersonessos, a quibusdam Asia minor appellata, ex qua, nec integra, et iā per Mithridatē exhausta, Sylla una indictiōe. xx. M. talē torq̄ exigere non dubitauit: Quid extra illā Pōticae regiōes, ex quib. uellus aurum:

*Cherson
essos.*

aureum? Quid aliæ ultra Taurum
 ditissimæ, Syria, et aliæ circa illā a
 Romanis tunc possessæ? Quid Ae
 gyptus, Cyrenæ, Lybia, Numidia,
 Mauritania? qd tot sparsæ mari nro
 insulæ felicissime. quarum omniū,
 et aliarum continentis regionum,
 tunc Romano imperio subiectarū,
 si quis diuitias, potentiam, et reddi
 tus per autores relatos complectatur
 animo, nō profecto mirabitur,
 de his quos ex Plinio computando
 excussi, sed maiores fuisse credet, et
 paulo minus ex alijs autoribus illi
 us sæculi calculo confirmabit, si ar
 gumētis ex Plinio adductis minus
 fidei præstiterit. Quod aliquando
 exquirere cogitavi: et fortasse nō ab
 surde p̄fecissem p̄scrutādo, qd q̄q̄
 regio, seu Reges, tunc uel paulo an
 te in redditu habuisset, nisi ab̄iūso
 &

& prorsus inutile uisum fuisset, ex di-
 uersis autorib. & multiplicib. locis,
 coniectura, & argumētis exquirere,
 quod ex duobus quasi eiusdē seculi
 luculētissimis autorib. satis & apte
 cōsequi possem, quorū autoritates
 sibi inuicē maxime fidē arrogent,
 cū ea quæ ex Plinio adduxi, nō uul-
 gare testimoniū afferant, his quæ
 Plutar. in loco superius adducto at
 testatur, Populū Romanū triūphā
 te Pompeio octogītaquinq; myria-
 das drachmarū, & sic octogīta quin-
 que millena mil. nostrorū aureorū
 in annuo reddito percepisse. Et hec
 illa confirmant, quæ ex Plinio ad-
 ducta fuerunt, tot prouincijs postea
 imperio additis, & ex diuictis ante
 Pompeium usque ad tempora Plī-
 nī pacatis, & ad uberiores prouen-
 tus (ut credi par est) productis, illa
 octo-

octoginta millena millia ad cētum
 & uiginti quinque millena millia ac
 creuisse, quod facile disquirere po-
 test, si quis postea acquisitas, & pa-
 catas prouincias recensere uelit, &
 quales fuerint, considerare.

Sed cum iam satis pecunię decla-
 rata, & computatę fuerint, & o-
 biter alia multa quibus expendun-
 tur, ut impensę, & antiquorum mo-
 res nobis innotescāt, res poscere ui-
 detur, ut melius cognoscantur, mē-
 suras seminum, liquorum, & agro-
 rum his addere, quibus uita cōstat,
 & potissimū ad eorū usum pecunias
 inuētas fuisse credendū sit, cum reli-
 quę merces permutādo nō semper
 usibus uitę cōuenirēt. Et ideo ex u-
 su, & cōmodo mortaliū metalla, &
 ex his pecunias inuentas credi par-
 est, quę omnibus cōmercijs, & maxi-
 me

me his, quæ uictui necessaria forēt,
 semper essent opportuna, et sic uniuersa antiquorū contractio cognoscitur, quas mihi uenia sit, si t̄p̄ breuissime, et festinata cura percurrā, quod ingeniolum meum promptissimum ad referendum qualia cunq̄ studio assecutum sit, negotia urgentissima impediānt, et alio cōpellāt. Ideoq̄ mihi satis erit mēsuras antiquorum frequentiores excutere, & obiter nostris conferre, et ita breui elogio declarare, ut omnibus quib. erit curæ, ex his facili disquisitione reliquæ minus frequentes possint innotescere. Mensuræ igitur liquorum, ut ab his initium capiam, quæ frequentiores, et stabiliores apud antiquos fuerunt, quia humida ponderare inter se parum differunt, cum in eo sicca, et præcipue semina, quibus

*Humida
 parum p̄
 dere differunt.*

Humida parum ponderare inter se parum differunt, cum in eo sicca, et præcipue semina, quibus

bus uita cōstat, genere et specie raro conueniant, ut Triticū a Milio, et utrūq; inter se, et ideo eorū mēsuræ non facile pondere dephēdi possunt. Omissis igit̃ his, quæ tantum ad medicinæ usum repertæ sunt, ut Cyatho, Myxto, Cocleari, et reliquis similib. frequentiores ad usum uitæ fuerunt hemina, siue cotila, sestarius, congius, urna, āphora, culeus, quo nulla mēsurā liquōrū maior fuit apud antiquos. Hemine duę sextariū, sex sextarij cōgiūm, quatuor cōgij urnam, duę urnæ āphoram, xx. amphoræ culeū cōficiunt. Harū ratio ex autoribus inferius demonstratur, et primum ex autoritate autoris illius in volumine Prisc. inserti sine titulo, qui carmine psecutus est pōdera, et mēsuras antiquas, quem Rh. F. appellari scriptū repi, ex cuius

Mensuræ
liquorum

Rhemmi
us Fauinus

com

computatione hæc omnia sumi pos-
sunt, & ex alijs autoribus particula-
riter comprobabunt. Quod urnæ
quadraginta, & amphoræ uiginti,
culeum conficiant clarum est, de ur-
nis Columella lib. iij. ca. iij., ppe fi-
nem, de amphoris Pli. lib. xiiij. ca.
ix. demonstrat, scribens septenos
culeos cētenas quadragenas āpho-
ras cōficere. Sestarij, & congij quo-
modo inuicem se habeāt, demōstra-
tur autoritate Catonis ca. lvij. dum
scribit mense sexto, & reliquis ope-
rarium bibere iustū esse uini sesta-
rium, idq; referre in mense cōgios
quinq; dicit, qui sexies multiplicati
sestarios .xxx. conficiunt, & sic sex
sestarij congium. Sequens cōputa-
tio non proprie, sed ppe conuenit,
cum scribit in mense .xi. in dies he-
minas .iij. in mense amphorā, cum
amphora

Vrna.

*Culeus.
Congius.
Sestarius.*

Amphora.

amphora sestarios quadraginta ^{o = Amphora}
 cto, et sic heminas nonaginta sex cō
 ficiat, et computatio nonaginta tan
 tum demonstrat, superior itē nō cō
 uenit, et codex deprauatus est. Lea
 gitur enim in libro meo imp̄ssuræ
 antiquæ, loram bibant menses. iij.
 mēse. iij. heminas, et reliqua. Scri
 bi debet lorā bibant primos duos
 mēses, tertio et quarto heminam, ut
 numerus mēsiū duodecim, et sic an
 ni reperiatur, et a primis, & nō a ter
 tio, & quarto computatio initiū ca
 piat. Sed nec cōputatio cōuenit, cū
 xxx. heminæ, uidelicet sestarij quin
 decim duos tantum, & dimidiū, &
 nō. iij. cōgios cōficient, & sic aut er
 ror in codice, aut me^o est, aut de mi
 nimo nō curauit. Heminā esse dimi
 diū sestarij Gel. li. iij. ca. xiiij. testat. ^{Hemina.}
 Liq̄r itaq; mensuris ita declaratis,

ut quid inuicē capiāt, & capiant, factis intelligi possit, earz pōdera, quibus præcipue deprehendi, & ad nostras referri possunt, dicenda sunt, & a minore, ex iam dictis initiū capiam. Hemina pendet uncias decē, sestarius uiginti, hoc est librā & bessem, cōgius libras .x. urna quadraginta, amphora octoginta, culeus mille, & sexcētas libras pēdet, hæc ex dispositione iam dicta mensurarum, & ex multis autoribus, & maxime ex Fauino supradicto colligi possunt, & de amphora, & sestario S. Pompeius attestat. Et ex pulcherrima Pliniana cōputatione paucis cognita li. xiiij. ca. iij. scribendo de uino Opimiano colligitur, et obiter usurę semissium cōphendunt, quas nris seculis diu nō bene cognitas mihi olim applaudebam, uel solū, uel
in

*Mensura
liquorum
quo ponere.*

Fauinus.

usuræ.

inter paucos intellexisse, postea longo interuallo Hermolaū inter nr̄g atatis literarum assertores eminentissimū, in prima editione Plinianę castigationis ignorasse, in secunda nō suo fortasse inuento, sed ex alicuius relatione, ex eo cognouisse animaduerti, ^{quā} locū Columellæ corruptū adduxit. Ex quo nec cōputatio, nec usurę semissii subduci possūt, & excutionē sui codicis corrupti ipsemet excludit, p̄fitēdo in fine opis nihil mēdosum in eo reperiri posse, sed fortasse ex eo uitiū fuit, quod ad summam Sestertiorum, ex qua usurę, nō ad principium, ex quo summa subducit̄ aduertit, uidelicet ad modū, seu numerū iugerū, quę septē & nō octo, ut in codice corrupto legitur, poni debent, ut computatio Sestertiorū, ut ex ea usurę semissium

Locus
Columellæ

recte, & sine uitio subduci possint, quas ex occasione mensurarum, & se-
 tertiorum hoc loco declarare libuit, ut uno cōtextu duæ pulcherrime, &
 utilissimæ Plinij, & Columellæ cō-
 putationes & obiter amphora, &
 Vrna discutiantur, & codex Colu-
 melle corruptus corrigatur. Vsurge
 igitur semissium non semis sortis. s.
 ex centū quinquaginta, ut diu insci-
 te creditum, sed sex pro centum red-
 dunt. Exempli gratia, ut qui centū
 dederit, annua sex pro usuris semis-
 sibus recipiat. Si mille sexaginta, &
 sic ex quacunq; sorte sex pro cētum
 ānua referat. Quæ adeo ciuiles, &
 modicæ, ut Plinij uerbis utar, existi-
 matæ sūt, ut etiā nris seculis, nō pro-
 odiosa decoctura, sed quasi p bene-
 ficio receptæ sint, & si loco pretij sit
 res, quæ fructum reddat, iam quasi
 etiā

*Usurarum
 ratio.*

etiam a nostra religione tolerantur,
 & ex eo Semisses dictæ sunt, quod se-
 mis cuiuscunque pecuniæ, cuius erit
 fors, quolibet mense reddat. Quæ si
 integrâ pecuniâ quolibet mense præ-
 staret, duodecim annua referret, p-
 centum. Exempli gratia (ut etiâ he-
 betioribus pateat) qui centum aure-
 os dedit, dimidiatum aureum quo-
 libet mense accipiet, & sic in anno sex
 integros, & ita de qualibet summa,
 & specie pecuniarum, & inde usuræ
 semissitudinæ sunt, quod semis quo-
 libet mense pro ceterum pecuniæ tra-
 ditæ reddant, quæ diu latuerunt, quæ
 ratio ignorabat. Et adhuc credo la-
 teret, nisi Columelle cõputatio lib.
 iij. ca. iij. eas demonstrasset. Et alia
 Plin. quæ amphorâ ostendit lib. xiiij.
 ca. iij. quos declarare constitui, & ut
 melius intelligantur, Sestertios in

I iij pecu

pecunias nostras conuertam. Columella igitur loco superius adducto, cupidiores, etiam qui duntaxat utile respiciunt, ad honestissimam, & pulcherrimam, agriculturam artem excolendam, etiam spe lucri alliciendos cogitauit, non tantum uerbis laudando, & suadendo, quod et alij autores, sed re ipsa calculo appposito, et ratione subducta, omni scenore, & omnium aliarum artium maxime culturam

*Vinearum
cultura
quæstuo-
siss.
Locus Con-
lumelle.*

uinearum quæstuosissimam demonstrare uoluit. Et ut clarius id præstet, ponit quempiam emisse fundum septem iugerum, & non octo, ut corrupte in impressis legitur, & in hoc Hermodam errasse dixi, quia si octo iugera ponas, & per singulis singula milia sestertiorum expensa, computatio non precedet ad summam, uidelicet ad uiginti octo milia, si septem ex amissim conueni-

uenit. Ideo legas iugera septē, & p
eis septem millia Sestertiorū num-
morum expēsa. Quę summa ad no-
stras pecunias relata, facit ex nris
aureis de Camera (ut in Sestertio di-
xi, uidelicet librarū sex, uel solidorū
Venetorum centū & uiginti) cē-
tum septuaginta quinque. Itē uinito-
rem esse emptū Sestertijs nūmis o-
cto millibus, ex nostris aureis ducē-
tis. Item uiui radices, et pedamenta,
& alia necessaria ad uineā constitu-
endā, duo millia p quoque iugero, &
sic p septē quatuordecim mil. Sest-
ertiorū ex nostris aureis tercēta &
quingenta, hoc cap. est xxviii. mil.
Sestertiorū nūmorū ex nostris au-
rei septingenti & uiginti quinque, hu-
ius summæ usuras Semissiū uideli-
cet sex p cētū quolibet anno, p duo-
bus primis qbus uineæ dño fructū

non reddiderūt, & sic caput illo spatio mortuū extitit, ponit tria millia quadringentos, & octoginta sestertios nūmos domino decoxisse, ex nostris aureis octoginta septem additis usuris sorti caput sit, sestertiorū, xxxij. millium quadrīgētorū & octoginta, nostrorū aureorū octingentorū & duodecim. Huius etiam summæ usuras semissium subducit modo iam dicto, quas ponit esse sestertios mille nongētos, & quinquaginta, ut calculus in numero rotundo procedat, tñ si recte computent sestertius deerit, & sic ex nostris aureos quadraginta octo, & dodrans alterius, id est ex quatuor aurei partibus tres, & sic Marcelli Veneti no uem. Cum igitur Columella in hac computatione bis ex sorte usuras semissium subducatur, et utroq; calculo

ex sorte proposita summæ usurarꝝ
 subductæ sex pro centum excipere
 reperiatur, nulli dubiũ potest esse,
 quin huiusmodi usurę. vi. pro. c. ex
 annua sorte percipiant. Et ulterius
 pcedendo, qđ pposuerat cõfirmat,
 vii. iugera pretio & impensa superi
 us adducta, cõparata, minimo red
 ditu singula singulos culeos uini re
 fundere, qui uilissima añona tercẽ
 tis sestertijs nũmis. s. aureis nostris
 septẽ, & semis singuli distrahanť, et
 sic septẽ culei duob. millib. & sestert
 ijs cẽtum scilicet aureis nostris qua
 quaginta duobus cũ dimidio, & sic
 oĩo adhuc excedũt usuras fortis p̄dij
 cõparati, que fuit sestertiorꝝ nũmo
 rũ. M. DCCCC. et quinquaginta et sic au
 reorum nostrorum quadragita o
 cto, & dodrantis aurei. Sed extirpã ^{vineaque}
 dam uineam scribit, cuius singula ^{extirpanda.}

I v iugez

*Vinearum
cultura
redditus
mercaturę
excedit.*

iugera ad minus tres, seu plures cuius
leos non reddant, & aliquando octo,
ut Varro, Pli. & ipsemet Columel-
la alio loco attestant. Et sic culturam vi-
nearum ex uino & plantis, non solum
modici scenoris, sed cuiuscumque que
stuosissime mercaturę redditus ex-
cedere, & honestissimo, & quietissi-
mo fructu eam exercentes ditescere
demonstrat, & obiter declarat Cule-
um quadraginta urnarum esse ca-
pacem. Hoc idem de usuris, et ampho-
ra confirmat Pli. loco superius addu-
cto, pulcherrima computatione docens
quod manceps pertinax nimia suę mer-
cis retentione amittere possit. Constitu-
it. n. amphoram uini cętenis nummis Ses-
stertijs, id est aureis nostris duobus cum
dimidio fuisse ceptra Opimio consule,
seruatumque uinum, ut uetustate preti-
osius fieret, cętum & sexaginta annis,
usque

usq; in tempora Cai Cæsaris Germa
 nici filij, & quarti in ordine principū
 Ro. Et auaritiā pariter, & stultitiā
 mācipis taxaret, scribit emptorē nō
 minus lucri, & certioris ex pretio ui
 ni seruati per tot annos usuris Semi
 ssibus, quæ ciuiles, & minime odio ^{vsure ciui}
 sæ sunt, præcipere potuisse, q̄ ipsius ^{les.}
 uini tā lōgo curriculo tēporis serua
 ti, & mille periculis, & iacturis ex
 positi, cuius uncie, quæ sunt nongē
 tæ et sexagīta, pares essent sestertijs,
 q̄ cētū et sexagīta annorū spatio usu
 ris semissib. contrahi potuissēt, et si
 aliter sensisse Plī. et adhuc maiori
 stultitia mācipē taxare uoluisse o
 piner, computādo singulas uncias
 illius uini per tot annos seruati pre
 tium totius amphoræ æquasse, uel
 potius superasse, si usuræforti quo
 tannis multiplicando addantur,

& ex his usuræ adhuc subducantur.

*Siccorum
mensuræ.*

Liquidorum mensuris ita declaratis, ut quid unaquæque ipsarum pondere, aut capacitate ab altera differat, intelligi possit, nunc Siccorum, ut frumenti, & aliorum seminum quibus alimur, & uita constat, & aliarum rerum, quæ non fluida, aut fluxa in commercio, & usu apud antiquos fuerunt mensuræ dicende sunt, quas admodum paucas, & aliquando liquorum, ut Sestarijs ad sicca usos fuisse reperio, quod etiam temporibus nostris euenire uidemus, ut quæque ciuitas una, aut altera mensura ad sicca cõtenta sit, quas multiplicando, aut diminuendo usque ad quartarios suas res distrahere, et commercari cõsueuerit. Ita & antiqui Greci modicis, Latini modijs in commercijs fere passim usi sunt. Modij vi. medianum

*Quarta
ij.
Medius
Modius.*

nū cōficiūt, Sestarij. xvi. modiū. Sestarios pono, qa & his sicca, & humida metiri cōsueuerūt. Horū singulorū pōdus supius scripsi fuisse libreg, et bessis, id est unciarū. xx. Modij pōdus ex cōputatiōe sestarij, & āphore supius adducta fuit, librarū xxvi. & unciarū octo, medimnū librarū centum & lx. Nā Fauini carmine deponderibus superius adducto demonstrat, sestarios xvi. modium, modios iij. āphorā, binas āphoras medimnum cōficere. Cuius auctoritatē ob id maxime sequor, quod est ātiqui no minis, et in humorū mēsuris, quæ scripsit, alijs autorib. cōpbanē. Accedit etiam qd pōdera ōnium iam dictarū mēsurarū, prout posita sunt, calculo ad inuicē conueniūt. qd medinus sex modios, in se habeat, ex pluribus autorib. colligi

gi potest, sed Cicer. mihi sufficiat in Verrina quarta, in quā plurib. locis cōputādo demōstrat, modiū esse sextā partē medimni. Nec ignoro in uita Pōponij Attici legi fuisse septimā, sed ibi locū esse corruptū auctoritate aliorū conuicit. De pondere uero, quod supius dixi fuisse librarū c. & .lx. aliquantulum hæsito, quia apud Pausaniam legitur, fuisse nisi centum, & octo, tamen primæ opinionī magis assētio, quia ceteris pōderib. magis conuenit. De pondere modiī difficile puto posse affirmari, cū ea, quæ metiēdo capiat, ut triticū, legumina, et alia huiuscemodi sicca, non solum genere, sed etiā specie inter se, bonitate, aut natioē diuersissimi sint pōderis q̄ in humidis nō sic euenit, quē nō multū pōde redifferūt, ut uinū, & aq̄, & huiuscemodi

Locus in
uita Pom-
ponij At-
tici,

modi dilutiora, crassiora uero, ut
 mel, & oleū specie inter se parū uel
 nihil gñe non multum, & quasi cer
 ta mēlura, quia mel a melle, & oleū
 ab oleo parū pōdere differt, illud q̄
 ab isto. Et quicquid est, quasi mēsurā
 certa differt, sed in hoc, id qđ ratio
 suadet, autoritate Plinij uidet̄ com
 p̄bari, mēsuras liquidorū quasi cer
 to pōdere fuisse, siccorū fere uario.
 quia in illis nihil uacui, & fere eadē
 natura, in his multū uacui, & diuer
 sissimæ spēs, & ideo si sestario, aut
 modio liquida metiamur, sua pōde
 ra reperiēt̄ habere & uniformia. Si
 uero sicca, ratione iā dicta diuersissi
 ma, q̄ autoritate cōpbat̄ Pli. li. xvi
 ij. ca. vij. scribit. n. modiū tritici Gal
 lici nō excedere uicenas libras, et a
 liarum prouinciarum parum ultra
 & tamen si modius pōdere liquidi
 metias

metiatur ratione amphoræ, & sestaria
rij, hoc est, ut amphora tres modios
capiat, et ipsa sestarios sexdecim, ut
traq; ratione erit pondere stabili, et
non uariato bonitate, aut natione,
ut in siccis librarum, xxvi. & uncia
rum octo. idem uidetur cōprobari
de sestario ca. nono & decimo, & se
quentibus. Ex his non absurde col
ligitur antiquos humida pondere
fere certo sicca uero uario, uel sola
capacitate metiri in usu habuisse. Et
exemplum sumi potest de modio,
& sestario, quod in humidis habe
rent pondus constitutum, in siccis
sola capacitate censerentur. Idē ex
periendo deprehendi uasis ad mēsu
ram antiquorum fabricatis, quorū
contenta sicca, & humida pondere
multum differre cognoui. Videtur
tamen Plin. eodem ca, maioris mē
suræ

Locus Pli
nij.

suræ modium fecisse, cum scribit se
 xaginta pōdo panis emodio referri,
 & reliqua: sed aut locus corruptus
 est, aut aliter debet intelligi, &
 illud idē dici potest in ca. decimo,
 cū scribit centū & vigintiduos panes
 e modio similaginis iustū esse cōfi-
 ci, quia aut panes erant exigui, aut
 numerus est corruptus, quia modius
 ātiquus tot panes formę, aut ma-
 gitudinis nostri temporis referre
 non posset, & ex his que sequuntur,
 colligi potest, cum scribit ex tribus
 sestarijs madidis pultis modium re-
 duci, quia eadem proportione pos-
 set ex modio, qui esset viginti quin-
 que librarum, uel circa, sexaginta li-
 bras panis referri. Idēq̄ existimari
 debet, & si alibi aliquādo maioris
 mēsuræ modium uideatur innuere
 cum ipsemet Pli. mensurā superius

K

posi-

positā non excessisse pluribus in locis demōstret, & maxime eodem capite septimo superius adducto, cōparādo triticū ordeo, quod dicit nō excessisse libras xv. et fabam xxij. et innuit triticū nō multum excedere. Item infra cum scribit e modio filiginis triginta pondo panis reddi, et parum supra dixerat iustum esse panis tertiam portionē ad grani pondus accedere, & subinde sequētibz loquendo de tritico Alexandrino, & Cyprio, & ca. ix. in fine, & cap. x. & alibi. Sed nonnullis fortasse absurdum, & pene incredibile uidebitur, quod & mihi aliquando, anteq̄ ratio cōfirmaret̄, occurrisse fateor, ātiquos, & precipue Romanos illo sæculo copiosissimo sua pene uniuersa cōmercia tā exiguis mensuris confecisse, & cōtractasse, quod & si
admi

admirabile uideat̃, tamē usq̃ adeo
 ratiōe, & autoritate demōstratū est,
 ut ex ea nulli, uisi p̃tinacibus, dubiū
 reliquat̃. Et p̃ter ea quę sup̃ius ad-
 ducta sunt, & multipliciter adduci
 possēt, de āphora & sestario, q̃d ta- *Amphora.*
 les fuerit, & nō maioris mēsure au-
 toritate Capitolini cōpbabit̃. Scri-
 bit enī in uita Maximini illū aliq̃n *Maximini*
 bibisse āphorā uini, & duos & tres *ebrietas.*
 sestarios sui sudoris ostēdisse. quod
 utrūq̃ in mensuris iā dictis mirabi-
 le dici potest. sed si maiorē his mo-
 dum constituamus, omnino incre-
 dibile, quod homo ultra lxxx. li-
 bras uini uno die hauserit, & ultra
 tris sudoris emiserit. Et in uita Ale- *Alexādes*
 xādri Mameæ legit̃ eum ieiunum *Mameæ.*
 saepe sestariū aquæ frigidæ bibisse,
 et in plurib. locis apud autores repi-
 tur, modestissimos & sobrios uiros

in cœna nō ultra festariū uinibibisse, qua mensura & nostri temporis sobrios homnes esse cōtentos uideamus. De Congio Plinius lib. xiii. in fine comprobabit, scribens plures fuisse, qui tres congios uini uno impetu hausissent, quod pro miraculo adducit, & non ab re, ut de amphora in Maximino, sed si maioris mensurę congios arbitremur, penitus incredibile uideri potest. De aliis itē mēsuris liquidorum nō ambigitur De medimno & modio ultra ea quæ ex Plinio & alijs autoribus superius adducta sunt, accedit argumentum, uel potius demonstratio, quæ si alia deessent, per se sufficere ad utrunq; comprobandum, quamuis supuacuum uideat̃ argumentis querere, qđ assertionib. supius adductis, & quę adduci possent, manifeste

feste comprobetur, tamen quia ad
cōparādas n̄ras mēsuras cū ātiq̄s ali
qd cōferree potest, appōere uolui.

Omnes antiqui agricolæ, & præ
cipue Columella lib. ij. ca. ix.

Plinius lib. xvij. ca. xxij. & alij su
is locis scribunt modios fere quin-

q̄ tritici pro semine iugeri satis esse,
milij sestarios quatuor. Cicero in ^{iugerum}
Verrina quarta modios tritici sex ^{quantum}
s. medimnū in iugero satis esse scri- ^{seminis re-}
bit. qui modus etiam nostræ semen ^{quirat.}

tationi fere cōuenit, si quātitas semi
nis cū spacio terræ cōputeŕ, et hoc,
quid modius fuerit, demōstrabit.

Quod ut clarius fieri possit, præfari
cōuenit, & ueniā deprecari, si in his de
clarādis, & cōputādis, q̄a Latina de
sunt, uocabulis uulgatissimis, & ō-
nino popularib. utar, ne in illius er-
rorē incidā qui cū uellet Latinitatē

seruare, culpam inscitiae subiit, & p
 mensura Veneta, quae uulgo stariū
 appellatur, & ultra centū & septua-
 ginta librarū minorū tritici capax
 est, sestaria tam exiguae mēsurę Ve-
 netijs sup hostio Annonariae curiae
 insculpi fecit, quod omnium literarū
 professorū, qui plurimi, & eruditis-
 simi in illa inclyta ciuitate reperun-
 tur, maxime interesse puto, magi-
 stratus admonere, ut illud uocabu-
 lum sestarioꝝ ex culpi feciant, & eo-
 rum loco patrias mēsuras proprio
 nomine uel circūscripto inscribi iu-
 beant, cum huiusmodi inscitia nō si-
 ne nota illius almae ciuitatis tot do-
 ctissimorum uiroꝝ patrię, & alum-
 ne ab externis transeuntib. legat: q̄
 dixisse nō mihi arrogatig, sed insitae
 in eā ciuitatē pietati, q̄ illi debeo, &
 libēter agnosco, ascribat. Sed his o-
 missis

missis ad cōputationē ppositā reuertar. Cāpus noster (sic em̄ modum, et Campus maior est iugero an mēsurā agri appellamus) quā inferi ti quo. us demonstrabit, iugero antiquo, pportione maior est, duab. n̄ris mēsuris tritici, quas staria patrio uocabulo appellamus, & altero dimiato, seu non integris tribus fere serit̄ pro qualitate terræ, & arbitrio serētis. Mēsurā n̄ra ex collatione inferius demonstrāda plusq̄ duos modos antiquos continet, q̄ si pondus in siccis seruaret, quod eis in humidis attribuit̄, uidelicet libras xxvi. et uncias viij. paulominus duo n̄rā mēsurā æquarent, quam fere xliij. libræ maiores n̄re unciarū xvij. boni tritici implēt, minores uero unciarū xij. circa quinquaginta nouē. Et antiquos huiuscemodi mensura, capacitate, & non pondere constituto uti cons

sueuiffe puto. Sed si pondere ficci
cēsebat, multo minor reperit ratio
ne iam dicta, quia uacuum inest, &
ideo modius ficci ad libras xxxiij. uel
circa contrahitur pro qualitate ma
teriæ, ut in Plinio legit, quod uase
ad pondus sestarij fabricato uerum
esse deprehēdi, eo sexdecies tritico
implete, & euacuato, idēq; uniuersū
ad pondus superius positum acce
dere inueni, quod duplicatū libras
xlvi. efficiet, mēsuram uero nostrā
eodē tritico et statera seu lance quin
quaginta octo, uel circa pēdere de
prehendi, & sic mēsuram nostrā duo
decim libris, uel circa duobus mo
dijs antiquis maior reperitur, & sic
campus noster plus quam iugerum
triginta libras seminis requirit, &
erit proportio a centum & quindecim,
quas requirit iugerū, ad centū

&

& quadraginta quinque, quas requirit campus noster, qua ratione semet ratio iugeri & campi nostri fere conuenit. Nam teste Columella lib. vi. ^{Iugerum quot pedum} cap. primo, Iugerum uiginti octo ^{Campus quibus mensuris constat.} millibus & octingentis pedibus quadratis constat Campus uero noster sex pedibus, hoc est mensuris sex pedum, quas perticas appellamus, sexaginta in longitudinem extendit, quatuordecim in latitudinem, qui modus triginta millia ducentos & quadraginta pedes quadratos conficit. Sed Iugerum antiquum non solum numero pedum, etiam eorum quantitate nostro campo minus erat, quia pedes antiqui, quibus iugerum metiebantur, nostris pedibus fere uncia, & sic .xij. parte breuiores reperiuntur, adeo quod si quantitas seminis cum spacio terrae computetur, sementati nostra ^{Semetatio nostra antiqua.}

ab antiqua paræ differre reperiet. et
ex his etiã mores antiquorũ in hoc,
et modius qd fuerit, demonstratur.

Hęc uolui dixisse non tantum ut
mẽsurã modij, q̄ supra satis fu-
it declaratus, confirmarẽ, sed ut mo-
res, & consuetudines antiq̄rũ, sicut
in alijs, etiã ratione seminãdi a nr̄is
nõ multum differre demonstrarẽ,
quod hoc toto opusculo præcipue
mihi cordi fuit, ut ex moribus, & cõ-
suetudine antiquorũ ad quæq̄ pera-
genda et constituẽda instructiores,
& prudẽtiores efficeremur. Cum
itaq̄ in sestertio antiq̄orũ pecunias
declarauerim et nr̄is cõtulerim & su-
pius etiã eorũ mensuras pro ingenis
oli mei uirib. demonstrauerim, reli-
quum est intentionis, & profiti nos-
tri, ut eas nostris conferamus, & cu-
ius proportionis sint ad nostras,
quan

quantum fieri clarius possit, demonstrare conemur, quas sumatim, & quæ breuissime repetere conuenit, ut in earum collatione ad nostras memoriarum propius sint. Diximus duas heminas sestarium, sex sestarios sestarius. congiuum, octo congios amphorã, Congius. xx. Amphora. amphoras culeum implere. Item quod amphora duas urnas, & tres modios caperet & ut pondera etiam addam, dixi heminã x, unciarum esse, sestarium xx, congiuum x, librarum, modium xxvi. & bessis, urnã quadraginta amphorã octuaginta culeum millesexcentarum. His ita propositis & declaratis, cum nullę antiquę mensurę nunc extent, et ob id quasi impossibile uideretur eas nostris comparari posse, et tanto difficilius, quod etiam mensurę nostri tēporis fere nullę uel paucę inter

inter se cōueniant, & quęq; ciuitas, nedum prouincię, sua pondera, & mensuras ab alijs dissimiles habent, tamen his nō obstantibus, rationē inuenisse opinor, qua antiquę mēsurę nūc cōstitui, et inueniri possint, et quisq; patrias mēsuras cuiuscūq; pōderis, uel capacitatis fuerit, illis utroq; modo, scilicet uel pōdere, uel capacitate ualeat cōferre. Sed rationē afferamns, ex Fauino sapius adducto, & alijs colligitur capacitatem amphorę pede quadrato constare, Cōstituat igitur uas huius mēsurę, cuius uacuū sit cubus, ūdiq; pede quadrato terminatus. s. altitudine, latitudine, lōgitudine, ex huiusmodi uasis cōparatiōe ōnes ātiqne mēsurę maiores & minores, augēdo uel diminuēdo cōstitui possunt, & eadē ratiōe obiter nostrę illis con-

*Amphora
eius
partes.*

cōferri, quippe huius uasis dimidi-
um erit urna, tertiū modius, octaua
pars cōgi, quadragesima octaua se-
starius. Si pōdere magis placet, fa-
bricet uas, cuius cōtentū sit pōderis
librarum x. erit congius: si unciarū
xx. erit sestarius, & proportionē pō-
derū aliq̄ ōnes ātiquæ augēdo, uel
minuēdo constitui possunt. Qua-
rum ratio incerta esse non potest,
si earū pondera capacitati a primis
ad ōnes sequentes initium capiēdo
seu a minimis, seu a maioribus con-
uenient. Exempli gr̄tia diximus am-
phoram esse dimidium medimni,
āphoræ urnam, tertium modium,
octauam partem congium, & reli-
qua quæ non expedit repetere, ha-
rum omnium pondera & reliqua-
rum proportionē capacitati conue-
niunt, prout ex ordine positæ sunt.

Si

Si capacitas igitur ipsarum proportionem ponderis cuiuslibet earum attributi conuenit, cui dubium potest esse, eas esse mensuras antiquas, quibus constitutis suas patrias mensuras quilibet seu capacitate, seu pondere conferre potest, & quid quæque ipsarum ad antiquas proportionis habeat, cognoscere, id est, suas patrias nunc mensuras maiores, seu minores ad antiquas ratione iam dicta constitutas proportionem conferendo, & obiter legendo prouentus, expensas & commercia antiquorum intelligere. Quod si meo labore legentes hoc consequuti fuerint, gratias habebunt. Si uero ipsi ex se melius, uel ex his minus exacte, saltē uoluntate perficiendi laudabunt. Sed dicet fortasse quispiam ignotum per ignotius docuisti mensuras pede, et libra constituisti ipsasmet

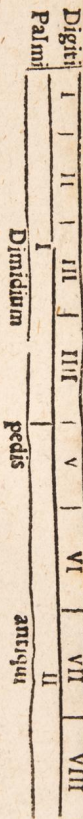
silmet mēsuris ignotiore, & quales
 fuerint aquē ātīquos, & quomodo
 nri cōueniāt fortasse ignoratur, sed
 certū est nris fuisse minores. ideo &
 huic scrupulo occurrēdū est. Librā
 sestertio demōstrauī, et sicut in ea cō
 stituēda ad pricipia naturalia, quae
 stabilia sunt, & raro saeculis uoluen
 tib. mutāt, uidelicet ad siliquas, que
 semp fuerūt, & sunt uni formes &
 eiusdē qualitatis, ita & in pede ad di
 gitos humanos recurrēdū, qui nō
 crassi aut graciles ad hoc eligendi
 sūt, & teste Vtruuio, & Columella
 lib. vi. cap. i. sexdecim pedem con
 ficiunt, qui certe meo patrio pede &
 fere ōnibus, qui nostro seculo in u
 su sunt, breuior fuit. comperta scri
 bo, pedē meū patriū, quo admetiē
 dū spacia utimur, xvi. meis digitis,
 et quibuscūq; cōmunib. ūcia id est,
 du

duodecima parte longiorē esse, & plus pro qualitate digitorū reperiri.

& idem fere de alijs nostri temporis existimandum est, & minorem fuisse antiquū etiā nomen arguit, scilicet a pede humano fuisse appellatum, & ad eius mensuram constitutum.

Quo omnes pedes nostri tēporis quibus ad metiendum utimur, longiores sunt. Sed utinam aliarū antiquarū mēsurarū modus extaret, si cut pedis autiqui, qui Romæ pluribus in locis, & præcipue in hortis Angeli Colocij, uiri inter alios qui Romę degūt, ut audio, doctissimi, manifesteprehenditur. Cuius exemplum & longitudinis dimidiū in hoc loco integri nō capaci impri mi curauī, ut ad eius mensuram uel alterius digitis constituti, quocunque loco quis reperiatur amphorā

fabriæ

fabricare possit, & ex ea reliquas, et si pōdere magis placet, libra siliquis constitui potest, & ex ea omnes mēsuræ antiquæ, & eadē libra nostris conferre, quam eādē, qua nos utimur, fuisse in sestertio docui. Sed si aliquibus in locis non conueniret, siliquis uel denarijs antiquis constitui potest, & ex ea reliquæ mēsure, nec siliquis carere possumus, quæ fere iam ubiq; sunt communes.

Denarij etiam ipsi adeo iā uulgares, & noti sunt, ut nullā partem nunc esse prouinciā in qua aliqui ex his non reperiantur, sed ut ab alijs numis argenteis antiquis dignoscantur, qui fortasse non sint pondere drachmæ, admonere conuenit ueris denarijs hanc notam * fere passim impressam fuisse, qua antiquus hunc nummum numerū denarium

Denar
nota

L

in

in se habere uidelicet decem assee
 demōstrabant, & ad differētiā lits
 rē. x. linea transuersa secabant, ut in
 figura superius posita apparet. Sed
 cum nostri sæculi scriptores, & im
 pressores qd esset nō intelligerēt, in
 libris apponere omiserunt, & hinc
 multos errores irrepsisse pluribus
 in locis obseruauī, & maxime in
 Cornelio Celso in cōpositiōe phar
 macorū quorū partes, & simpliciū
 pondera male intelligunt, & in eis
 multos uidi hæsitare. Idq; maxime
 ex figuræ supius positæ omissione
 euenit, qā fere passim in libris imp̄s
 sis, uel pximis sæculis scriptis cōpo
 sitio pharmacorū, ut infra descripta
 apparet. Exēpli gratia pipis p. xxx.
 uel alio numero simili modo, sed
 qd litera p, aut qd numeri significa
 rēt me diu ignorasse p̄fiteor, & tādē

*Locm Cor
 uelij Celsi*

ex antiquissimo libro in quo figura denarij apparet utruq; de phēdi, uide licet litera mp, pondo significare, & ex plurib. literis x primam denarium, reliquas numerz significare, ut infra piperis, * xx. qd significat piperis pōdo denarioz uiginti, et hoc exēplo reliqua intelligi possūt. Simili modo in Plinio multoties hāc figuram deesse obseruauī, maxime cum p̄tia rez describit, uerbi gratia Cinnami pretiū in libras, et sequit̄ numerus sine pretio, sed deficit figura denarij, uel sestertij, et intelligi debet cinnami pretiū in libras denarij, uel sestertij xx. uel xxx. aliquā libræ desunt, aliquando loco sestertiorū, positæ sunt, et ecōtra. Hæc que ex transpositione, uel omissione figurarum errores et difficultates multis afferre cognouerā, ex occasione

L ijdena

denarij apponere uoluit. Sciētes nō nullis q̄ fortasse hec ignorabant, nō inuidiant, nec mihi arrogantiaē tribuant, si nonnulla studio docendi, quę fortasse quibusdā friuola uidebunt, non omitto, & ex his puto humidorum, & siccorū mensuras antiquas reperiri, & nostris satis cōmode conferri posse, pro quorū pleniore tractatu ex occasione pedis aliqua de mēsuris terræ & spaciōrū addere libet, quas omnes Columella lib. vi. ponit, & declarat, quē locū hic citare sufficeret, & si Varro & Plinius fere eadē scribant, sed ex Columella quædam pauca breuissime colligam, ut easdem nostris conferre possim, & a minimis ordiar.

Passus.
Stadium.
iij.

Superius diximus xvi. digitis constare pedē, v. pedib. passum atiq̄ constituerūt, C. et xxv. passib. stadium

um, 8. stadîjs milliariûm, a mille pasMilliarium
 sibus quæ tot cõstat appellatû. Et his
 mēsuris atiq; & maxime Latini pas-
 sim iuterual la regionum, et puinci-
 arû metiebãt, ut omittã schenos, qui
 xxx. stadîjs, & parasãgas, quæ L. cõ
 stabãt. Agricolaë uero alijs ex eisdeSchenos.
 tamen principijs confectis utebãt. s. Parasaga.
 pede & digitis, ut Plî. lib. xvij. ca. iij
 Varro lib. i. ca. x. et Columella lo-
 co superius adducto attestãt, ex qui-
 bus duas solûmodo nunc adducã,
 quæ frequentiores fuerûnt. Et ideo eas
 declarare et nostris conferre ope-
 rãptium fore uidet, aliq; ibidẽ, et ali-
 bi legi possunt, quib. nihil addi con-
 uenit. Sed tãtûmodo has duas addu-
 cere, et conferre libet. Actus et iuge-
 ra frequentissimæ, et fere cõmunes
 fuerunt antiquorû agricolarû mē-
 suræ, et maxime Romanorû. Actus
 L iij undiq;

Iugerum. undiqꝫ pedibus centum & uiginti cō-
 ficitur, duplicatus quocunqꝫ eius la-
 cere iugerum fit, quod pedes ducent-
 tos, & quadraginta longum esse de-
 bet, & centum & uiginti latum, & in
 pedes quadratos distributum uigi-
 ti octo millia, & octingētos in se ha-
 bet, ut superius ex Columella dictū
 fuit, & in huiusmodi minimas par-
 tes diuiditur. Quia aliter cōmode
 huiuscemodi spatia metiri non pos-
 sunt, nisi incertas & minimas par-
 tes redigātur. his ita constitutis for-
 tasse quispiam regret, ut rationem
 mensurandi agros apponerē, quæ
 extra propositū uidetur, & per Co-
 lumellam autorem luculentissimū
 loco superius adducto satis commo-
 de conscribitur, sed quia codex in
 plurimis, & præcipue iu numeris,
 in qbus tota uis cōsistit, corruptus
 est

est, operæptiū fore putauī eius primæ cōstitutiōis mensuræ, ex qua uniuersa ratio deducit̄, nōnulla loca, quæ corrupta sunt, corrigere, & aliqua interpretari, & declarare, & in primis admonere conuenit, autorē ipsū iugerū, ut cōmodius metiri posset, in Assē cōstituisse, & in hoc etiā nostri tēporis agri mēsores imitāt, q̄ metiēdo agros nostros in denarios, & libras hos distribuūt, & eis cōputāt q̄titatē terræ. As seu libra, ut in sestertio declaratū fuit, ducēta & octogita octo scrupula capit. Ideo iugeræ ad eius exēplū in totidē ptes distribuit. Et q̄a aliq̄do etiā minoratē respacia ueniūt in æstimationē, scrupula diuidit in seiscrupula: Et ideo prima pars, et sic minima iugeri erit D. LXX. VI. totius, q̄a totsemisscrupula in assē cadūt & in hoc nu-

As quot
scrupula
contineat̄

L iij mes

168 LEON. PORTII DE LLS.
merus corruptus in Columella pos-
set aliquo errore inducere. Legit em̄
numero scrupulorum, uidelicet ducē-
torum & lxxxviij. Sed duplicatus legi
debet, & sic quingentorum septua-
ginta sex. his ita cōstitutis unicuique
harum partium suos pedes propor-
tione ex summa uiginti octo milliū,
& octingentorū tribuit, quibus qua-
dratis diximus iugerum constare.
Ponamus exemplum in prima par-
te ut clarius reliqua intelligantur,
& in hoc officio interpretis Columel-
le fungamur. Diuiditur Iugerum
in quingenta & septuaginta sex se-
misrupula, quia tot numero in assē
cadunt, & unicuique harum partiū
quinquaginta pedes tribuantur. Si
quingenties septuagies sexies, id est
pro numero semisrupulorum mul-
tiplicentur, uiginti octo mille, & o-
ctingē

ctingenti esse reperientur. Itaq; in
huiusmodi parte iugeri quinquaginta
pedes quadratos esse dicas, uel si
in scrupulos diuidas, qui sunt ducē-
ti & octoginta octo, in huiusmodi
parte centū pedes quadratos in esse
reperies, & sic proportione reliqua
rum partiū usq; ad integrū assem, q̄
iugere intelligit, cōputādo ratio de
ducēda est, ut clara sit. & codex plu-
ribus in locis, & maxime in nume-
ris corruptus hac ratione, & com-
putatione corrigi potest, quā ulterius
fortasse persecutus fuisset in men-
suris agrorū, & distributione plan-
tarū declarādo, & interpretādo Co-
lumellā, nisi extrappositū uisum fu-
isset, & ueritus essem id mihi potius
arrogantiæ, q̄ studio docēdi ascri-
bi, cū neq; eruditius neq; elegātius
res p̄tractari possit. Aliqui tamē lo-
cicor

ci corrupti corrigi possent, sed non
 deerunt, qui melius quam ego intel
 ligant & corrigant. Iam satis superq̄
 sit mihi homini occupatissimo, &
 uarijs & molestissimis negotijs im
 plicito, & ut alia omittam, iam decē
 filiorum patri, sestertio iam pluri
 bus annis perfecto ad demonstnan
 dos antiquorum mores, hæc pauca
 insuper agregasse, & cōgessisse, ple
 raq̄ uero alia quę olim studio uigē
 te comentaueram negotia nunc
 suprimunt, quæ tamen & ipsa
 aliquando fortasse eden
 tur, si uita & oti
 um suppetat.

(··)

FINIS.

IN

INDEX RER VMQVAE

IN HOC LIB. CONTINENTVR

quarum numerus pag. indicat.

Duerbia hæc Cai Caf. prodigalitas. pag. 17

Decies, Duode Caligulae Cafaris prodigac-
cies alia uoce litas. pag. 16

olim profere- Cato quantū ex Cypro au-
bantur. 59 ri in ærarium publ. extule-

As quando Romæ prius si- rit. pag. 15

gnatum pag. 33 Census equestris. pag. 6

Ærarium pop. Romani. 111 Census Pop. Rom. annuus

Ærarium Rom. sub Vespæ- incredibilis. pag. 116

siano Caf. Tiberij Caf. aua Census senatorius. pag 7

riß. immesa auri uis pag. 15 Ceratiū quæ siliqua pa. 30

Alexandri Mag. stipendæ Charati pondus. 86

diuitiæ. pag. 8 Charoba, Græci ceracum,

Amphora quantum conti- Latinis siliqua. 87

neat 129 Characti pondus. pag. 30

Anthiochus Rex citatus. Chersonesos. 122

(pag. 13 Clases prima & secunda

Argentum quando primū quantum habuerit. pag. 34

Romæ signatum. pag. 33 Cleopatæ Regina cæna.

Asses librales & unciales (pag. 16

pag 33. Congius quantū contineat.

Aurei de camera. 89 (128

Aurum quotidie diuersimo- Culeus quantum contineat

dè æstimatur. 72 (128

B Darij ærarium pag. 9

Baiochi. 89 Dauid rex citatus. pag. 10

Bucephalus quot talētis em Denarij Rom. pōdus. pa. 56

ptus. pag. 51 Denarius argenteus. 46

C Denarius & drachma idem

(pag 40.

INDEX

	pag. 40	(pag. 29
Denarius unde.	pag. 33	Libræ Venetæ 82
Dragma Attica,	pag. 37	Liuius citatus lib. 4. de bell.
Dragma 3. scrupuli	pag. 36	(pag. 14
Dragma quid.	pag. 29	Locus Columellæ citatus.
Drachmæ quot librâ Rom.		(134
Cefficiant	pag. 46	Locus Columellæ corruptus
Drachmæ ufus Athe. pa.	32	(131
F		Locus in uita Pomponij cor
Fauinus citatus	130	(ruptus. 142
H		Locus Iuuenalis non bene
Hemina quâ tum contineat.		(intellectus. 54
		(129 Locus Lampridij correctus
Hispaniæ ueftigal & fertili		(94
	(tas. 120	Locus Liuij corruptus. pag.
Humida parū pondere dif-		(52
	(ferunt. 126	Locus Plinij ab Hermolao
I		(correctus pag. 38
Iulij quot minam impleant: Locus Plinij citatus.		78
	(94	Locus Plinij correctus. 69
Incredibilis fuma auri & Locus Plinij corruptus.		66
(argēti in erario Ro. pa. 14		Locus eiuſdem corruptus,
L		(pag. 39
Laberius Poëta cenſu eque Lollie ornatus.	pag. 16	
(ſtri donatus. pag. 17		M
Lentuli diuitiæ	pag. 10	M. Craſſi annui reditus. pa.
Libra antiqua eadem quæ		(16
(noſtra.	86	Marcelli. 94
Libra Attica quot drachma Medicorum omniū ſalariū.		
	(rum pag. 13	(pag. 17
Libra Rom. quot unciarum Medimnus.		140
		MCM

INDEX.

- Mensura liquorum.* 127
- Mensura liquorum quo* **Q** *Quantum equis prisco tempo*
edere. 130 *re emptus & nutritus.* pa. 6
- Mina* pag. 31 *Quartarij* 140
- N Quinarius quid. pag. 35
- Nabuchodonosor citatus* R
- (pag. 11 *Reditus annui populi Rom.*
- Natura adverb.* Decies. Vici 50 *milliones.* pag. 11
es. 56 *Reditus pop. Rom. auctus.*
- Neronis prodigalitas* pa. 15 pag. 1.
- Nostri temporis Poëta in Res mira de paruo terra*
(nullo honore esse. pag. 17 *spatio.* pag. 15
- Nummorum nomina.* pa. 26 *Rhemnius Fauinus citatus.*
- Nummus.* pag. 26 pag. 127
- Nummus aureus.* 72 **S**
- O Salarium equitum prisca tē
- Opes nostri temporis cum* *poris.* pag. 6
- priscorū collatione inopia* *Salarium peditum.* pag. 6
- & mendicitas sunt.* pag. 12 *Salomon citatus.* pag. 6
- Ordinarius Rom. exercitus. Sardanapali incredibilis et*
pag. 5 infinitus penē auri argenti
tiq; numerus. pag. 9
- P
- Pecunia bellorum neruus.* *Scrupulus auri.* pag. 75
(pag. 4 Semitalentum. pag. 67
- Pecunia bonis princip. com Sestarius quantū contineat*
moda improbis pernitiosa. pag. 128
- eadem Sestertium & sestertius. 88
- Pecunia unde.* pag. 35 *Sestertium duplex.* pag. 41
- Persarum thesauri.* pag. 9 *Sestertium quid.* pag. 4
- Plinius citatus lib. 15* pag. 7 *Sestertius quid.* pag. 35
- Ponderū nomina* pag. 28 *Sestertius unde.* pag. 46
- Siccō

INDEX.

Siccorum mensuræ	140	us.	94
Stibaris rex citatus	pag. 11	Vetus de censu senatorio.	
Stipendium antiquæ mili-		pinio	pag. 8.
tiæ cum nostris collatio.	pag. 5	Vinea quæ extirpâda	137.
Stipendium antiqui & no-		Vinearum cultura quæst-	
stri temporis	92	uosissima	154.
Stipendium..saureorum mi-		Vencarum cultura reddi-	
litibus dari solitum.	98	us mercaturæ excedit	138.
T		Vergilij Poëte diuitiæ	pag
Talentorum genera.	pa. 28		17.
Talentum magnum	pag. 36	Vitellij Cæs. et Caligulæ cœ-	
Talentum minus	pag. 36	na	16.
Taprobane rex iudæ conie-		Vncia quot drachmarum	
cturam fecerit Rom. iusti-			pag. 29.
tiæ.	pag. 39.	Vncia quot siliquarum	pag.
Templum Salomonis quâti-			30.
co nstiterit	pag 10	Vrna quot amphoras confi-	
Tetracini quid	pag. 37.	ciat	128:
Tigranis Regis multa.		Vsurarum ratio	132.
	pag 14.	Vsuræ	130.
V		Vsuræ ciuiles	139.
Vestes Rom. dabant militi-			

94
enatoria
pag 1
ada 137
a quia
134
reddu
die 138
tine pag
17
ligale ca
16
marin
pag 13
umpag
30
confia
128
132
150
139

IO
A
S

In
tes
H
b
g
r
c
tr
ft
ill

2
 xu mares femina scq̄ int̄ eos esse as-
 firmabāt, dicebant rer̄ oīm totius
 que orbis imperiū penes deos esse,
 duo erāt apud eos principia Bonus
 demon & malus. Ille Iupiter quem
 horama s̄dē. Hic Pluto quē appella-
 bāt Arimaniū. Hī teste Eudoxo a-
 iebāt hoīes reuicturos. Aristotiles
 dixit eos fuisse antiquores egyptijs.
 Sed postea auctā esse magor̄ vani-
 tatē ait Laertius in Persidea Zoro-
 astrē vsq̄ ad Xerxis Persar̄ regis
 transitū p̄ sexcentos annos plāricq̄
 magi nō solū obseruatione syderiū
 futura p̄dicere, ver̄ artib⁹ q̄busdā
 & rer̄ & v̄borū maleficijs vt & sci-
 re se oīa & facere posse p̄fiterens
 ē. Plinius quoq̄ artē hanc magicā
 oīm artiū fraudulentissimā esse as-
 serit, miraturq̄ quomodo in toto
 terrarum orbe plurimis seculo va-
 lue

C
 Magor̄
 rum reli-
 gionem po-
 sterim ultis-
 simi
 bus miscue-
 runt.

luerit, idq; ob eam causam putat accidisse, q; sola artium tris alias impiofissias hūanę mētiscōplexain se vnā redigit, Natā primo ę medicina ne modubitauit, hac speciesalutari irrepsisse velut altiorē sanctiorē q; me-
 dicinā Ita blādissimis desideratissimisq; pmissis addidisse vires religiōis, ad q; maxie alligat hūanū gen^o, atq; vthoc q; suggesterit miscuisse artes mathēaticas nro nō auido futura de se sciēdi atq; ea æ celo verissimi peti credenti. Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo intantum fastigij adoleuerit ut hodie etiam in magna parte gentium preualuerit. Thessaliam vero huius veneficij infamen fuisse constat vt Mender prodidit durauitque ista venefica ars in italia per longa christianorum tēpora, ita ut tēporibus

D
 Mago-
 rum uanitas ex medicina ortum sumo
 psit.

E
 Ad futuro
 rum prescientiam
 mortalium animi naturaliter inclinati.

M ij Theo

F Theodosij iunioris christianissimi
 principis dicat celeberrim^o August.
 lib. xv. de ciui. dei. Cum essemus in
 italia audiui^o quasdam mulieres im-
 butas his malis artib^o dato casu o sta-
 ti homines in iumenta conuertisse. q̄
 vt alia iumēta necessaria queq̄ por-
 tabant. & finita opa iter^o hoies abil-
 lis restitui. q̄bus (vt ait) mens semp
 hūana conseruata fuit. Quid plura
 Apuleius idem & Homerus, Vir-
 gilius, Lucanus, Tibullus, Ouidi-
 us, Plinius, Seneca atq̄ alij histori-
 ce & poetice narrāt etiā mirabilio-
 ra de Circe & Medea atq̄ herbis ut
 ætiopis qua Amnes & stangalicca
 ri & tactu eius clausa aperiri atq̄
 Achmenides q̄ cōiecta in aciem ho-
 stiū trepidare oīa ac terga vertere
 vanitas magor^o gloria^o. Latice da-
 ri solita a Persarū rege legatis ut q̄
 cunq̄

Magia in
 primis in
 thessalia
 atq; ita-
 lia fuisse
 constat.

G
 Transfor-
 mationes ho-
 minum in
 brutorum
 species.

cūq; venissent rerū oīm copia abū-
 darent, Sane nō oīa que p̄ eā artē
 mōstrant vera essenoscunt sed mul-
 ta demonū illusionibus ostendun-
 tur q̄ veridice facta mīmesuerūt. ut ^H
 hominē conuerti in lupum. aut in ^{Demonum}
 iumentū. lunā trahi et similia que p̄ ^{prestigijs}
 humanorū sensuū alterationē. qui- ^{ocul. mor}
 bus illi plurimū presunt & non per ^{talium te-}
 verum inducunt effectum. Nam so- ^{nebras at}
 lum ea vere exequi possunt q̄ natu- ^{q; phantas}
 rali virtute ducūt. sed omni rerum ^{mat. offen}
 cognitiōe ex ingenij acrimonia &
 lōga experientia ac agilitate nature
 alterabilia facile cōiungere ualeant
 ea nō nunq; inducunt que miracula
 homībus esse videntur & non sunt
 ideo Aristotiles veritatis indaga- ^I
 tor & ea tantū credens que vel com- ^{Aristoti-}
 prehēdi sensu vel p̄bari rōibus pos- ^{lesniatan}
 sint, hec oīa irridet falsaq; existi- ^{to philoso}
^{pho digna}
^{zoroastre}

Inuentor
 magie fal
 so credisur

mat & Zoroastrem quē huius ar
 tis inuētorē vulgus fuisse existimat
 ex interptatiōe ipsius nō inis ostro
 rū fuisse cultorē affirmat. Mirū cer
 te foret in tāta credulitatē ex tā salu
 bribus inicīs euecta hūana ingenia
 esse si in aliq̄ reseruare modū nouif
 sent. Sed hec est in omī re humani in
 genij conditio, vt a necessarijs orsa
 primū cūcta vēiāt ad nimīū. Nēpe
 Mathematici esse dicunt, pprie illi
 qui mathemata seu mathematicas
 pfitent̄ disciplinas, q̄ sunt Arithme
 tica, Geōetria Musica & Astrolo
 gia, hec em̄ pprie mathēata, i. disci
 plinae dicūtur qa certiores alijs sūt
 Sed quoniā quoq̄ in nimīā vanita
 tem profecti sunt predicendi futu
 tura siue etiam preterita incognita
 vt ex istis hisunt qui astro logi vo
 cantur non solum ex astrorum na
 turall

L
 Mathema
 tici descri
 ptio.

turali cursu futura predicentes sed ^L
 & minuta queq; ex astris se posse p̄ ^{Astrologorum uanitas.}
 dicere, p̄mittunt ut cōsilia ipsa hominibus
 arbitria & varias voluntates appetitionesq; et declinatōes & fortuitos
 repētinosq; in leuissimis reb' aniorū
 impet' recessusq; moueri agitariq;
 de super e cælo credūt, ita ut ex necessaria
 quadā syderū errantiū reciprocatōe eiusmodi talia contingere
 re p̄tinaci frōte asserant & hi ceteris vaticinātibus
 p̄stare videbātur ^{Vnde}
 de illud mathematicorū nomē ^{Mathematicorum nomina legibus improbaturs}
 p̄losum est tanq̄ dānabile et p̄ ijs usurpatū
 (qui diuinationē p̄fitētur) Arioli, Auruspices, Augures, Pythonici,
 Prestigiatōes, Necromāntici, Pyromāntici, Aeromāntici, Hydro
 mantici, Geomantici, Chyromantici, Geneatliaci atque Sortilegi.
 Hī omnes damnati & explosi sunt

M iij per

p. xij. tab. atq; sacras ieges & cano-
 nicas sanctiones C. de malefi. et ma-
 thema. p. to. c. Igitur. xxvi. q. iij. &
 c. nec mirz. xxvi. q. v. & c. i. ac p. to.
 de sortileg. cū concor. Attamē ma-
 thematici sunt dicti pprie ab his ar-
 tib; q̄s discere & exercere expedit
 publice. Quoniā. Geometriā, Mu-
 sicā ceterasq; disciplinas altiores ma-
 themata hoc est disciplinas veteres
 grēci appellabāt. I. artēgeometrie.
 C. de malefi. & mathe. Exinde autē
 his scientijs ornatī ad pdiscēda mū-
 di opa & principia nature pcedeb-
 bant. at tūc deniq; noīabant Physi-
 ci hoc est naturales. Magia itaq; est
 dicta ars ipsa. Vnde & magicas ar-
 tes ac herbas. Inde est duplex ma-
 gia q̄r̄ altera dāmonum tota ope
 & auctoritate cōstat res mediusfidi-
 us execrāda & portētosa Altera ve-

Mathema-
 tici unde
 sunt dicti.

N
 Mathema-
 .i. discipli-
 na
 Magia est
 disciplina.

O
 magie par-
 titi.

ronihil aliud est. (quum bene exploratur) quæ naturalis philosophiæ absoluta cōsumatio. Vtriusq; quū meminerit græci. illam magie nullo modo nomine dignātes. Yo T. ianuncupāt. hāc ppria peculiariq; appellatione *μαγεία* quasi perfectam summāq; sapientiam vocant Mag^Pna autē inter has artes disparitas *Magiatur* & dissimilitudo. Illā nō modo christiana religio sed omnes leges oīq; *pis ac ho-* bene instituta respublica dānat & *nesta q̄ in* execratur hāc omnes sapiētes. omnes *ter sciōgō* celestium & diuinarum rerum studiose nationes approbāt & amplectuntur. Illa artiū fraudulētissima *distent in-* hec altior sanctiorq; philosophia. *teruallo* Illa irrita & vana. hec firma fidelis & solida. Illam quisq; coluit semp̄ dissimulauit quod in auctoris esset ignominiam & contumeliā. Ex hac

M v sum

Summa l̄rarum claritas gloriaq̄ ā
 tiquitus & pene semper fuit petita
 Illius nemo vnq̄ studiosus fuit vir
 ph̄s & cupidus discendi bonas ar
 tes. Ad hanc Pythagoras, Empedo
 cles, Democritus, Plato discendam
 nauigauere h̄nc predicarunt reuer
 si & in archanis precipuam habue
 runt. Illa vt nullis ratiōibus ita nec
 certis probat̄ auctoribus. Hęc cla
 rissimis quasi parētibus honestata
 duos precipue habet auctores Xa
 mol sidē quē imitatus est Abbaris
 Hyperboreus & Zoroastrē illum
 Oromasi filiū, cuius magiā Plato i
 Altibi a de innuit esse diuinor̄ sciē
 tiam qua filios Persarum reges eru
 diebant vt ad exemplar mundane
 reipublice suam ipsam regere rem
 pub. edocerentur Plato in carmi
 de ait Xamol sidis magiā esse anī
 medi

Q
 Platōis de
 zoroastre
 ac Xamol
 side testi
 monium.

medicinā per quā scilicet animo tē-
 perantia. Vt per illam corpori sani-
 tas cōparatur horū uestigijs postea
 p̄stiterunt fere om̄es qui Pythago-
 rica Platonicaq; mysteria sunt per-
 scrutati. Ex iunioribus etiā qui eam
 magiā olfecerint tres reperiuntur
 Achindus Arabs, Rogerius Baco-
 neñ. & Guilielmus Parisiēsis. Hāc Achindus
Arabs.
Rogerius
Baco.
Guilelmus
Parisiēns.
 magiā p̄bat asseueratq; vir sapien-
 tissimus. Alterā ita abhorrens vt
 cum ad malorum demonū sacrauo
 caretur rectius dixerit ad se illos q̄
 se ad illos accedere. Ob hoc preci-
 pue q̄ illa hominē dei hostib; man-
 cipans auocat a deo. hāc in eā ope-
 rū dei admirationē excitat q̄ propē-
 sa charitas fides ac spes consequun-
 tur. Hęc de magia (ita inquit Picus)
 diximus quod scio esse plures qui sicut
 canes ignotos semp adlatrāt: ita
 &

R & ipsi sepe dānant oderuntq; quæ
Scoma nō intelligunt. Quorsū hęc Nēpe
haud q̄ q̄ vt om̄es mathematici quia pytha-
infestiuu gora in cohortē illam disciplinarū
aptissima recepti erant quicq; familiæ pecu-
cōparatio nięq; habebant in mediū dabant, et
 coibat̄ societas inseparabilis, tanq̄
 illud fuerit antiquū consortiū q̄ re
 & v̄bo romano Cenobium hoc est
 contubernium appellatur. Ita ex no-
S stro Larario tibi parēti meo in ma-
Opusculi thematicis atq; nūeris peritissimo.
dedicatio. ex iam dudum coita amicitia dica-
Titulus mus colle ctiōis nostrę opusculum
libri. de potestate & vtilitate nūmismat-
 tis. In quo Arithmetica exerceturp
 numeros philosophandi institutio
 antiqua. Illa quidē quæ & a priscis
T theologis a Pythagora p̄sertim ab
Vet eres Aglao pheno a Philo lao a Plato-
oia nume- ne & a priorib; obseruata. Scribit
ris cōstare em̄

em Plato in Epimenide inter omnes ^{putabant.}
 liberales artes & scientias cōtēplā-
 trices p̄cipuā maximeq; diuinā esse
 Arithmetiā (nō mercatoriam) sed
 illam diuinam numerandi artem.
 Querens item cur homo sapiētissi-
 mum est animal. Respondet quia
 numerare nouit. Cuius sententie
 Aristotiles meminit in p̄plemat.
 Scribit Albumasar verbum fuisse
 Auenzoar Babiloni, eum omnia
 nosse qui nouerat numerare. Opus-
 culum predictum sit qualecunq; ti-
 bi In primis illud facimus commu-
 ne. Vt sit nostre uicissitudinis mu-
 tue euidēs inditiū & pignus quod
 si a te approbabitur forte aliquan-
 do in lucem prodibit: & bonis au-
 ctoribus (nō lacteronibus) occasio
 ad maiora atq; meliora erit. Valeet
 tuo Ioāni Aquile (vt facis) sēp faue.

V
 Chr hō sa-
 pientissi-
 mum est
 animal:

EPIPHONE MA PROHE MIALIS

Incipit feliciter
Ioannis Aquilæ
artium atq̃ iuriũ
doctoris opuscu
lum de potesta
te & vtilitate nũ
mismatum. Pri
ma diuisione in duo capita biparti
tum. Quorum primum tres sup
positas bases & decem continet pæ
riphrases hypothecales adamussi
erarij atque cudendarum moneta
rum potestatem breuiuscule eluci
dantes ac succinctus circumlocutio
nibus describentes. Nam basis pri
ma aperit Quid & quottuplex fue
rit Talentum, Siliqua, Obulus seu
Scrya

Scrypulus, Dragma, Nūmus Vn-
 cia. As, libra, Mna, Denarius, Qui-
 narius, Sestertium, Dipondium,
 Assipondium, que omnia sunt no-
 mina vetera ponderum Secunda
 basis discutit. Quando & a quo ar-
 gētum primo sit signatum. Libræ
 æris pondus eminutum. Que æ-
 ris nota erat. & que fuerit nota ar-
 genti primo excussi & imminuti.
 Basis tertia edocet quando aureus
 nummus primo fuerit percussus &
 quorum characteribus. Quidas,
 Vncia, Sextans, Quadrans Tri-
 ens. Quincuns, Semis, Septuns,
 Bes olim des, Dodrans, Dextans,
 Deuns, As, Semiuncia. Sestuncia,
 Selibra, Silicus, Sextula, Siliqua,
 Scrypulus, & id genus. Solidus
 idem quod aureus nummus & sep-
 tuaginta duo aurei id est. soli-
 di

di constituunt librā auri. Corollariū
 primū vbi cūq; in iure cōi fit men
 tio de solidis seu aureis nummis ac
 cipitur de illis iam dictis. Corolla
 riū scđm. Vbi in iure cōi fit sermo
 de solidis accipitur de illis supradi
 ctis magnis. Corollariū tertiu. Vbi
 in statuto vel ab hoīe habetur men
 tio de solido acceptandū est de pu
 vtpote currētis monetę minutę vt
 i patet clare Quis erarij & monetā
 di ius habeat. Nullus priuatus. Ali
 as cudens punitur ut falsarius. Infe
 rior a princioē imperiū uel iurisdic
 tionē habens ex principis concel
 sione vel centenaria prescriptione
 potest monetare. Nūmisma, aure
 us & solidus, ut nūmus denarius et
 pecunia vocabula sunt synomina.
 Quid libra auri, argenti atq; aris
 fit. Quod solidi existant libra auri
 argenti

argenti vel gris. Vbi aurei floreni
 vel solidi a lege exprimuntur ut q̄
 donatio supra quingentos solidos
 facta sit insinuanda, uel q̄ defensor
 ciuitatis non habeat iudicare ultra
 trecentos aureos qui intelligant̄ au
 rei, & qui accipiant̄ a iudice seu ab
 hoīe, plati. Quid et q̄tuplex sit pecu
 nia atq̄ mōeta uidelicet, Falsa Adul
 teria, Rasa, Tincta ac tōsa. Vñ mo
 neta nūmisma nūmus & denarius
 ac pecunia. Vnde et monetarius nū
 mularius & quare sic dicatur & q̄s
 fuerit primus & q̄ nulli nisi princi
 pi licet facere cudi aureā monetam
 Nisi ex principis cōessione vel p̄
 scripta consuetudine. In nūmisma
 te exiguntur quatuor aut tria, & ex
 defectu cuiuslibet reprobant̄ om̄is
 moneta. Ideo hodie adhibetur a cō
 trahentibus cautela ut iusti ḡrispon
 N deris,

deris, characteris, valoris seu cursus
 comunis detur moneta. Nepe
 ipsius monete validitas duplex est
 Intrinsicca in auctoritate, caractere,
 pōdere et materia. Extrinsecca ue
 ro altera est q̄ consistit in valore & g
 stimatiōe, p̄ qua expenditur de con
 suetudine, Cuius impensis moneta
 debeat cudi, & an lucrū valeat ex ea
 haberi an ad libitū possit mutari. Et
 utrū, platio monete tam de aurea q̄
 argentea valeat intelligi. Et q̄n va
 riat̄ur auctoritate secularis q̄ nō p̄
 iudicat ecclesiasticis. Quid sit pecu
 nia. Vnde dicta et q̄ multipharie ac
 cipiāt̄ in iure. Et hodie possessio, p̄
 prie non venit appellatiōe pecunie.
 Sed res mobilis que seruando serua
 ri nō potest, quo ad fructū sed bñ q̄
 ad oculū Pecunia aliqua expresse
 debita (vt deposita) est reddenda a
 lias

lias licite pōt peti interesse in foro u
 troqꝫ. Quilibet homīum debet im-
 pedire falsam monetā cudi. Et mul-
 ta sunt spēalia in falsa moneta, vide
 licet qꝫ quilibet etiā socius criminis
 pōt accusare & ppria auctoritate ca-
 pere falsariū. Et licet succūbat accu-
 sator tñ nō punitur vt calumniator
 Et nō appellat falsarius condēnat⁹
 Et si quis eū eximat a manibus iusti-
 cię plectit⁹ capite. Atqꝫ is in cui do-
 mo cuditur falsa moneta, etiā si im-
 probabiliter ignoret punitur. Hu-
 iusmodi crimē quītupliciter admit-
 tit. Primo qñ cuditur moneta ab eo
 cui nō est potestas concessa. Scđo
 quando cuditur ab eo cui potestas
 est cōcessa, sed cudit in falsa mate-
 ria vt aureos in electro & argēte
 os nūmos in stāno. Tertio in falsa
 forma et dicit⁹ tūc mōeta adulterina

Quarto in falso pondere. Quinto
 qui radit vel tingit seu ex aqua sub-
 tiliter particula auri vel argēti ex-
 hausta, p ualida exponit, qui alias p
 lōg um vsum tonsam & aërosamq̄
 usq̄ apparetēs ex ponit extra ordi-
 nē puniri poterit. Materia etē for-
 ma auctoritas & pond° sunt de mo-
 netæ substantia. Ideo extra auctori-
 tatē publicā cudens monetam etiā
 bonā incidit falsi pœnā. Si princeps
 monetā valentem reprobet & mi-
 nus valentē acceptet. vt dereproba-
 ta inde bonū habeat forum quia il-
 lā conflare & cudi faciat & sic lucrū
 habeat. Vtiq̄ fraudē dicit̄ facere.
 Quæ & q̄t sint pene falsatoris mo-
 netę. Falsans nūmīma principis pu-
 nitur pœna exustiōis. Et tenet̄ om̄e
 damnū illi p̄sonę cōitati vel popu-
 lō dānificato restituere, uel si nescit̄
 pau-

pauperibus erogare cogit. Falsans aut monetam alterius punitur mitius ut pena capitis. i. deportationis et interdum bonorum confiscationis. Nisi esset impubes qui taliter non punitur. Itaque falsans monetam ducis, comitis vel ciuitatis punitur pena deportationis & non mortis naturalis. Fabricans monetam per statutum locale prohibitam & expendens alibi non incidit penam statuti. Qui incepit monetam & formam non impressit sic puniri non debet.

Caput alterum huius opusculi est de cem theorematum videlicet quoniam tempore obligationis contracte erat unum moneta & tempore solutionis alia de qua solutio sit facienda. Quoniam numerisma est reprobatur quia in valore erat nimis diminutum tunc debitoris est periculum. Si moneta est variata ex principi

pis auaritia, vel debitor e st in culpa
 vel mora, tunc tenet soluere de anti
 qua moneta, vel eius estimatiōe ius
 ta. Emphitheota, emphitheosis ca
 nonē tenet soluere de antiq̄ mone
 ta facta variatione monete. Nisi ali
 ter probet se p̄scripsisse vtpote de
 cē annis laicis & q̄draginta ecclesi
 asticis de currēte vsuali moneta do
 ceat se atq; antecessores soluisse Pe
 cunia ex testamento debita erogari
 in legataparticularia debet soluide
 moneta vsuali & cōiter expēdibili
 tēpore conditi testamēti. Pecunia
 ex testamēto debita p̄ vniuersalib⁹
 fidei cōmissis debet soluitunc mo
 neta currēs & vsualis tpe mortis ip
 sius testatoris. Itaq; vbi maritus
 vxori legauit centum vel mille au
 reos & variati sunt aurei anteq̄ ma
 ritus cōcesserit infatū iuxta antiquā
 mone

monetā vel eius æstimationē solū
 dū est legatū. Si pontifex summus
 vel diochefanus cōstituerit vel or
 dinauerit seu creauerit mille aut q̄
 draginta aureos vicario annue pro
 congrua portiōe nō abstāte aureo
 r̄ mutatiōe solutio debet fieri regu
 lariter de antiq̄ moneta vel eius æsti
 matione debita. Vbi a lege vel sta
 tuto moneta est taxata debet intelli
 gi de moneta tunc & nō hodie cur
 renti. Vbi variata est moneta au
 ctoritāte alterius secularis p̄sonæ vel
 cōitatis nō p̄iudicat ecclesijs, pijs lo
 cis, neq̄ p̄sonis ecclesiasticis. Vbi a
 lege vel statuto municipalī imposi
 ta est pena delicti debet itelligi ubi
 delinquitur de moneta vsualī illius
 locis, Qñ seu vbi dicit̄ in statuto mu
 nicipali q̄ dōatio excedēs q̄ngētos
 aureos debeat insinuari attēdit̄ p̄us

cōditi statuti Alias debet cōsiderari tempus quo oriū obligatio vel q̄ pena debeat solui. In sn̄ia iudicis vel arbitri condēnantis in pecunia debet de moneta intelligi tpe illius sn̄iæ datæ currenti. Vbi in regione vel ciuitate in fræquenti vsu sunt diuersæ monetæ, libræ uel mēsuræ in dubio debitoris est electio secūdū quā velit soluere. Ita in cōtractib; atq; stipulatiōibus appellatiōe aureorū intelligunt̄ hi qui vigēt in regiōe viliores alias debet inspici q̄litas. Vbi aliq; deposuit vt mutauit centū libras seu talenta in florenis seu aureis tunc damnū variatiōnis monetę est debitoris. Qñ maritus in dotis instrumēto cōfitē se accepisse a socero mille aureos siue florenos boni auri iusti pōderis & characteris tūc soluto m̄rimonio tenet̄
de

de iure scripto restituere in simili auro. Vbi ex generali cōsuetudine vna moneta expēdit̄ p̄ altera vt aurea p̄ argentea vel ecōtra. vel alia p̄ alia etiā in formaut Wirtenbergen̄. p̄ Badensi etiā fisco vel alij creditori inuito potest sic solui. Nisi aliē esset expresse actū uel manifeste esset passur̄ dānū. Si alicui mutuata est moneta alicubi reprobata q̄ eā sua industria alibi expendit̄ p̄ bonanō cōmittit falsū p̄prie neq̄ valet cogi iure mutuante bonam restituere. Vbi eque in vsu sunt duæ monete est debitoris electio de qua velit soluere de viliori. Alioq̄ de vsitate tiorē qm̄ non eqliter currunt debet soluere, per census solutionē veluti confessionem emphiteote q̄ p̄sumit̄ cōtractū p̄cessisse, & sic sibi & successori p̄iudicat̄ in cēsuali iure acre

gulariter in subiectione & p̄tectione. Vbi accipientes & soluētes cen-
 sum nihil expresserūt de pecunia a-
 liqua, tūc dubitatio variationismo
 netæ subleuat p̄ solutiōes precedē-
 tes cōtinue & diurne factas, q̄ppe
 ista pecunia videt̄ fuisse in obliga-
 tione in quo solutio diurna fuit se-
 cuta. Et licet collectarum impositio
 & solutio arguat soluentes esse de il-
 li' cui voluntarie soluūt iurisdictione,
 tñ census p̄statio etiā diurna
 veluti vaga & equoca (nisi alijs cir-
 cumstantijs sit iunctum) arguit po-
 tius protectionem & recommenda-
 tionē q̄ regularem & totalem sub-
 iectionem. Et sic isti opusculo atq̄ p̄cō-
 pendio de p̄tate & vtilitate erarij ac
 nūmismatis intitulato et loāni Stof-
 flerino Astrōmo at parētī nostro
 dicato finē impono faustum, Tel. 108.
 Basis

tectio
res cen
unia
ismo
cedē
ppe
liga
fuit
ofitio
del
fio
na
ir
o
da
ub
qco
in ac
Stof
stro
T
is

51

BASIS PRIM A

Talentum ponderis no^men est duplex. Atticū quod & ipsum est duplex. Magnum octo gē^{ra}ta tres libras & quattuor vncias habet & sic sex milia denariorum romanorum secundum Priscianum. Nam Siliqua primum quod greci ^{απατιον} vocarunt, hoc est, granum id quod ex ea siliqua quā nos fabā grecā vulgo dicimus extraxerant & pro pondere assumpserant, post siliquā erat obulus qui scrypulus similiter apud græcos dicebatur, hic sex siliquis continebat. Drachma dein de post scrypulum erat quæ ex decem & octo siliquis, hoc est, tribus scry^{pus}

*Talentum
Iulius pol
lux post
Homerum
Ti. li. 34
Siliqua
Scrypulus*

Nummus
Denarius
Vncia

scrypulis constare dicebatur post
drachmā argenteus habebatur nū-
mus qui denarius apud romanos uo-
cabatur hic ex quattuor scrypulis hoc
est drachma & tertia pte confectus
erat, post hunc vncia dicebatur, hec
ex octo drachmis siue sex denarijs
constabat, post vnciam libra Itali-
ca erat que ex duodecim vncijs fie-
bat, hoc est, denarius septuaginta
duobus & drachmis nonaginta sex.
Eadem apud Italos appellatur As.
Libram enim dicunt assem duode-
cim vnciarum. Quum proprieli-
bra instrumentum sit quo res cum
lancibus ponderantur secundū Ci-
ce. & apud grecos dicebatur Mna.
quam nos minam per vnus i inter-
positionem traducimus que tñ ma-
ior erat libra vtpote triginta trium
denariorū. Itaq; atticum talentum
magnum

As libra
idem.
Cicero
Mna

magnum octoginta trium librarum, & quatuor unciarum erat. Pli. in. xij. Theren. in phor.
 Theren. itaque ait. Si quis dare talentum magnum. Talentum autem paruum libras habebat (teste Dardano) Ti. Livijs Var. dat ling. lati.
 sexaginta. id est viginti quatuor sestertia quae sexaginta libras habent, et sic sestertium duas continet libras & mediam, dipondium & semissem. Nam dipondius a duobus ponderibus et semis quoniam ad duo pondera sit tertius & sic sestertius seu sestertium dicitur. Atque dipondius seu dipondium Assipondium Dipodium Assipondium
 id est pondus unum. Deinde a numero a tribus assibus tressis: a decem decussis vicissim tricissis, nonnullis usque Denarius quinarius sestertium
 ad centum, & sic denarius pro decem libris placuit. Quinarius pro quatuor. Sestertium pro dipondio & sic semissem. Scrupulum valebat sestertius vicenis quod faciebat in libras ita est

est sestercij quitunc erat sestertias
 noningentos, post hoc placuit ex au-
 ri libris quadraginta milia signari. Ta-
 lentū cuboicum in modico min⁹ es-
 rat Attico. Nā quattuor milium num-
 mū romanorū secundum Festum
 post Homerum erat,

BASIS SE- CVNDA

De argento
 primo ex-
 cusso
 Libra im-
 minuta.

Argentū primo est signatū
 āno vr̄bis. 585. Q. Fabio cō-
 sule quinq; annis ante pri-
 mū bellum punicum. Librę autem
 pondus æris imminutum priō bel-
 lo punico fuit quum impensis res-
 publica nō sufficeret institutumq;
 ut assis sextantis pondere signifi-
 rentur. Sic quinta pte lucrifacta o-
 ne es alienum dissolutum fuit. No-
 ta autem gris fuit ex altera pte latus
 gemini,

geminī, ex altera rostrū nauis. Nā ^{Nota oris} Nota oris
 qa Saturnum classe deuectū hospi
 cio Ianus acceperat & ab illo peria
 tiā ruris edoctus feram illam ac ru
 dē ante fruges cognitas vitā in me
 lius redegerat regni eū sociū fecit
 & quoniā nauī fuerat aduectus in
 signādo ære ex vna qdē pte sui capi
 tis effigiē ex altera nauis rostrū im
 pressit. ut quātū in eo esset Saturni
 memoriæ cōsuleret & accepti ab eo
 beñficij haud immemor esse videre
 tur, hanc signandi consuetudinem
 Serui⁹ rex q̄ iter reges primus post
 vrbē conditā signare es cepit rursus
 introduxit: p̄pt̄ qd̄ in alegg lusu diu
 post ea tpa pueri denarios in subli
 me iactātes capita aut nauī exclama
 re cōsueuerunt. Triens & quadrās ^{Triens}
 ex ære erant. Quadrans antea tri ^{Quadrās}
 uncis dicebat̄ a tribus ūcīs. Postea
 Anni

Annibale urbem infestante dum
 Q. Fabius maximus dictator esset
 facti sunt asses vnciales et denarius
 sexdecī assibus pmutatus est. Qui
 narius octonis Sextercium quater-
 nis, sic respub. dimidiū lucrata est.
 In militari tantum stipendio semp
 denarius pro decem assibus datus
 est: Nota; argentibigæ ac quadrige
 fuere, & inde bigati & quadrigati
 nummi appellati sunt, post hec le-
 ge papiria semiuncialis asses facti,
 & drusus in tribunati plebis octa-
 uam partem æris argento miscuit.
 Victoriatus .i. Clodi percussus est
 ita dictus a signo victorie quo erat
 insculptus.

Nota argē
 ti.

Bigati.

Quadri-

gati.

Victoriat^o

BASIS TER TIA

Vreus nummus sexage³ Aureus p-
 simo secundo anno post ^{cusso.}
 argentum percussus est, et nū
 mis aureis consulum pri
 mo, deinde Impator³ capita impri
 mi ceperunt, & ab his sepe noīa ac
 ceperunt. As pprie iuriscōsulti dif^{As}
 finiunt oēm quantitatē & oīe cor^{Vncia}
 pus duodecim vncias cōtinens hoc ^{Sextans}
 est duæ vnciæ. Quadrās q̄rta pars ^{Quadrās}
 assis, hoc est, tres vnciæ. Triens ter ^{Triens.}
 tia pars assis, hoc est, quatuor vnciæ.
 Quincūs quinq; vnciæ. Semis vn^{Quincūs}
 ciæ sex quasi semis. i. dimidium as^{Semis}
 sis seu libræ. Septuns. 7. vnciæ, Besue ^{Septuns}
 oli des. 8. vnciæ q̄si bis vel binus tri^{Bes.}
 ens seu dēpto triente æris. Dodrās. ^{Dodrās.}
 9. vnciæ quasi dempto quadrante ex
 O asse

Dextans. asse, *Dextans* 10. vncie quasi de pro
Deuns. sextate ex asse. *Deus.* 11. vncie quasi
 vna vncia dempto ex asse. *As* vero
 vel libra est assis ps. 12. idē vncia vna.
Semiuncia na. *Semiūcia* est ps vncie dimidie.
Sescuns. *Sescuns* vel *sefuncia* est vncia & di
 midia. Sicut *Semodius* est *modius*
Semodius. vnus & dimiadiat & *Selibra* est li
Selibra. bra & dimidia. *Semiuncia* itaq; est
 semis vncie *Dug* sextule sunt tercia
 pars vncie, id est, *scrypuli* octo. *Sili*
Silicus: *Silicus* *scrypuli*. 6. *Sextula* *scrypuli*. 4.
Sextula. dimidia *sextula* *scrypuli* duo. *Rur*
scrypulus sus *sextula* & dimidiū *sextule* *silicus*
 appellatur. *Scrypulus* *silique*. 6. de
 his alias post *Varro*, & *Tortel.* la
 tius scripsi in. §. *hereditas* p *tex.* glo.
 & doct. ibi. *insti.* de *heredi.* *insti.*
As. Vbi etiā notat p glo. et doct. q; *as* pō
Pondo. do et *libra* idē significāt no. in. l. etiā
Libra. aureos. ff. de *ŷ.* sig. l. *seruū.* §. *hære*
ditas

ditas. ff. de hære. insti. Bal. et doc.
 in. l. fi. C. eo. Vncia habet. 24. scrypu
 los, & s. drachmas p. l. i. C. de me
 tall. li. xi. & sic scrypulus est vicefi
 ma q̄ta ps vncie. Tres scrypuli faci
 unt drachmā. & s. drachmæ faciūt
 vnciā. Bar. & doc. in d. l. i. C. de me
 tall. li. xi. Solidi idē sunt qd' aurei q̄a
 R. 72. faciunt librā auri. p. l. libert
 & l. in eū & l. fi. ff. de in ius vocā. §
 x. insti. de. pe. teme. litig. vt no. in. l
 quicūq̄. C. de ser. fug. & l. i. C. de
 vet. nūmif. po. li. xi. & in. l. quotiēs
 C. de suscept. & arch. li. x. p Panor
 Feli. & doc. in. c. cōquerēte de off.
 ord. & in. c. cōquerēte de. cle. nō re
 fidē. Alex. in d. l. fi. de in ius vo. &
 in cōsil. 4. prime partis. per. l. etiam
 aure. ff. de ver. sig. Et dicit Panor.
 in. d. c. cōquerēte de off. ord. q̄ au
 rei nūmi siue solidi^m illam estima

Scrypulus
 Tres scry
 pulifacia
 unt drag
 mam.
 Solidus
 Aureus

O ij tionem

tionē debent tñ cōsuetudo fit in op-
positū, hodie vero isti aurei qui sunt
in vsu Italię constituunt libram ex,
Auri libra 96. Feli. autem, 86. ducatos Venetos
vel florenos dicit constituere auri
libram.

COROLLARIVM PRIMVM

Inferē q̄ vbi fit mentio de solidis in-
telligitur de illis quorū. 72. faciūt li-
brā auri. Bal. & Paul. l. fi. C. cōia
de leg. & ideo, l. pe. C. de dona. phi-
bēs donationē vltra. 500. solidos
hodie valet donādo vsq̄ ad. 800. au-
reos. Ang. in. l. sancimus. C. de do-
na. Alex. de consil. 4.

COROLLARIVM SECVN- DVM. Q. vbi fit mentio de solido in iure intelligit̄ de aureo & sic ma- gno solido fm Sali. post Bal. in. l. il- lud C. de sa. sanc. ecc. p̄ glo. et doct̄. in. l. ij. de spor. Io. an. de instr. edi.

§. porro, p glo. ij. & doct. in. c. ij. de maledi.

**COROLLARIUM TER-
TIUM.** Vbi in statuto v^p ab homi-
ne fit mentio de solido accipitur de
paruo videlicet monetę minutę se-
cundum Paul. & doct. in d. l. fi. C.
coia de leg. Ana. & doc. i. c. i. de iu-
de, p glo. v. solidos & doc. in. §. nos
aūt, insti. de attilia. tut. glo. et doct.
in. §. fi. insti. de pe. tem. litig. & glo.
ac Alex. ind. l. fi. ff. de iniur. vo. feli.
in c. cōquereute de off. ord.

EPITOME.

Quis habeat ius monetandi
de iure communi.

PRIMI CAPITIS

Reriphraſis prima hypote-
calis. Pro reſolutiōe atq; e-
uidencia materię eſt ſcien-
dū primo, Q, regulariter nemo p̄s

O in ter

ter supremū principē potest facere
 cudi monetā. Et quia habere erariū
 seu cudere monetam est de iure re-
 galiū ptinens de iure cōmuni ad so-
 lū Papā & Impatorē p̄tex. i. l. ij. §. de
 niq̄ cū erariū. ff. de orig. iur. l. ij. C.
 de fal. mo. & c. i. co. que sint rega. Ra-
 tio. q̄a habere ærariū est vnū in sig-
 nū sp̄alis prærogatiuæ principi re-
 seruatū p̄ l. pbatorias. C. de appari-
 to. iud. & approba. eorum et ibino.
 lib. ij.

EPITOME

Ius monetandi nulli priua-
 to potest concedi.

**COROLLARIUM PRI-
 MVM.** & inde est q̄ nulli priuato
 de iure scripto competit cudere pos-
 se monetam etiam lægittimæ mate-
 riæ & legitimi pōderis existentem
 secundum Host. Ancha. Imol. Bo

hic

hic. Panor. & doct. in. c. quāto de iur.
 reur. Glo. Cy. Bar. Sali. & doc. i. l.
 fi. C. de fal. mo. & Iaso. & doct. in.
 l. ex hoc iure. Eo quia moneta habet
 esse in publica forma p̄cussa p. l. i.
 in. v̄: nūmus. ff. decōtrahen. empt.
 & tex. in d. c. quāto. in v̄. patris tui
 monetā conseruari. qua forma pub
 lica priuatus sine pena falsi non po
 test vti. l. falsis nummis & l. qui no
 mine. ff. ad l. Corne. de falsis.

EPITOME.

Priuatus cudens moneta
 tam incidit falsi
 penam.

COROLLARIVM SECVN
 DVM. Ideoq; illam monetam cū
 publica forma cudens priuatus pu
 nitur ut falsarius s̄m Bohic et doct.
 vbi. s̄. per. l. quicumq; & l. lege Cor
 nelia. ff. ad l. Cornel. de fals. & l. i.

O iij C.

C. de falsa, mo, qđ non contingeret
 si iure permittenti hoc faceret. l. gra
 cus. C. de adult. & c. q peccat²³. q.
 4. Nam nulli priuato ea quæ iuris
 publici sunt sine cōsensu principis
 competunt. l. ij. §. si quis a principe
 & §. idem ait. ff. ne quid in lo. pub. et
 l. quicūq. C. de fund. limitro. li. xi
 Deniq. frustra p. priuilegiū impe
 traretur si iure cōmuni cōcederetur
 l. impatores. ff. de priuileg. credi. et
 l. i. ca. C. de thesau. li. x. Sed p. priuile
 giū a principe impetratur q. q. s. cu
 dere possit monetā per tex. & Gēs.
 in extrauag. lo. xxij. incipiens p. di
 ens quasi ex adipe. Igitur.

FALLENIA SEU EX ceptio a regula supra dicta.

Ius monetādi ex priuilegio seu
 ex consuetudine immemorabili po
 test acquiri.

FAL

FALLIT supra dicta regula de iure
 sp̄ali utpote p̄uilegio v^l cōsuetudi
 ne ex necessitate introducta. vt quia
 p̄nceps non potuit vbiq; & sufficiē
 ter monetare s̄m Glo. Cy. et doc. in.
 l. ij. C. de fal. mo. Ideo bñ potuit al
 teri vt regi, duci seu etiā ciuitati, p̄p̄m
 subditū hñti nō p̄uato ab impatore
 illud ius ex priuilegio vel immēo
 rabili consuetudīe concedi & acq̄ri
 puta monetā cudēdi. Patet primū
 q̄a ea q̄ competūt p̄icipi vt p̄icipi
 bñ p̄nt alteri in priuilegiū cōcedi. p̄
 tex. copiosum glo. & doct. in c. qd̄
 translationē de off. deleg. & in. l. si
 quis t̄p̄. ff. de diuer. & t̄pa, p̄script. l.
 si. C. no. vectiga. insti. Scđm claret
 sic q̄ ea q̄ potest p̄cipe se, tiā cōsuetu
 do pōt s̄m Cy. in. l. i. C. de emēda p̄
 p̄ quo p̄ tex. et doc. in. c. sup̄ q̄busdā
 s̄. p̄terea de v̄. sig. Nā lic; ius exigē

di vectigal, sicut ius cudendi mone
 tā sit de iure regalium, c. i^{co}, que sint
 regal. Et illud ius præscripta cōsue
 tudine centenaria seu immemorabi
 li benepotest acquiri, s^m Bart. et doct.
 in. l. si publicanus, ff. de publicanis.
 & vectigal, post Cy. per plures ra
 tiones bene vrgentes in. l. i. C. no
 ua vectig, institui nō posse. Spe. de
 ca: poss. & pp. §. quia vero v. qd' de
 colligētib' vectigal. Bohic & doct.
 inc. quanto de iure iur. p Guido, pa
 pe. 498. p tex. l. si. C. no. vectiga. in
 sti. nō posse. & tex. in d. c. super qui
 busdam, §. præterea.

EPITOME.

Elucidans habentes mone
 tare ex principis concessi
 one vel ex centenaria
 præscriptione.

COROLLARIUM TERTI
 VM

VM: Inde est q̄ multi vtriusq̄ status principes vt electores & alij duces, Marchiones atq̄ aliqui comites, Itē et ciuitates imperiales Alamanix habent per priuilegiū quot possunt monetam cudi facere: vt patet de Sueuis Rēnanis atq̄ Bauaris ac Frācis Itē dux Sabaudix, Barbonij, principes Aurayce Archiepiscopus Ebrundineñ, Ep̄us Lausaneñ. Item & ciuitates Italiæ aiunt se habere ex præscripta consuetudine ob hominum necessitatem in ducta: Eo quot Imperator non potuit vbi que sufficiēter monetare secundum glo. Cy. Sali. & doct̄ in. l. fi. C. de falsa moneta:

Reriphrasis secunda est. Secundo pro euidencia præmitto quot & siglo. Rucc: Io. de pla. & doct̄. C. de vete, numisma

misma po. li. xi. dicant q̄ nūmisma
 solidus & aureus idē sint quorū. 72:
 librā auri faciant vbi a lege p̄ferūt
 p̄ tex. cum glo. & doct. vbi scripsi
 in. l. fi. ff. de in ius vo. in s. fi. in sti. de
 pena teme. litigā. in. l. Quintus Mu
 tius. ij. ff. de auro & arg. lega. in. l.
 q̄cūq̄. C. de seruis fugit. in. l. i. ca. C.
 de monopol. & l. quotienscūq̄. C.
 de suscep. & archa. li. 10. & in autē.
 de armis coll. vi. cū cōncor. Alex.
 in. l. elegāter s; qui reprobos. ff. de
 pig. ac. & in. l. Paulus. ff. de solu. &
 consil. 21. scdē partis. Sic ista voca=
 bula nūmus & pecunia sunt synoni
 ma p̄ tex. & Iaso. in. l. nūm. ff. de in
 li. iurand.

COROLLARIVM PRI-
MVM. Inde est q̄ ex q̄. 72. solidifa
 ciunt librā auri sequitur q̄ sex soli=
 di aurei floreni siue ducati impiales
 seu

seu legales constituunt vnciam. Itaque vnus aureus legalis est sexta pars vni de. xij. vncijs que xij. faciunt librā auri in loco de pla. in d. l. quotiens.

COROLLARIUM SECVNDVM. Inde licet secundum Guido. papa. q. 482. quod donatio absque insinuatione ultra quingentos solidos, id est, aureos facta est ipso iure nulla intelligitur de illis legalibus aureis per textum & Cy. in. l. si quis. per redemptionem in prin. C. de dona.

COROLLARIUM TERTIVM. Itaque intelligitur quod simplex defensor ciuitatis non possit iudicare ultra siue supra trecentos solidos. l. ij. C. de metalla. li. x. & in autē. de defenso. ciui. §. & iudicare vbi per Bar. & Ange.

Libra auctoritate argenti appellatur quinq; aurei seu solidi secundum Guido.

do. vbi. s. p. tex. in. l. si clericus. C. de
epi. audi. & in. l. C. de argen. precio
quod thesau. infer. li. x.

Tamen vbi ab homine essent plati
aurei vel solidi intelliguntur de so-
lidis minutis & sic de libris secun-
dum consuetudinem & vsum lo-
quēdi regionis secundum Bart. Io.
Pla. & doct. in d. de l. quotiēs per. l.
Imperatores ad fi. ff. de contrahen.
empt. l. nummis. ff. de leg. iij. & l.
semper in stipulatiōibus ff. de reg.
iur. cum concor.

COROLLARIUM PRIMUM. Sic etiā nūmisma, aureus,
solidus, nummus, & denarius hodie
variantur secundum pondus &
vsum regionum vt secundum pon-
dus. 96. solidi constituūt librā auri.
Vel hodie aurei Florētini, Bononi-
enses, Senenses & similes octo con-
stitus

stituunt vnciam & sic .97. in massa
faciunt libram auri secundum Glo:
Bar. lo: de pla. & lucā de penna: in
d. l. quotiens:

COROLLARIUM ALTE

RVM, Inde est q̄hmōi vn° aureus

valet .x. libras grisp: l, C: de colla: *Libra eris*
gris: & .x. aurei valent vnā libram
argenti secundum Pla. vbi s̄. per. l:
vnicam. C. argenti p̄cio: quod the-
saur: infert li. x:

EPITOME:

Moneta, monetarij Primus mone-
tarius, Moneta falsa, Adulterina,
Rasa, Tincta:

Tertia periphraſis eſt. ter-
tio gūidentia liter p̄ali-
bo. quod & ſi olim mo-
neta luno erat dicta: Eo
quia monuit Romanos per anſe-
rem vt voluit Lucanus dicens Nu-
mi

Monete
monetarij
Primus mo
netarius.
Falsa

dicēs. Numina castrensis miscebis
 flāma monetæ. Tñ in pposito casu
 moneta dicit̃ q̃a monet ne q̃ fraus
 in metallo, pōdere vel forma com̃
 mittat̃. Vnde monetarij sunt q̃ prĩ
 cipis monetā cudūt. *fm. Glo. Rub.*
Io. de pla. & Lucā de pēna. per tex.
l. monetarios. C. de murileg. C. in
cia. & moneta. li. x. Et primus qui
monetam fabrifecit fuit Chare opti
mus faber pater Abrahe. ad petiti
nē Nini regis Niniuæ filij Beli fm
Ajbe. in repto. & Guido. pape. in.
q. 498. ad fi. Inde est qd̃ dicit̃ Geñ. 25
ad fi. Abrahā appendit pecuniā pro
batę monetę publicę. Vnde origi
naliter p̃cessit q̃ moneta imp̃atoris
atq̃ regū Romanorū esset aurea &
magnip̃ciū. vt dixit glo. l. ij. C. de fal.
mo. Et ibidē dicit̃ q̃ qui eam falsat
 punitur quando fit ab eo qui nō ha
 bet

bet potestatem exurit: Alias dicitur
 adulterina secundum Bar. ibidem ^{Adulteria} vt
 qui eam radit vel tingit, i. coopit au ^{Rasa}
 ro vel argēto vt tota aurea vel argē ^{Tincta}
 tea videatur. Si est liber ad bestias
 condemnatur. Si seruus vlimo sup
 plicio afficitur. Io. de pla. in d. l. mo
 netarios circa medium. l. quicunq;
 ff. de falsis. Et illa antiqua moneta i
 peratoris appellatur nummisma in ^{Nummisma}
 qua eius imago est sculpta dicitur e
 nim nummisma inscriptio facta in
 nūmo vt videtur Math. xxij. Osten
 dite mihi nummisma census, i. num
 mum qui pro capitis censu datur se
 cundum Pla. & Pennam in d. glo:
 Rub. C. de vete. nummis. po. Sic in
 sco. histo. exponitur & per Chri so.
 dicitur nūmisma cæsaris, aurū est:
 nummisma dei, homo est. In solidis
 cesar videt: In hominib' Deo agnos
 citur.

P

cit. Isido. ethy. xvi. ait. Numisma ē
 solidus aureus vel argenteus v̄ gre
 us ideo sic dictus q̄a principis nomi
 b' effigie q̄ signatur p. l. numisma
 tū. ff. de vsufruct. vbi glo. & doct.
 Numi autē a Numa rege sunt dicti
 qui eos primus apud latinos imagi
 nibus notauit, & titulum nomis in
 scripsit. Saturnus tamen secundum
 Eutropi. in prin. hysto. æreos num
 mos primus instituit. Denarius ve
 ro inde est dictus quod decem va
 let nummos vsuales secundum Lu
 cā de pen. prout in sco. hysto. expo
 nitur illud euāgelij. Exijt edictum a
 cesare Augusto vt vniuersus descri
 beret mūdus et c. fa. no. in. l. i. ff. de
 contrahē. empt. in. l. q̄ntus. §. si aut.
 ff. de aur. & arg. leg. & p̄ glo. host.
 & doct. in. c. quanto de iure iur.

Nummus

Denarius

COROLLARIUM PRIMUM

MVM: Inde ex iam dictis inferē
 primo q̄ nulli aliū licet facere mone
 tā aureā cudi nisi principi p. l. fi. C.
 de fal. mo. Et hoc de iure communi.
 Hodie tamen de iure speciali ex con
 cessione impatorū qui multis regib⁹
 & ciuitatibus cōcesserūt. Et etiam v
 surpatione iurisdictionis. Cū impe
 riū sit scissum, cuditur in multis lo
 cis moneta aurea, argētea et creā^m
 Io. de pla. ind. glo. Rub. de vet. nū
 mis. pote. per glo. & doct. in. l. iij.
 C. de fal. mo.

COROLLARIVM SECVN
 DVM. Scđo elicit̄ q̄ in nūmisma
 te exigūt̄ tria ista, videlicet metallū, ^{Tria exi}
 pōd⁹ & forma, quorū si aliqd̄ defue ^{guntur in}
 rit nō ē vnū nūmisma ideo materia ^{nūmisma}
 forma & pond⁹ diuersificāt nūmos ^{te.}
 scđm Lucā de pē. etiā in d. glo. Rub
 C. de vet. nummis. po. lib. xi.

Trifarie reprobatur moneta.
COROLLARIUM TERTIUM. Tertio elicitur quod moneta tribus modis consuevit reprobari, videlicet ex materia utpote est tincta & non tota aurea vel argentea ut consuevit & esse deberet. Sed ex materia adulteria est. Ex pondere utputa est diminuta legitimo pondere defraudata vel etiam forma debita priuata. Ex cursu ut quia non recipitur nec currit ut consuevit sic est iniusta secundum Inno. Hostien. Ioan. Andre. Panor. & doct. in. c. quanto. de iur. reur.

CAVELA CONTRAHENTIVM HODIE. Inde est quod creditores hodie consueuerunt sibi prouidere faciendo apponi in instrumento mutui quod sibi reddatur pecunia eiusdem

eiusdē materie, eiusdē valoris & pō
 deris atq; in eodem cursu^f m Host.
 & Panor. in d. c. quāto. Astens. lib.
 iij. de solu. arti. s. q⁶⁵. qualis. Eo quia
 ista exiguntur ad eius bonitatem et
 vtilitatē, videlicet iusticiæ pōderis
 & materie. & auctoritas formę atq;
 cursus seu valormonetę. Barth. in. l.
 q. falsā. ff. de falsis et Bal. in Rub. C.
 de contrahen. empt;

EPITOME.

Cuius expensis moneta debeat
 cudi, & an lucrū ex ea va
 leat habere.

Hypothesis quarta, quarto p̄
 mitto ad euidentiā materie
 Q³ licet moneta debeat esse
 tāti valoris in forma q̄nti erat in ma
 teria seu massa. Itaq; deberet expen
 sis cudentis puta regis vel cōmuni
 tatis fieri^f m vnā opinionē de iuris

P iij rigore

rigore vt no. p. Glo. in. l. i. ff. de con-
 trahen. empt. Imol. in. l. Paul. l. cre-
 ditor. et. l. pcurator. ff. de solu. Bart
 in. l. qui falsam. ff. de fal. Verūtamē
 malterā Innocenciꝝ & Ostiensis o-
 pinionē quæ seruat de cōsuetudine
 rex seu respublica, ppter iurisdic-
 tiōē & auctoritatē quā habet, q̄a eius
 psonā characterē & auctoritatē di-
 cta moneta recipit aliquantulū sed
 nō multū minoris valoris q̄ sit me-
 tallū etiā deductis expēsis cudendi
 vt pote fabrorū & officialiū dom-
 monetæ, ipsā monetā fieri faciat vt
 modicū sed nō multū sentiat indelu-
 crū. Inno. Hosti. Io. ā. Bohic. Pa-
 nor. Phi. & doct. in. c. d. q̄nto Fran.
 de curt. in. l. ij. §. i & in. l. cū qd. ff. si
 cert. pe. Io. de ana. & mod. in. c. po-
 stulasti de iudi. in. c. ij. de maledi. i
 c. q̄ graui & c. ad falsarioꝝ de cri.
 fal.

fal. Bart. in Rub. C. de cōtrahē. ēpt.
COROLLARIUM inferū seu in
 de elicitū q̄ duplex est bonitas mone
 tæ. Vna intrinseca cōsistens in ma
 teria pondere et caractere. Altera
 extrinseca consistēs in valore & esti
 matione p̄ qua expendit̄ de cōsuetu
 dine. In Bar. in d. l. q̄cunq̄ p. l. i. ff.
 de cōtrahē. emp. l. i. et. fi. C. de vet.
 nummis. pot. l. xi. Fa. c. eijciens.
 lxxxij. dist.

EPITOME.

An moneta ad libitum
 possit mutari.

Reriphraſis quita. Quito p̄li
 bare placuit q̄ rex seu res
 pub. nō potest absq̄ popu
 li cōſēſu ſed cū cōſenſu bene va
 let monetā mutare. Eo quia id est ne
 gociū regni ſeu communitatis. Ideo
 exigit̄ cōſenſus ſaltē maioris ptis
 P iij magna

magnatū regni atq; cōitatis per tex.
 Inno. & doct. in. c. quāto de iure iur.
 Lucam depēne. in Rub. C. de vet. nū
 mis. pote. li. xi. p. l. i. qd' maior: ff. ad
 municipal. l. ij. §. Sin aut. C. de iur. ca
 lū. Nā vnicuiq; licitū est his q; p se in
 troducta sunt renunciare. l. si quis in
 cōscribēdo. C. de pact. & c. t̄p̄ picu
 losum. vij. q. i. Aliqui volunt q; sin
 guloꝝ requirāt cōsensus nisi alleuia
 rentur in angarijs. Secus ergo in alijs
 nō subditis quib' hmōi mutatio vel
 minoratio non præiudicat. Inno. &
 Panor. in d. c. quanto de iure iur.
COROLLARIUM elicitur q; si
 qñ moneta mutat vel minorat de
 creto regis vel cōitatis non præiudi
 cat personis ecclesiasticis secundum
 Old: consil. 249:

EPITOME:

Moneta dicitur & intelligit̄ tā

de

de aurea ꝓ argentea

Sexta Periphrasis Sexto principaliter est sciendum quod appellatione monetę intelligitur moneta aurea & argentea sm Guido. papę. q. 492. p. glo. v. nūmos & glo. v. pecunię & ibi doct. in. l. ij. C. de fal. mo. Nam appellatione pecunię cōtinetur aurū & argentū p. l. pecunię. ij. &. ij. ff. de v. sig. p. batur etiā ex generalitate Rubr. C. de fal. mo. subq̄ ponunt leges loquentes tā de auri ꝓ argenti moneta. vt in. l. i. &. ij. Eo quia appellatione pecunię ^{Pecunia quid sit.} venit large totū patrimoniū & quicq̄ habent homines in terra p. tex. & Bart. in. l. cogi. in prin. ff. ad Trebel & in l. talis in prin. ff. de leg. i. Vbi dicit q̄ qñ verbū pecunia a testatore p. fertur omnia quę in numero, pondere vel mensura cōsistunt cōprehenduntur

dūtur. Nam qui pecuniā habet facile oīa habet. Bal. & doct. in. l. ij. C. de cōsti. pec. & sic oīis res & oīe commodū extimabile intelligit̄ appellatione pecunię a pecoribꝫ dicte. Eo qꝫ quicqꝫ antiqꝫ habebāt in pecoribꝫ consistebat. Bart. & doct. in. l. i. §. an potest. ff. de cōsti. pe. & in. l. quisqꝫ ff. de leg. iij. Alex. in. l. singularia p. l. ij. §. itē mutuū. ff. si cer. pe. et. l. ij. C. de cōsti. pecu. p. tex. Arch. & doct. in. c. quicqꝫ & in c. sunt nō nulli. i. q. i. & tex. i. c. totum. i. q. iij. Tex. Glo. Card. & doct. in cle. ij. §. i. de here. Sed ꝑ m cōem vsū loquē di regionis nominatiōe pecunię accipitur ꝑꝑrie & stricte de nūmis. Bar. & doct. in d. l. i. §. an potest per tex. in. l. i. & l. sed & si. §. pecunię. ff. ad macedo. c. putant quidem. 14. q. 3. & sic stricte accipitur in rescriptis
secuna

*Pecunia
uindicatur*

*Qualiter
accipitur*

scdm Inno. & doct. in c. sedes de re.
 Et sic rei appellatio latior est q̄ pe-
 cunię. l. rei & l. nois. ff. de v̄ sig. v̄
 bi dicit̄ q̄ appellatiōe pecunię signi-
 ficatur res que est in patrimonio er-
 go non res sacra vel liber homo, &
 tamen dicitur res. non autem appel-
 latione pecunię venit cessio nomi-
 nis debitoris. Glo. in. l. legauī ad fi.
 ff. de lib. leg. Neque venit pecunia
 falsa, vel reprobata secundum Bart
 in. l. quamuis. ff. de aur. & arg. leg.
 & Alex. In. l. eleganter. §. qui res
 probos. ff. de pig. act. Neq̄ includi-
 tur pecunia signata in sacculo vel ar-
 cha, sed tantum pecunia numerata.
 Bart. & doct. in. l. nā quid. §. si. ff.
 ad Trebel. & l. pecunię. de ver. sig.
COROLLARIUM PRIMVM
 Infert̄ q̄ hodie cōtractu v̄ petiā testa-
 mētorustici appellatiōe possessionū
 non

non venit pecunia licet etiam possideatur nisi de consuetudine loquendi contrarium probetur, Bart. & doct. in. l. vxorem. §. legauerat. ff. de leg. iij. Cx. Bal. & doct. in. l. si. C. de compensa.

COROLLARIUM SECVNDVM
 Melicitur quod pecunia proprie est res mobilis que seruando seruari non potest pro ad fructum sed in usum ad quem est destinata licet bene quo ad oculum seruetur. Glo. Bart. Alex. & doct. i. l. interdum ff. de condi. indeb. Bart. in. l. is. fuit questum. ff. ad Trebel. Bal. et doct. in. l. iij. ff. ad macedo. Alex. i. l. singularia p. l. non omnis. §. i. ff. si cer. pe. l. ij. ff. de vsu fru. ea. re. & institi. de vsu fru. §. constituitur etiam si sit redacta ex re immobili. Bal. in. l. ea demum. C. de colla. Nisi esset destinata in emptionem pro ditione qua non posset

possit alienari a tuto re absq; decre-
 to iudicis. Licet alias regulariter alie-
 nari ac de legari possit pecūia absq;
 decreto iudicis. Ex quo est res mobi-
 lis Ray, Bal, Ang. et doct. i. l. cetera
 §. sed si parauerit ff. de leg. i. Barth.
 in. l. potest. ff. de auct. tuto. per tex.
 & Ro. in. l. qd ergo. §. quid ergo. ff.
 de cōtrario iud. tute. p glo. & doct.
 in d. §. fuit quæsitū. ff. ad Trebel. Pa-
 nor. in c. nulli dereb. eccle. non alie.
 & Io. de ana. & Feli. in. c. licet Heli.
 de fimo.

COROLLARIUM TERTI-
 VM, Ex iam dictis innuitur q; pecu-
 nia mutuata si extat, et nō sit consum-
 pta neq; aliq; vt discerni nō possit cō-
 mixta tunc illa pupillis est reddēda
 & eam esse consumptā, pbare debet
 debitor q; eam accepit, & nō qui mu-
 tuauit secū dum Bal. Sali. Ro. Paul.
 &

& Alex. cōtra Ia. Butri. & Albe. in:
 l. nō oīs. §. si pupillis. ff. si cer. pe.
 Etsi pecunia nō soluat vt debita ē in
 tesse peti potest s̄m Spe. de fruct. &
 intesse. §. v. in pri. et ibi in add. Et ex
 tēdit dcedere in foro vtroq; etiā ca
 nonico, videlicet q̄ licitū est credi
 tori vltra sortē petere interesse nō so
 lū dāni emergentis sed etiā lucri ces
 santis scđm Anth. de buth. Panoret
 doct. in. c. conquestus de vsur. et Pa
 nor. in. c. per v̄as de dot. post di
 uor. resti. fa. no. in. c. si. de vsur.

EPITOME.

Quilibet debet impedire falsam monetam cudi

Septima Periphrasis. Septimo supponit q̄ ex q̄ oīs q̄ scit & potest accusare tenet et qui non phibet cudi falsā monetā cū phibere potest tenet pena falsi p
 1.

DE POTEST. ET VTI. MONE. 69

l. lege Cornel. ij. rz. ff. de fal. & l. i. C. de fal. mo. Necq̄ distinguit̄ an id possit ratione officij v̄ non. p. d. l. i. in pri. & s. actore, ergo fortius puniendus est q̄ non phibet q̄ impedire possit. Nefuus proximus offē datur p̄ long q̄ ppe hominū sunt rebus ceteris digniores ideo p̄ferēdæ. l. sancimus. C. de sacro sanct. eccle. & c. p̄cipimus. xij. q. ij. et omnia gratia hominum sunt inducta. l. in pecudum ff. de usufruct. Salus enim hominū extimari non potest. l. p. s. fi. ff. de dona. Vnde. Cice. i. off. inquit Qui non defendit nec obsistit in iurā si potest tam est in vitio quam si parentes aut amicos aut patriam deserat. Et subdit q̄ tales magis delinquit̄ q̄ iniuriā īferētes q̄ interdū ex iusticię rōne mouent̄; facit l. i. s. fi. cū ibi no. ff. de mort. infe. refert & sequit̄

sequitur. Lueas de penna. In. l. i. In.
 si. q. C. publi. leri. lib. xij.

EPITOME.

Multa specialia sunt in falsa moneta

Octava Periphrasis. octavo
 permittitur q̄ in crimine falsae monetae sūt quaedā specialia
 Prima q̄ quilibet potest & tenetur accusare falsarium. Secūm accusator succūbens nō punitur vt calūniator. Tertiū q̄ quilibet p̄pria auctoritate falsarium monetae capere potest. Spe. de accusato. §. i. v. octamē
 Quartum q̄ eximens falsariū captū a manibus iusticie punitur capital.
 Quintū q̄ falsarius monetae condēnatus non appellat. Spe. de appel. §. ij. v. xxix. Sextū q̄ is in cuius domo falsa moneta cudit̄ etiā si ignoret punitur p̄tex. glo. & doct. in c. quanto
 de

de iureiur. Vbi ista pena non mino-
ratur ideo etiã in foro ecclesiastico
ei statur. Nisi esset ignorãtia pbabi-
lis utpote erat absens a ciuitate vel
prouincia scđm Phi. de fran. in d. c.
quãto arg. c. cū in tua qui matri. ac-
cusa. possunt. Septimum est qđ false
monetæ crimen admittit sociũ cri-
minis ad accusandũ & testificandũ
secundum Spe. de accusa. ver. item
repellitur.

EPITOME.

Crimen falsæ monetæ com-
mittitur multipharie.

Hypothesis nona. Non præ-
supponitur qđ crimen falsæ
monetę multipliciter comit-
titur. Et principaliter. Primo qñ qđ
cudit monetã quã cudere non debu-
it neqđ potuit lege Cornelia de falsis
tenetur per. l. qui falsam. l. qui no-

Q mine

mine & l. cornelia testamētaria. ff. ad. l. cornel. de fal. Teneturq; lege Iulia maiestatis p. l. si quis nummū. C. de fal. mo. Ratio q̄a cudere vel formare monetā spectat ad regalia vt est tex. in c. i^{co} in v̄. monetæ quæ sint rega. & l. ij. §. cum deinde erarium. ff. de orig. iur. igit̄ nō potest alteri cōpetere nisi ex principis cōcessione. Scđo sit falsa moneta (etiā si cudatur ab eo quicudere possit) Sed si cudit in falsa materia vtpote argēteos in stāno & aureos in electro cudit eadē pena punitur per. l. quicūq; nūmos. ff. ad l. cor. de fal. & l. i. in prin. C. de fal. Tertio fit in forma falsa moneta etiā per habentē potestātē cudendi. Sed nō in tali forma impressione vel signo talis monetę, quia adulterino vtitur signo. Tenet̄ l. Cornelia de falsis p. d. l. lege cornelia

nelia testamētaria .ff. ad. l. cornel.
 de falsis. Quarto falsatur monetain
 pōdere si legitimū non habeat pon
 dus. p. tex. glo. & doct. in. l. i. C. de
 vet. nūmil. pot. lib. xi. & c. quāto
 vbi p. glo. i. & doct. de iureiur. Qui
 to & vltimo tenetur qui expēdit sci
 enter falsam monetā puta nummos
 stāneos vel plumbeos rasos vel ton
 sos seu ex aqua subtiliter particula
 auri vel argēti exhausta (Moneta
 aut dicitur rasa vbi circū circa p. lon
 gū vsus est erasa vt quia erat argē
 tea iā effecta est vt aes appareat. Pa
 nor. in d. c. quanto) talis tenetur pe
 na legis corneliæ de falsis, q̄ in libe
 ro reglarit̄ est deportatio & oimbo
 norū confiscatio p. l. i. & l. hac lege
 ff. ad. l. cor. de fal. Vbi Bart. dicit q̄
 si ignoranter puniit̄ extra ordinarie
 arg. l. sacularij. ff. de. extraord. cri

& Panor. in d. c. quāto. Dūmodo
 expendens doceat se ab alio habuif
 felicit testes non deponant de no-
 mie. Si alia honesta reputet p̄sona.
 Alias debēt de noie testes depone-
 re^f m Ia. Butri. & Ang. i. l. maiorē.
 C. de fal. Aret. in tract. malefic. in
 v̄. falsario v̄. quero an ille qui expē-
 dit Ba1. consil. 34. li. 5. Raph. crimen
 consil. 138. Cepol. cōsil. 28 & Alex. cō-
 sil. 104. & in d. l. lege cornelia. Et q̄-
 liter formetur libellus in hmōi cri-
 mine habetur per Spe. de cri. fals.
 in prin.

COROLLARIVM PRI-
 MVM. Inferē q̄ si princeps valen-
 tē monetā reprobet & minus valen-
 tē acceptet vt de reprobata bonum
 forū habeat quia illā cōflari & cudi
 faciat & sic lucrū habeat vtiq̄ frau-
 dem dicitur facere. Host. & Panor.

vbi

ED POTEST. ET VTI. MONE. 69

vbi s. p. l. eleganter. §. q̄ reprobos.
ff. de pig. act.

COROLLARIUM SECVN-
DVM. Inde elicit̄ q̄ extra auctori-
tatē publicā cudens monetā licet bo-
na tñ tenetur de falso s̄m Alex. &
doct. in. l. singularia. ff. si certū pe.
p̄ Glo. & doct. in. l. sacrilegi. ff. ad.
l. lul. pecul. & glo. ac doct. in c. quā
to de iureiur.

COROLLARIUM TERTI-
VM. Deniq̄ innuitur q̄ moneta
falsatur trifarie. Primo in forma qñ
imprimi signū seu character illius
qui eam cudi non facit neq̄ commi-
sit p. l. falsi nominis et. l. qui noie. ff.
de fals. & per d. c. quanto. Secundo
ex materia metallica, videlicet quā
do fit de ære vel stanno aut non de
debita liga. Bart. in. l. Paulus. ff. de
solu. seu vbi immiscetur materia nō

Q̄ iij debi

debita liga, Bart. in. l. Paulus. ff. de solu. seu vbi immisceat materia non debita per. l. qui nummos & l. cornelia. i. ff. de fals. Tertio exponere. Nam ista tria sunt de substantia monete per. l. i. §. i. ff. de contrahen. empt.

EPITOME:

Quæ & quot sint pœnæ falsatoris monete.

Periphrasis decima : decimo præmitto ad euidentiã q̄ falsans monetem principis punitur pena legis Iulie maiestatis quæ est taxata in. l. si quis. C. de fal. mo. vt flãm arum exustionibus mancipetur siue aurea siue argentea moneta præcipis superiorem nõ cognoscētis indistincte est ignis pœna quicquid distixerit glosæ & doct. in. l. si. ad si. C. de vet. nummis. po. li.

xi. pbatur per d. l. ij. cum glo. flāma
rū. C. de fal. mo. Et talis peccat mor
taliter ^fm Hosti. Io. an. Ancha. Imo
ind. c. quanto per tex. ibi seruans
falsam monetam agit inique. ergo
fortius falsans per extrauag. Io. xxij
prodiens ex adipe que excommuni
cat omnes in regno Francie. Et tene
tur omne damnum illi persone com
munitati vel populo dānificato re
stituere. Vel si nescitur psona tenet
saltē pauperib⁹ erogare scd̄m doct.
vbi s. & Host. in summa de cens. §.
ex quib⁹ vers. quid si moneta per c.
peccatū de reg. iur. l. vi. & arg. eorū
quæ no. in c. cum tu. de vsur.

**EXTENDITVR PROCEDE
RE.** Idem in eo qui accepit ignorā
ter falsam monetam & postea expē
di scienter pro bona quia damnum
tenetur restituere quādo est magne

Q iij imo

importat̄ie Secus in exponēte vsua
 lem denariū^m in Ang. in sum. de fal-
 sa. v. iij. Qui vero radit vel tingit
 nūmos si est liber dat̄ bestijs. Si ser-
 u^o vltimo supplicio afficitur per. l.
 quicūq;. ff. de fal. Glo. Cy. & doct.
 in. l. siqs. C. de fal. mo. Bal. & doct.
 in. l. si. C. de vet. nūmis. po. lib. xi.
 Glo. Io. an. & doct. in d. c. q̄nto de
 iureiur. Spe de crimine falli in pri.
 Falsans autē monetā alterius puni-
 tur mitius. vt ciuitatis punitur pena
 capitalis p. l. i. C. de fal. mo. Et cū pe-
 na capitalis sit multiplex per. l. ij. ff.
 de pub. iud. & interpretatione legū
 penę moliendę sunt. l. interpretatio
 ne. ff. de penis. intelligitur pena nō
 mortis naturalis sed ciuilis ideo po-
 test imponi exiliū vel relegatio, in-
 terdum bonorum confiscatio, inter-
 dum conseruantur bona venientis
 bus

bus ab intestato. Quia tales sunt pe
 ne capitales vbi non læditur maies
 tas Hosti. & Panor. in d. c. q̄nto p
 glo. l. ij. ff. de pub. iud. & autem bo
 na. C. de bonis damna. FALLIT
 si impubes hoc crimen commisit q̄
 taliter nō punitur scđm Spe. de do
 na. v. qd si impubes fabricat falsā &c.
**COROLLARIUM PRI
 MVM.** Inde elicitur q̄ falsans mo
 netam regis, ducis, comitis, baro
 nis vel ciuitatis & sic a principe in
 ferioris puniri iure potest pena ca
 pitis ciuilis, i. deportationis, nonna
 turalis, i. mortis. Bal. Sali & doct.
 in. l. ij. C. de fal. mo. Alex. in. l. ele
 ganter. §. qui reprobos. ff. de pigno
 actione Io. an. & doct. in. c. quan
 to de iure iurando. Alex. consil. 104.
 Vol. i.

**COROLLARIUM SECVN
 DV**

DVM. Infertur quod fabricās falsam monetā alicuius inferioris utpote in loco statuti punientis fabricatorē falsę monetę. Et si ibi nō expendatur pena statuti non punitur scđm Alex. sing. & ple. in. l. eleganter. §. q̄ reprobos. ff. de pigno. act. Vbi dicit se ita vidisse obseruari in facto Ferrarię. Eo q̄ istud statutū intelligitur de fabricāte monetam currentem in loco statuti penalis. Alex. consil. 104. quartę partis.

COROLLARIVM TERTIVM. Deniq̄ ex supradictis innuvidetur q̄ ille nō dicitur falsam monetā fecisse qui eam incepit, sed formam non impressit. Et ideo puni non debet tanquam delictum consumauerit per tex. & Bar. in. l. qui falsam. ff. de fal. iij. & ibi Bal. C. de nauti. feno.

ALTE

75

ALTERVM CAPVT ET

complectitur theoremata et
pleraq; corollaria annexa in
praxi vtilissima.

THEMA SEQVITVR:

Vbi certa erat moneta in pui-
cia oriebantur multæ obli-
gationes magnarum quan-
titarum. Ex contractibus, vltimisuo-
luntatibus, Constitutionibus. Le-
gibus seu Statutis. Sententijs, Arbi-
trijs seu Arbitramentis, Delictis,
Depositis, Commixtis, Dotibus.
Duxæ aliqñ erant tunc monete valis-
de. Et postea ex causa iusta vt quia e-
rat moneta in valore nimis diminu-
ta a pñcipe est reprobata & augmē-
tata. Vel iniusta vtpote ex avaritia
vt inde assequatur lucrum est muta-
ta

ta & diminuta moneta iam hæsitat
tpe exactiois debitæ obligationis
cuius sit lucrum vel damnum aug-
mentationis vel diminutionis mo-
netæ an creditoris vel debitoris. Vn
de oritur clare.

THEOREMA PRIMVM

Circa festum Ioannis baptistę vale-
bat aureus nūmus. xxx solidos mo-
netæ vsualis & tunc ex cōtractu mu-
tui depositi emptionis vel condu-
ctionis celebrato, obligabatur Ti-
cius ad centum aureos per soluens-
dos ad festum Martini, quo tempo-
re erat florenus variatus vt valeat
plus vel minus, queritur in qua mo-
neta solutio est faciendā:

Ypothesis hic supponis-
tur ista, videlicet q̄ mo-
netę siue pecunię validi-
tas est bina atq; bifaria

Vna

Vna intrinseca quæ existit in materia metallica liga & forma impressa. Et ista variata variat et omnis alia vocatur moneta. Et idcirco vera solutio debet si valet fieri in antiqua moneta. Alias in eius æstimatione iusta Nempe videtur tacite actum inter contrahentes ut debitum seu mutuum debeat functionem seu solutionem recipere in eodem genere & eadem qualitate monetæ p̄tex. Bar. Frā. de curt. & doct. in. l. cum q̄det. l. ij. ff. si cer. pe. p. l. i. ff. de cōtrahen. empt. l. i. & si. C. de. vet. nūmis. po. li. xi. c. q̄nto in v̄s. moneta p̄ris tui (vbiq̄ doct.) de iureiur. Altera est bonitas seu validitas pecuniæ extrinseca ut pote valor. Nam bonitate intrinseca manente variatur sæpe valor scd̄m cōem cursum seu vsum monetæ. Nam aureus nūmus qui appellat̄ florenusq̄ ante

ante aliquot annos valuit. xxx. solidos in cruciferis hodie valet duntaxat. xxviii. solidos obulorū in ternarijs ducatus Wirtenbergēsis atq; marchiae Badensis. Et ista variatio monetē nō aduertitur seu inspicitur nisi atq; more p̄tex. Bar. et doct. in. l. paulus. ff. de solu. & in d. l. cū qd. p̄ l. vinū. ff. si cer. pe. c. olim & c. cū canōicis de cēsi. & cle. si. et ibi Glo. Card. Panor. & doct. de decimis. Pe. & Cy. in. l. in mior. C. in quib; ca. integ. resti. non est necess.

Reriprahsis prima assertiua est. Qz si quando debitor nullā fraudem habuit consciētiam vel culpā reprobatiōis vel mutationis monetæ vtpote augmētationis vel diminutionis factæ a principe vel communitate tunc sufficit reddere pecuniam in eodem gene

genere, pondere & valore & si di-
 minuta sit quo ad cursum illius ter-
 ræ. Etem qñ pecunia ex cōtractu de-
 betur semp tacite actum intelligitur
 vt in eadem bonitate intrinseca aut
 eius g̃stimatiōe pecunia detur q̃erat
 rpe obligatiōis contracte in cōmu-
 ni cursu & solutione pertex. Bart. et
 doct. in d. l. paulus. Alias incipit cre-
 ditorem. ff. de solu. & in d. l. cū qd̃
 et. l. perinde. ff. si cer. pe. p̃tex. host.
 Io. an. Bohic & doct. in c. quanto
 de iureiur. in c. oli causam & c. pe.
 de censu. Ro. cōsil. 123. Astens. li. iij.
 de sol. ar. 5. q. Sed quid si mercator
 pertex. in. l. fundum cornelianum
 ff. de noua. cum si.

Altera periphraſis aſſertiuā
 conſuſiue eſt. Qz et ſi Bar.
 & doct. in d. l. Paulus & in
 d. l. cū quid ibi Bai. & in add. Spe.
 de

de solu. §. nunc aliqua ad fi. per tex.
 & Bar. in. l. cum certam auri. ff. de
 aur. & arg: Velint q̄ q̄n extrinseca
 validitas pecuniæ variatur q̄ solu
 tionis t̄pus inspiciatur. Tamē vide
 tur verius q̄ etiam quo ad extrinse
 cam pecunię validitatem attendide
 beatur t̄pus cuiuscunq̄ contractus
 vt debitor ad extrinsecam ligatus ex
 timationem que currebat tempore
 non solutionis sed contractus securi
 dum Azo. in Brocard. q̄ dicitur fōs
 iuris vt vtar verbis Bal. in. l. contra
 ctus. C. de fide instr. Old. in consil.
 3¹ ad fi. & 2⁴⁹. Io. an. & doc. in d. c.
 quanto Imol. Butth. & Panor. inc.
 olim causam de censu. Imol. Card.
 Ancha vbi refert plures doct. itacō
 fuluisse in cle. fi. in v̄. consuetam et
 currentem pecuniam seu monetam
 de deci:

COROLLARIUM PRIMVM. Q^d si qñ nūmīsmā est reprobatū eo q̄ in valore erat nimis diminutū tūc debitoris est periculū q̄atenetur soluere in valore quo erat tpe mutui seu alteri^o obligationis cōtractæ p̄tex. Glo. Bar. Fran. curt. & doct. in d. l. cū quid. host. Bohic & doct. in d. c. quāto Ro. cōsll. 123. Spe de solu. §. i. ad fi. p̄ c. olim & c. pe. de cens. Genz. in cle. fi. de deci.

COROLLARIUM SECVNDVM SI moneta erat mutata seu variata p̄ auaritiā principis & debitor fuit ī culpa, vel cōscīa illi^o fraudis vel fuit in mora solutōis tūc iterū damnū deterioratōis est debitorisq̄ iuxta antiquā monetāci^o vel extimationē debet facere solutionē p̄tex. et doct. in. l. qd mihi & l. periculum. ff. si cer. pe. Cy. & doct. d. l. in mino

R rum

rū. C. in qb. ca. in integ. rest. Host.
 & Bohic in d. c. q̄nto. p c. oli. et c. cū
 canōicis de cēsi. Astēf. li. iij. desolu.
 arti. s. q. Ssqd si. Et mora morosode
 bet esse nociua l. qd te. ff. si cer. pe. l.
 si ex legati causa ff. de y. ob. c. mora
 de reg. iur. li. vi. ideo tenet ad inēf
 sedāni et lucri. l. iij. ad fi. ff. de eo qd
 cer. lo. Bart. in l. i. C. desen. que pro
 eo quod interest.

COROLLARIUM TERTIUM
 VMElicū q̄ emphiteota vel colo
 n^o q̄ cōduxit emphiteosim. p q̄libet
 anno ad soluendū florenos centū te
 net solvere demōetaantiq̄ v̄pei^o esti
 matiōe currēte cōtract^o tpe nō obstā
 te nūmismatis facta variatione Bu
 trig. i. q. qdā colon. Bal. i. acceptā C
 de usur. Curt. i d. l. cū qd Nā pecūia
 visitata est i obligatiōe. iō est certū
 et q̄ntū sit debitū arg. l. stipulationū
 que

quā ff. de v. ob. l. certi cōditō. §. i. ff. si cer. pe. & l. fūdū. ff. de noua. Nisi ipse emphiteota se fuisse & esse i pos sessiōe cōtinuata pbauerit lōgo tpe soluēdæ laicis v. l. xl. annis ecclesia sticis monete vsualis & iā currētis. Ex quo iā completū est tēpus p̄scrip tionis. Bal. Ias. & doct. in. l. si certis annis. C. de pactis. Glo. Ias. et doct. in. l. ij. C. de iur. eph. p̄ tex. in. c. Qua ro. & c. penul. & ibi doct. de. censu.

THEOREMA SE

CVNDVM:

Si tpe conditi testamēti erat vnamo neta & tpe mortis testatoris alia q̄ri tur de qua est solutio faciēda quoad legata & alia ex testamento debita. BREVIS ACCOMMVNIS THEORICA EST q̄ pecūia exte stamēto debita debet soluide mone ta vsuali cōiter currētis et expēdibili

R. ij tpe

te testamenti cōditi Albe. & doct.
 in. l. cum quid. ff. si cer. pe. Panor.
 & doct. in. c. oli causam de cēsi. Ol-
 dra. cōsil. 31. Ro. cōsil. 123. p. tex. i. l.
 vxorem. §. testamēto. ff. de lib. leg.
 & ind. c. olim causam.

MODERATVR ET LIMITA
TVR PROCEDURE In legatis par
 ticularib' rerum & pecuniarū in qui
 bus attenditur tēpus testamenti. Se
 cus in vniuersalibus fidei cōmissis
 & legatis in quib' cōsideratur tēpus
 mortis testatoris scđm Frā. curt. in
 d. l. cum qd p glo. ord. sing. & app-
 batam in. l. pe. ff. de fund. instruct.
COROLLARIUM INFER
TVR. qđ si vxori marit' legauit c.
 florenos & supuixit tantū vt mone-
 ta variata sit multū iuxta antiquam
 monetā seu in ei' aestimatiōe est sol-
 uendum legatum per tex. & Panor

ind. c. olim & d. §. testamento.

THEOREMA TERTIVM

An ab obligatiōe liberet̄ debitor q̄

solvit monetā rep̄bā q̄ app̄bavit cā

psor & eā p̄ bona expēdit creditor.

BREVISSIME ASSERTIVR.

q̄ nō p̄ tex. Glo. Bar. Paul. & doct.

in. l. eleganter. §. q̄ reprobos. ff. de

pig actio, vbi dicit̄ q̄ solvēs pecuni

am reprobā non liberatur sed nō co

gitur debitā pecuniam soluere do

nec restituatur si pecunia reproba i

se vel sua æstimate. q̄n reproba p̄

campsorē fuit approbata & p̄ credi

torē accepta & sic expensa p̄ bona.

Nam tūc ipse tenet̄ illis q̄bus eā ex

pēdit. Intelligitur p̄cedere vbiigno

rans fuit illā esse reprobā. Secus si e

rat sciens. Nam tūc liberat̄ est pri

mus solvens s̄m Bart. & doct. ind. §.

q̄ reprobos nūmos solvit p̄. l. tutor.

R iij ver.

ŷ. ſed ſi ſciēs creditor accipiat. et. l. ſi
rē. §. oīs pecunia exoluta eē debſ aut
eo noīe ſatisfactū eē ff. de pig. act.

THEOREMA QVARTVM
Papa ordinavit & cōſtituit q̄ Ab-
bas Bebenhuſenſis annue p cōgrua
portione aſſignaret centū et q̄dragi
ta aureos vicario ſuo Tubigē varia
taq̄ eſt moneta Tubingēſis aucto-
ritate principis q̄rit de q̄ moneta hu-
iuſmodi cōgrua portio eſt ſoluēda.

RESPONSIVA ASSERTIO
EST. Q̄ ſi iſta ordiatio papalis ha-
beat vim cōſtitutionis fauorabilis q̄
egparat voluntatibus vltimiſiuxta
auream theoricā. Nico. de matarel.
& Bar. in. l. i. q. pe. ff. de reg. catho.
Pe. & Cy. in. l. ſi. C. cōia deleg. Bal.
in. l. pe. C. de ver. ſig. & i. c. i. inver.
quos romanorum de Pa. conſtan:
Alex. in. l. ſi ita ſtipulatus ff. de ver.
ob:

ob. & princeps sciuit valorē mone
 tē tunc currentis, vt Turonensis, vel
 Hallensis aut Pingensis q̄ab olim fu
 it communis: tūc debet solui anti
 qua moneta vel eius estimatio vsua
 lis q̄ erat tpe ordinationis seu consti
 tutionis ^{fm} Old. consil. 249. agit em̄
 de bonitate intrinseca p l: cū quid.
 Laudeñ. & doct. ff. si cer. pe. Buth.
 & Panor. in d. c. q̄nto per tex'. Ana
 cha. & doct. in c. olim et c. pe. decen
 si. Secus forte si ordinatio principis
 valorem monetę ignorantis habe
 at vim rescripti odiosi vel p̄cepti
 aut statuti penalis. Nam tunc in spi
 cit̄ tpus solutionis & valor monetę
 tūc currētis ^{fm} Spe. & Io. an. de. ob
 & sol. §. nunc aliq̄ ad fi. Bal. in: l. illd̄
 ad fi. C. de sa. san. eccle. & in. l. ij. C.
 eōia deleg. Bohic in d. c. q̄nto. Ana:
 & doct. in c. ij. de delictis pue. Guil:

& Imol. in cle. si beneficiorum in v. currentē monetā de deci. q̄ intelligitur qñ ordiatio nō alterat quū monetā variat tūc iuxta monetā nouā etiam vilem vel eius estimationē fiet solutio ad mentē, Ro. consil. 133. p. l. cū certū in v. preciū p̄ntis t̄pis. ff. de aur. & arg. leg. arg. l. si. C. q̄ admitt. ad bo. poss. & l. i. co. §. si. C. d̄ rei vx. act. & §. vt autem in autem: dereb. non alie.

LIMITATVR PROCEDERE
dūmodo mens statuentis possit seruari volētis mēsurare penā delicti qd̄ debet fieri. Panor. i d. c. q̄nto. p. l. respiciendū. ff. de pe. & c. non afferamus: xxiiij. q. i.

COROLLARIVM PRIMVM INFERTVR. Q̄ vbi moneta a lege vel statuto est taxata q̄ de vsuali tūc in dubio debet intelli-

gi & non de hodierna curreti scdm
Bal. in. q. fi. d. l. illd. C. de sa. sanct. ec
cle. & in l. qcunq. C. de ser. fug. per
tex. & doc. in d. c. olim cam & c. cu
in canonicis de cēsi.

**COROLLARIUM SECVN-
DUM.** Inde elicit̄ q̄ si variata est
moneta auctoritate alicui⁹ secularis
p̄sonæ vel cōitatis nō p̄iudicat p̄so-
nis ecclesiasticis s̄m Old. cōsil. 249.
ad s̄m q̄sitū. Nā secularis cōstitutio
nō variat ecclesiasticis obligatiōē
sed demōstrat q̄lit̄ fieri valeat solu-
tio p̄ vt antiq̄ est mōeta vel ei⁹ æstia-
tio p̄. l. q̄dem. ff. de leg. i. Eo q̄ lai-
corū cōstitutōes et statuta p̄sonis vel
rebus ecclesiasticis nō debēt vel p̄nt
esse p̄iudicati ap̄ c. q̄dem. xcvi. dist.
c. q̄ in ecclesiarum & c. ecclesia. s.
Marig de constit. autē. statuimus,
C. de sa. sanct. eccle. cum fili.

COROLLARIVM denique inuit.
 quod ubi a lege uel statuto municipalipe
 ne pro delicto est imposita debet intelligi
 de moneta vsuali illi loci ubi de
 linquitur & sic de pecunia nunc currenti
 intelligitur in Glo. Alex. & ibi plene di
 xi in. l. si. ff. de in ius vo. p. c. p. e. decē
 si. & dixi post Card. in cle. ij. de deci
 Bal. vbis & in add. Spe. in v. obli
 gatio legalis. de ob. & sol. §. nunc ali
 qua ad si. Alex. consil. xxi. secundæ
 partis.

THEOREMA QVINTVM
 Vbi lex vel statutum facit mentionem
 pecunie vel penę pecuniarie quæ quæle
 attendi debeat tempus in estimatione seu im
 positione, videtur pecuniaria an tempus
 constitutionis vel solutionis penę.
RESPONDETVR & distingui
 tur sic. Aut statutum loquitur circa
 solennitatem dispositionis non adij
 cients

tiendo diē vt dicendo donatio exce-
dens q̄ngētos aureos deb̄ insinuari
Et tūc t̄pus cōditi statuti debet con-
siderari. Aut statutū disponit super
solutione pecuniæ adijciendo forte
diē solutōi Et tūc t̄pus q̄ orit̄ obliga-
tio et q̄ pena debet solui habet cōside-
rari. Albe. & Curci in, d. l. cū qd. ff.
si cer. pe. Spe. & Io: an. de ob. & sol.
§. nūc aliq̄ ad fi. Imol. icle. ij. de deci:

THEOREMA SEX

TVMEST:

Quid si in sn̄ia iudicum seu in præ-
cepto arbitror̄ cōdēnantū in certa
q̄ntitate. Querit̄ de qua ī dubio itel-
ligi debeat moneta vel æstiatione.
SVCCINCTA ASSER-
TIO EST. quod in dubio atten-
di debeat tempus sententiæ seu arbi-
tratus vel arbitrament. & de pe-
cunia vsuali & tunc currenti Old.
alio

cōsil. 13, & aliqd in cōsil. 168. Ancha
in c. olim de censi, et Panor. in c. q̄n
to de iure iur. Nam t̄pus dat̄s n̄ie seu
arbitrij debet cōsiderari arg. c. eam
te. & c. constitutus de rescriptis.

COROLLARIUM INDE IN-
FERTVR. Q₂ vbi in ciuitate vel
regiōe currūt freq̄nt̄ diuerse pecūie
In etiā sunt ibi diuerse libre tunc de
bitoris i dubio est electio quā velit
soluere^m v̄isimiliorem loci cōsue
tudinē q̄ etiā nō n̄imīū deteriorē cre
ditoris faciat cōditionē & sic intel
ligit̄ de pecunia viliori^m Bart. &
doct. in. l. Paulus. ff. de solu. Ange.
& doct. in. l. si. C. de vet. nūmis. po.
lib. xi. Glo. & doct. in. l. semp in sti
pulationibus. ff. de reg. iur. p. l. nū
mis & ibi Bart. & doct. ff. de leg. iij.
COROLLARIUM INDE ELI
CITVR ALTERŪ. Quod in con
tractis

tractibus atq; stipulationib' appella-
 tiōe florenorū intelligunt hñq; vi-
 gent in regiōe viliores alias tñ in spi-
 ci debet rei q̄litas scđm Bart. in. l. sē-
 per in stipulatiōib'. ff. de reg. iur. et
 in. l. vbi aut. Alex. in. l. stipulatio-
 nū in pri. ff. de v. ob. et in cōsil. xxv.
 quartæ partis.

**THEOREMA SE-
 PTIMUM.**

Quid in deposito vel mutuo mixto
 utpote aliq; mutuauit vel deposuit
 centū libras in florenis & intra obli-
 gationis & solutionis tpa variatur
 libra an attendat tunc tpus obli-
 gationis vel solutionis.

**RESPONDET VR BREVI-
 TER.** q; & si Bart. in. l. si quis stipu-
 latus fuerit. x. i melle. ff. de solu. ve-
 lit q; floreni sunt i obligatione & sic
 tpus solutionis debeat considerari
 per.

p. lvi. aut qui sorte. ff. de v. ob. Tñ
 idem Bart. in. l. Paulus. ff. de solu.
 dicitq; mutuans vel deponens vi-
 deat florenos dedisse p centū libris
 quo ad æstimationē & sic omē pe-
 riculū & damnū ptineat ad debito-
 rē et sic debet inspici tpus solutionis
 q̄ ad extimationē p̄tex. in d. l. si qs
 fuerit stipulatus decē in melle iun-
 cta. l. extimate. ff. sol. ma. Nisi exp̄s
 se egisset quod debitor deberet sol-
 uere centum libras in florenis Frā.
 curt. in. l. cum. ff. si cer. pe. Ancha.
 & doct. in cle. si. de deci. per pe. §.
 mancipia. ff. solu. mat.

THEOREMA OCTA VVMEST.

Quid si in instrumēto dotis marit̄
 cōfitē se habuisse & recepisse a soce
 ro mille aureos seu florenos boniaur
 ri iusti pōderis & characteris q̄rit̄ a
 solu.

solutio m̄rimonio absq̄ liberis cogatur restituere mille in auro vel an possit in moneta fieri solutio

RESPONDETUR CLARE. q̄ de scripto iure in auro debet restituere sc̄dm Marti: laudē. & Fran: de curt. in d. l. cū qd p̄ tex. Lucā de pen na & doct. in. l. i. in ȳ. iusti p̄oderis sint. C. de vet. nūmis. po. li. xi. tex. glo. & doc. in c. quāto in ȳ. monetā patris tui de iureiur. . Et quia ista ȳ ba gemiata boni auri & iusti p̄oderis multū operant̄ p. l. balista. ff. ad treb. Ita validi doct. Petrus besucius & Robertus de tortis cōsuluerūt Mediolani cōsil. incipiēs. Anthōi us Otto. Ita Ancha. refert suū doctore. Bal. cōsuluisse in ciuitate Axioli post Bart. id. l. Paul' vtdicit Ancha. in d. cle. fi. de deci. quod floreni sint i obligatiōe. Nisi aliter seruare

tur cōsuetudine vel dati essēt exp̄isse
 in dotē ad ratione librar̄ & nō flo-
 renor̄ simpliciter quia ista extima-
 tio esset tūc & non maior reddēda p̄
 l. nūmis. ff. deleg. iij. Alias non pos-
 set cogi creditor p̄ auro acciperemo-
 netā Bart. Bald. & Ang. in. l. lecta.
 ff. si cer. pe. & in d. l. Paulus. ff. de
 solu.

THEOREMA NO- NVMEST.

Vtrū moneta aurea solui valeat p̄
 argētea & econtra. Atq̄ aurea p̄ al-
 tera aurea & argentea pro altera ar-
 gentea etiam inuito creditore.

SOLVTIO POTEST ESSE q̄
 ex generali cōsuetudie vna moneta
 expendat̄ p̄ altera vt aureus Wirtē-
 bergensis p̄ Badensi. Ita etiam soli-
 dus obulor̄ Badensis p̄ Wirtenber-
 gensi. Et hm̄i solidus argenteus p̄
 sex

sex denarijs & sic potest q̄s de consuetudie vnā monetā aureā p̄ altera aurea, & vnā argenteā p̄ alia argentea soluere sc̄dm Fran. curt. in. l. ij. & d. l. cū quid. ff. si cer. pe. Ex quo ille monetę inuicē recipiunt functionem in suo genere p̄ l. i. §. si. et l. ticia ff. de aur. & arg. leg. Nisi aliē esset expresse actū. vel nisi ipse creditor passur⁹ esset damnū q̄a aliorsum p̄fectur⁹ vbi ille monetę nō reciperēs functionem in suo genere Bart. in d. l. Paulus & in l. libra. C. de sen. & in terlo. Bal. & Curt. in d. l. ij. per glo. l. si q̄s argentū. C. de donationibus.

COROLLARIVM PRIMVM INFERTVR q̄ & si aliud p̄ alio inuito creditori regulariter nō possit solui p̄tex. Glo. v̄. nō pōt. Bar. Iaso & doct. in l. ij. §. mutui. ff. si cer. pe. Fallit t̄m in auro vel

S argente

argenteo debite p tributo pōt solui
 pecūia gre nō cōtamīata in nūero.
 Albe. Iaso et doct. in d. §. mutui. Ro
 in l. cum qd. ff. si cer. pe. p l. i. & ibi
 doct. C. de argenti precio li. x. Vbi
 ple. p doct. & in d. §. mutui ad satura
 tatem videatur.

**COROLLARIUM SECVN
 DVMELICITVR**, q̄ vbi mone
 ta recipit fūctionē. i. similitē affectio
 nē & vtilitatē in genere suo. p altera
 pōt vna solui p alia: siue aurea p ar
 gētea siue ecōtra. Nisi aliter expres
 se esset actū, v̄ q̄ manifeste esset pas
 sur. damnū q̄m Frā. Curt. in l. cū qd.
 ff. si cer. pe. & ad mentē Iaso. in d. §.
 mutui & in l. nūmis. ff. de in litē iur.
**COROLLARIUM TERTI
 VM INNVITVR**. Q̄ si alicui
 mutuet mōeta reprobata qui eā sua
 industria expendis p bona nō cōmit
 tit

tit falsum, pprie neq; cogi valet iure
 mutuati bonā restituere scđm Fran
 Curt. (post Bal. in quodā cōsil.) in
 d. l. cū quid, ff, si cer. pe. Eo quia iste
 monetæ non recipiunt inuicem fun
 ctionem in suo genere Neq; est cō
 missa fraus in metallo pōdere cha
 ractere seu auctoritate causa auaria
 tię ad mentem Bal. & Cur. vbi s̄ Bo
 hic & doct. in c. quāto de iure iur. p.
 l. lege cornelia. ff, defal. Nempe v
 bi pena a iure vel statuto nō est exp̄f
 se imposta tūc illa est arbitraria pl.
 i. §. i ff. de effrac. & expila. & l. i. ff.
 de iur. de lib. & c. de causis de offi.
 deleg. igit̄ expendens scienter pecu
 niā a principe reprobatā pro bona
 non tenetur falsi pena veruntamen
 extraordinaria.

THEOREMA DECIMVM
ET VLTIMVM

S ij Quid

Quid si duę monete currunt in aliqua ciuitate vel regiõe queritur deq̄ valeat debitor creditori soluere.

RESPONSIVA DILVTIO
EST ISTA. q̄ vbi eę in vsu sũt duę monete est debitoris electio de q̄ velit & sic forte de minori soluere. Alias deberet soluere de vsitatore^m in Panor. post Gotfrid. & Host. in. c. ij. de maledi. Bar. Alex. & doct. in. l. quotiēs in pri. C. de suscept. li. x. Fano. glo. & doct. in. l. si. ff. de in ius vo. §. si. insti. de pena teme. litigā. in l. quicũq̄. C. de seruis fug. in Rubr. C. de vet. nũmis. po. li. xi. & in. §. Si quis quicũq̄ solidos de pa. tenē. Glo. si. & Panor. in d. c. ij. de maledi. p. tex. in l. nũmis. ff. deleg. ij. & tex. in c. ex parte de censu. cum concor.

COROLLARIVM PRIMVM INFERTVR Q̄ debito
ris

toris est electio vbi duæ eque cur
runt monetę de q̄ velit soluere scdm
Glo. Goff. Panor. & doct. ind. c. ij.
de maledi. tex. et doct. ind. l. nūmis
ff. de in litem iur. Maxime vbi esset
de consuetudine quæ confirmata es
set moribus gentis ciuitatis vel pro
uincię ita vt nulla cuiusq̄ debet vio
lari libidine. Turpis em̄ pars oīs v
niuerso suo non cōgruens c. quæ cō
tra mores viij. dist. & c. tuas de spōs
duo. Itaq̄ quisquis rebus præter eū
tibus si vti vult vt metas consuetudi
nis horum inter quos versatur exce
dat, aut velut intēperans aut velut
supersticiosus dānari debet, inquit,
Augustinus in c. quisquis. xli. disti
ctioe.

COROLLARIVM SECVN
DVM MELICITVR q̄ & si per cō
fessionē seu census solutionem colo

S ij ni

ni seu emphiteote preſumatur cōtra
 ctum preceſſiſſe & ſic ipſi pregiudice
 tur in cēſuali iure & regulariter in
 ſubiectiōe vel ptectione p̄tex. Bal
 et doct. in l. cēſualis. C. de dona. c. tri
 butū. xxiiij. q. vlt. c. ij. de cenſi. & c.
 ſolite de maio. & obedi. Ideo vbi ap
 paret ſolutio cenſus facta ab emphi
 teota colono uel eius herode regula
 riter in moneta cōtractus currēte li
 cet pdiderit inſtrumenta emphiteo
 ſis ſug. debet tamē dimitti in illo iu
 re. m Bal. & doct. in l. ſicertis annis
 C. de pactis Anh. in. l. cū ſatis. C. de
 agri. & cēſi. lib. xi. Fel. in c. cū Ber
 toldus de re iud. per tex. & Bar. ac
 doct. in l. vniuerſas. §. per colonum
 .ff. de acqui. poſſ. & in. l. litibus in
 verſ. longinqua & in ueterata red
 dituum ſuſceptio. C. de agri. & cēſi.
 lib. xi. c. ij. & ibi Ana. de iude. c. o
 lim

lim & c. pe. vbi est tex. de censi.
COROLLARIUM TERTIUM
VM DENIQUE Icit̄ vtilit̄ q̄
 vbi accipiētes et soluētes cēsus nihil
 exp̄sserint de pecunia aliqua tūc du
 bitatio subleuatur per solutiones p̄
 cedētes lōgo tēpore factas quia ista
 pecunia uidetur fuisse in obligatiōe
 in qua diuturna solutio fuit secuta
 scdm̄ Ang. Ias. & doct. in d. l. si cer
 tis annis. C. de pact. per tex. Bar. ac
 doc. in. l. cū de in rem verso. ff. de v
 sur. & sic cēsus p̄statio diuturna ve
 luti vaga & equoca (in dealijs circū
 stantijs sit iuncta) arguit potius pte
 ctionē & recōmendationē q̄ regula
 rē & totalē subiectionē s̄m̄ Fred.
 de se. consil. 130. Factum tale est que
 dam domus. Cald. consil. 5. de pri
 uileg. Bal. consil. 75. prout refert
 & sequitur eum Maria. in consil.

ss. vt quæsitorem, Panor. cõfil. 103.
 Primi volu. & in dispu. duo clerica
 li ordine insigniti & ple. in c. fi. de
 ca. poss. & proprie. in. c. ij. & fi. de
 censi. inc. recepimus de priuileg. Fe
 li. in c. Rudolphus in y. Comitatus
 de rescriptis & in c. cum Bertoldus
 de reiud. Ancha. Card. & doct. in
 cle. Ne romani: §. Sane de iure iur.
 fa. cle. i. de censi. Tñ impositio & so
 lutio collectarum arguit soluentes
 esse de illius cui solunt iurisdictione
 secundum Bal. & doct. in d. l. si cer
 tis annis & in. l. iij. C. de na. lib. et in
 l. data opera. C. q̄ accusare non p̄nt
 p̄ tex. in. §. Si quis ex qualibet in au
 ten. quibus mo. na. eff. sui coll. vij.
 Nos itaq̄ veluti suos fideles subdi
 tos habeat recommendatos ille cui
 ostenso nũmismate, inquit, date Cæ
 sari quæ Cæsaris sũt, & deo quæ dei
 sunt

sunt vt ipse nos ptegat ac remuneret
in hoc mundo & super mundano v
biq; locorum in æuum. Et sic (cum
opitulamine dei omnipotētis ad cu
ius laudem et studiosorum vtilitatē
est æditum hoc qualecunq; opuscu
lum) huius bipartiti operis de pote
state & vtilitate nūmismatis Ioan
nis Aquilę artium atq; Iuris
um doctoris & humillis
mi interpretis fecit
lix sit finis AMEN:

PRISCÆ MONETÆ ADHVIVS

NOSTRÆ TEMPORIS DIVERSAS

*aliquot Nationum monetas supputa-
tio per Mameranum collecta.*

As

Valor asis

ASSEM Veteres appellarunt quicquid in æquales partes divideretur, & præsertim in duodecim. Continet siquidem As seu Assis Vncias. 12. Hinc ex Assibus et eius partibus heredem instituere solebant: de qua re copiose Azo in summa de Testa. Sed erat & nummus apud Romanos in. 12. partes diuisibilis, quæ & ipsæ vnciæ appellabatur: eius ferme valoris cuius est hodie Stufferus Brabanticus: vel Albus rotatus Rheneus vel medius Bassus Germ. cum vno denario communi id est, Pfennigo: vel Solidus Francicus cum vno Turone: vel quæ

ta pars Rialis Hispanici cum vna
 maruideret; vel Parpangola, id est,
 quarta parte Iulij Italicici cū vna qua
 drina & duob. denariolis. Alij sup
 putant Assen valoris fuisse vnus
 Blappardi Argentoracē. qui ua
 let sex denarijs Argentoracē. id est
 trib. cruciatis; seu viginti vno halle
 ris coib. vel decem denarijs coib. et
 vno hailero; vel octodecim Turo
 nib. Francicis; vel decem nouena
 rijs Brab. & quinq; minutis seu mi
 tis quas vocant; vel decemmaruide
 ribus Hisp. cum vna blanca; vel
 duodecim quadrinis Italicis; vel
 duodecim denarijs Nurēbergensis
 quæ omnia idem sunt, id est, tres cru
 ciati.

Stuferus Brab. continet nouenari
 os octo seu mitas sextarios duode
 cim; seu minutas simplices. 72.

Stufe

Stuferus

STuferi triginta octo seutotidem
 Albi rotati Reneñ. faciunt coro
 natum aureum solis vnum: quem
 eundum 40. solidi francici efficiunt:
 & 23 Bassi Germanici: & vndecim
 Riales hispanici cum quarta: totidē
 Iulij Italici cum quarta parte.

Solidus

Solidus francicus continet Tu
 rones duodecim: seu Legardos
 quos vocant 4.

Albus ro-

Albus rotatus. halleros gra
 ues (exceptis Argentinensibus)
 vt sunt Rhenani Bingani, Frāc
 fordiani, 12. seu denarios siue pfen
 ningos coēs octo: vt sunt denarij ro
 tati, Principum Electorum, Franc
 fordiani, Sueuili & qui vis alij, quo
 rum, 14. constituūt bassum vnum:

Pondo

Pondo æstimatione nostri eris
 valuit aureos coronatos centū.
 Centum pondo, faciunt decem mil
 lia

lia coronatorum.

Mille pondo, centena mill. coron.
Centena millia pondo sunt centies
septena millia coronatorum.

Talentum auri multiplex erat, Hebraicum, Babylonicum, Euboicum, ^{Talentum} Atticum, Atheniense, paruum & magnum, Sed in primis Atticum apud scriptores celebratum, valens libras seu minas 60. hoc est, sex millia denariorum: seu octo millia drachmarum id est, sexcentos coronatos aureos.

Quinq; talenta, sunt tria millia coronatorum.

Decem talenta sex mill.
coron.

Viginti talenta, duodecim mill. coron.

Quinquaginta talenta. triginta
mill.

Centum talenta sexaginta
ta mill.

ta mill.

Quingenta talenta trecenta
mill.

Mille talenta sexcenta
millia

Quinq; millia talentum tricies cē
tena mi l.

Decem millia talentum sexagies
centena mill.

Tanti Alexander Ephestionem su
um funerasse scribitur.

*Talentum
Athen.
magnum
et paruum*

Talentum Atheniense magnum cō
tinebat minas Atticas cētum, id est,
decem millia coronatorum.

Talentum Atheniense paruum, mi
nas Atticas sexaginta cōtinebat, id
est, sex millia coron.

*Libra:
Mina*

Libra auri, mina et drachma idē
id est, valor decem coronatorū
Libra vel mina Attica, sunt drach
mæ septuaginta quinq;, id est, mo
netæ

netæ nostræ, coronati decem.

Libra vel mina Graia, et Italica, idē
Et sunt drachmæ nonaginta sex, id
est, paulo minus quam decē & tres
coronati.

Libra Romana, & pondo & mina
idem, vt alicubi Budæus annotat. *Libra Ro
mana.*

Et ualuere idē qđ denarij seu drach-
mæ centum; vel sestertij quadringē
ti, id est, coronati solis decem; aut iu-
xta nostram supputationē, nouem;
bassi tres; cruciati tres.

Decem libræ vel minæ, vel drach-
mæ, sunt coronati centum

Centum libræ sunt coronati mille.

Quingēte libræ, quinq; mill, corō.

Mille libræ, decem mill, coron.

Decem millia librarum, cētena mill
coron.

Quinquagita mill. librarū seu mina-
rū, seu drachmarū, sunt quinquies
centena

centena mill. coron.

Centena milia libr. sunt decies centena mil. coron.

Denarius **D**enarius computatione nostrae monetæ valuit circiter nouem cruciatis, & duob. denarijs Germanicis, quos pfenningos vocant: id est, duob. bassis cum dimidio. et duob. pfenningis seu quatuor halleris quod est monetæ Brabanciæ fere quatuor stuferis cum dimidio: monetæ Hispanicæ, vno Riali & quarta eius hoc est, 42. mauidibus et vna blanca. monetæ Italicæ, vno lilio. & vna parpagola id est, quarta parte Iulij. hoc est, 40. quadrinis. Vnus denarius continet sestertios quatuor.

Decem denarij constituunt coronatum aureum vnum

Viginti quinque denarij faciunt coronatos

ronatos duos cum dimidio

Quinquaginta denarij, corō. quinq;

Centum denarij, coron. decem.

Quingenti denarij coronatos quin
quaginta

Mille denarij coron. centum:

Decem millia Denariorum corō.
mille.

Quinquaginta millia Den. coron.
quinq; mill. coron.

Sestertius & nummus. idem. Et *Sestertius*
valuit quarta pte denarij, id est, *Nummus*
vno stufero brabātico & vno noue
nario: seu duob. cruciatis & duob.
denarijs siue pfennigis Germāicis:
seu vno solido Frācico & tribus Tu
ronib. seu vndecim maruideribus
Hisp. minus vna blanca: seu nouem
quadringis Italicis & duob. denari
olis. Quæ omnia idem sunt. Qua
supputatione mille sestertij faciunt

T circiter

circiter quadraginta tres coronatos & bassos vndecim . Aut iuxta Budæi in vno loco supputationem (Nam præter obscuritatem, sibi ipse nihil & alijs, veluti sui parum memor, subinde diuersas est) valuit vno denariolo minus, quam assis: Qua computatione, mille sestertij faciunt coronatos solares viginti, minus sex bassis seu viginti quatuor cruciatis. Et in alio loco valuit duobus Turonibus cum dimidio minus quam assis, id est, quam solidus Francicus, hoc est, valuit decem turonibus cum dimidio. Sed si quadringenti sestertij, vnam constituerant libram, id est, decem coronatos: ac si sestertium neutro genere, continent sestertios mille, id est, viginti quinque coronatos: valuit certe sic vnus sestertius pauxillum mi-

*Sestertium
neut. generis.*

nis vno

AD NOSTRAM SUPPUTATIO IIII
nus vno stufero Brabantio, id est,
duob. cruciatis & vno hallero: qđ
est vno solido francico & vno turo
ne seu octo maruiderib. Hisp. & va
na blanca: seu octo quadrinis Ital:
minus vno denarido: Ac sic mille
sestertij constituunt coronatos &c.
In alio loco ait sestertium valuisse
duos asses & semissem, id est, quin-
que cruciatis, seu vnum bassum &
vnum cruciatum: vel viginti vnū
maruideres: vel viginti quadrinas
& vnum denariolum: vel duos stu-
feros & tres nouenarios. Ac mille
sestertios facere denarios ducentos
quingenta, id est, duas libras ar-
genti, quod dicit esse coronatos,
viginti quinque. Itaque hinc,
cum ita sit diuersus, non facile quid
certi quis deprehenderit sestert-
tium pro sestertiorum: sicut

T ij num

nummum pro nummorum: & denarium pro denariorum: ac talentum pro talentorum dicimus.

Quinquies sestertium, sunt quingenta sestertia, id est, duodecim millia & quingenti coronati

Decies sestertium, idem est quod mille sestertia, id est, Viginti quinque millia coronatorum.

Vicies sestertium sunt quinquaginta millia coron.

Quinquagies sestertium, centena, viginti quinque millia coronatorum

Centies sestertium, ducētena seu ducenta quinquaginta milli, coron. Tanti aestimatus est Vnio Cleopatrae.

Millies sestertium, vicies quinquies centena millia coron. id est, duo milliones & quingenta millia.

Sestertia

Q Vinq; sestertia sunt centum viginti quinque coronati aurei

Decem

Decem sestertia, ducenti quinquaginta coronati:

Viginti sestert., quingēti coronati.

Quadragesima sestertia mille coronati

Quinquaginta sestertia, mille, ducenti, & quinquaginta coronati.

Centum sestertia sunt centies viceni quini coronati, id est, duo millia & quingenti

Quingenta sestertia duodecim millia & quingenti.

Mille sestertia, viginti quinque millia coron.

DRACHMAMONETE nostre vulgare *Drachma* ris valuit circiter septem cruciatas, & continebat scrupulos tres, seu obulos sex

Est autem drachma iuxta Priscianū aliquanto minus denario, sicut tres denarij, drachmas quatuor efficiunt

T iij ant

ant. Quod tamen cum Budei supputatione non conuenit, qui ponit Minam continere drachmas centū seu denarios trecentos. Iuxta quam supputationem drachma triplo maior denario esset.

Decem ita drachmæ sunt cruciati septuaginta seu bassi septemdecim cum dimidio, id est, vnus Dalerus & cruciati duo, hoc est, octo Riales Hisp. & maruideres octo; vel octo Iulij Italici & quadrinæ septem.

Dalerus
Germ.

Centum drachmæ faciunt daleros decem, bassos quinque.

Mille drachmæ, daleros centum & tres, minus duobus cruciatis.

Decem millia drachmarum Daleros mille & viginti octo, bassos decem & quatuor.

Quin-

Quinquagīta millia drachmarum
 Daleros quinque millia centū, qua-
 draginta quatuor, & bassos duos,
 hoc est, coronatos solares ter mille
 septingētos, quinquaginta octo:
 bassos 14.

Iam non satis intelligo, quomodo
 Budæus quinquagīta millia drach-
 marum, id est, Luculli cœnationem
 in Apollieccenare magnifice & lau-
 te vellet, in quinque millia corona-
 torum supputauerit, & sestertia
 duo, quæ & ipsa quamobrem ad-
 iecerit non video, cum tantundem
 efficiant. Alio tamen loco idem
 veluti alterius immemor, quin-
 quaginta millia drachmarum sup-
 putat in tria millia coronatorum,
 octingentos & duodecim corona-
 tos.

T. iij Obolus

Obolus

Obulus paulo minus, q̄ octo communeshalleros Germanicos valebat, vt duo oboli facerent halleros quindecim, id est, duos cruciatos et hallerum vnum: quod est solidus francicus vnus, & turon vnus: vel vno nouenario minus quam stuferrus brab. id est, quarta pars vnus Rialis & blanca vna: vel quarta pars vnus Iulij minus duob. denariolis

Siliqua

Siliqua aliquanto minus hallero Germanico graui est, seu Turone Francico: seu nouenario: maius tamen paux illo blanca hispanica, sic vt tres siliquæ constituent halleros Germanicos graues duos: Turones duos nouenarios. blancas fermequinque: quadrinas Italicas duas:

Scrupulus

Scrupulus monetæ vulgaris continet obolos duos, siue siliquas sex, id est, tertiam partem drachmę, seu hal-

halleros Germanicos graues. 15. seu denarios Germanicos scoēs de^cem: qui faciunt cruciatos duos, denarios tres seu quartam partem Rialis hispanici, maruideres duas, blancā vnam: quartam partem Iulij Italici quadrinas duas: stuferum brabanticum, vnū nouenariū mitas quatuor Scrupulus auri, est tertia pars drachmæ auri, id est, coronati tres: cruciati duo: halleri duo.

Vncia auri continet drachmas ^{vncia} seu libras octo, id est, coronatos octoginta. Alioqui vncia cōiter tam de pondere quam de nummismate dicitur.

Vncia monetæ vulgaris est duodecima pars assis, id est, hallerus grauis, seu rotatus seu binganus vnus: Turon Francicus vnus: mitæ brabanticæ sex: maruideris hisp. paulo

T v minus

minus ꝑ vna, vt tres vnciæ, maru-
deres constituent duas: denarioli
Italici duo:

Argenteus, nummus erat valo-
ris didrachmi, id est, duarum drach-
marum, hoc est, fere quatuordecim
cruciatorum: seu quinque stufe-
rorum brabantiorum cum dimi-
dio: seu sesqui Riali Hisp. cum quar-
ta parte seu sesqui Iulij cum quar-
ta parte. Huiusmodi argenteis tri-
ginta, vñdidit proditor Iudas Chri-
stum. Qui supputati in nostram
monetam efficiunt coronatos sola-
res quatuor: bassos tredecim. Ho-
rum argenteorum vnus Parisijs ostē-
ditur per vitrum in æde S. Ioannis
Lateranensis.

Quantum
diderit Iu-
das Chri-
stum.

Stater.

Stater continet monetæ vulga-
ris drachmas quatuor, id est cru-
ciatos viginti octo: seu bassos sep-
tem

AD NOSTRAM SUPPUTATIO 125
tem: seu Riales Hisp. tres cum di-
midio: Iulios Italicos tres cum di-
midio: stuferos brabanticos duo-
decim minus vno nouenario & mi-
tis sex.

Angli nummum habent, quem suo
vernaculo etiam Staterem vocant, <sup>Stater An-
glicus</sup>
valentem stuferos brabanticos du-
os cum dimidio (nolo enim dicere
semi, vel semissi, quod id solum ad
assem nummum spectet, sicuti &
reliquæ eius partes quincunx tri-
ens, quadrans, sextans, vncia & c:
& nō ad nostri temporis nummos)
id est, dimidium Rialem cum quar-
ta parte, minus vna maruidere &
vna blanca: dimidium Iulium cū
vna parpargola minus vna quadri-
na: quod est cruciatis sex.

Siclus idem est quod stater, ^{Siclus}
hoc

hoc est, nummus ualens drachmas quatuor; continebat enim obolos viginti.

Denarij
Germ.

Denarius Germanicus multiplex est; Argentoraceñ, qui omniũ grauiſſ. est, nam tantum octo constituunt bassum vnum. & continet halleros binos; hallerus vero orthlingos quos vocant, id est, quartulas, duas Wirtēbergicus & Marchionis Baden. eiusdem inter se valoris sunt, qui & ipsi graues sunt continentq; singuli halleros binos. Horum denarij vndecim constituunt bassum vnum; qui ñdem faciunt halleros 22. Nurēbergensis denarius omnium leuiſſimus est Nam sexdecim efficiunt bassum vnum. continentq; et ipsi singuli halleros binos, vt sint in basso in vno halleri 32.

Reliqui diuersarum ditionum Germaniae

mania, Ciuitatūq; denarij, cōmun-
 nes seu vulgares sunt, q; passim e-
 iusdem valoris sint; & 14. vnum cō-
 stituant bassum. Ac continent & ip-
 si singuli binos helleros, vt 14. effici-
 ant halleros 2^s. in basso vno. Et sunt
 cōmuniter Principū Electorū, Rhe-
 nani, rotati, Bingani, Francfordia-
 ni, Augustani, Ratisponeñ. id est,
 Sueuici omnes; Ac eiusdem plane
 valoris sunt cum nouenario Brabā-
 tico; maioris tamen paxillum Tu-
 rone Francico; maruideres Hispan.
 quadrina Italica. Nā horū cōium
 Germanicorum denariorum qua-
 tuordecim, vnum constituunt bas-
 sum; Maruideres autem hispanice ^{Maruideres}
 septemdecim dimidium Rialem ef- ^{ris hispani}
 ficiunt, qui æquiualeat vni basso; Sic ^{ca}
 Quadrinæ Italicæ sex decim dimi- ^{Quadrina}
 dium Iulium constituunt, æquiuale- ^{Italica}
 lentem

lentem & ipsum vni basso:

Quadrina itaq; Italica prorsum & iuste eiusdem valoris est cum denario Nurenbergensi quorum & ipsum sexdecim vnum cōstituunt bassum. Maruideris autem pauxillum adhuc leuior denario Nurenbergensi est vt quorum decem & septem vni basso equiualeant:

Centum communium horum denariorum, faciunt bassos septem, denarium vnum.

Trecenti viginti duo faciunt coronatum solis vnum:

Halleri
Germ.

Halleri quoq; diuersi sunt Argentoracē quorum sexdecim cōstituunt bassum vnum Wirtembergensis & Marchionatus Badig, eiusdem inter se valoris: quorum²², faciunt bassum vnum:

Bingani, Francfordiani & Rhenani

ni rotati, eiusdem quoque valoris &
 ipsi sunt: & hi halleri graues appella-
 lantur ut quorum tres constituunt
 denarios duos, cum in alijs bini fa-
 ciunt vnum: itaque ex his viginti va-
 nus bassum constituunt: ex commu-
 nibus autem 23 & ex Nurenbergensibus, 32:
 Nurenbergenses & Colonienses om-
 nium leuissimi sunt: quorum 32, ut
 modo diximus, bassum vnum faci-
 unt. Et coueniunt ferme cum blan-
 cis, ut quarum 34 faciant dimidium
 Rialē, quod eiusdem cum basso valoris est.
 Reliqui omnes coes dicuntur quorum 28
 fa. bassum vnum, qui constat ex denarijs
 coib. quatuordecim ex Wirtēbergen
 & Baden. vndeci: ex Nurenbergen ^{Bassus}
 sexdecim: Ex Turonibus. octodecim:
 ex nouenarijs quatuordecim ex maruis
 derib. septēdecim: ex quadrinis sexdecim:
 Centum halleri coes faciunt bassos
 tres

Bassus
 Germ.

tris cum dimidio, et denarium vnū
Sexcenti quadraginta quatuor hal-
leri fa. coronatum vnum.

Blanca

Blanca in Hispania minimus num-
mulus est, sicuti hallerus in Germa-
nia. Et duæ blancæ constituunt vnā
maruiderem, quemadmodum &
duo halleri, vnum denarium cōem
sic sexaginta octo blancæ faciunt.
^{34.} maruideres, q̄ti valet vnus Ria-
lishisp. Attamen Maruideris, num-
mus non est, sed nudum tantum no-
men ac si numus sit: ita tamen in vsu
non familiari tantum, sed necessa-
rio est, vt reditus suos omnes, sum-
mos & minimos, prouentusq; an-
nuos computare & sub rationes cer-
tas redigere Hispan. non possint, ni-
si per nominatas & expressas Mar-
uideres: ac si per suos denarios seu
psenningos: Itali p̄ quadrinas: Bra-
banti

bantiper nouenarios. Galli p̄ turo-
 nes, oēs suos reditus computent, ac ^{Hispani p̄}
 dicant tot habet ex annuis reditibus ^{maruideres compu-}
 millia pfenningorum, quadrinarū ^{tant.}
 nouenariorum, turonum, sicut His-
 panus maruiderū tot capit millia.
 Solidus Italicus cōtinet denariolos ^{Solidus Italicus}
 Italicas. duodecim .i. quadrinas ^{licis.}
 Italicas quatuor, Nā denarioli con- ^{Quadrina}
 stituūt quadrinā vnā. Et æquiualeat so-
 lidus vni cruciato Germanico.
 Quadrina Italica & denarius Nure-
 bergensis eiusdē valoris sunt. Duo ^{Parpagola}
 solidi cū dimidio faciūt vnā parpa- ^{la.}
 golā hoc est quartā partē vnus Iulij, Iulius
 Iulius cōtinet parpagolas quatuor:
 seu solidos octo: seu quadrinas trigi-
 ta duas: seu denariolos nonagita sex
 Valet autē Iulij bassos Germanicos
 duos sicut et Rialis Hispanicus, qui ^{Rialis}
 cōtinet maruideres triginta quatu-

or: seu blancas 68.

Coronata
tw.

Et sicut undecim luli cōstituunt coronatū vnū. ita quoq; & undecim Riales, vnū efficiunt coronatū vel Italicum, vel hispanicū. Nam eiusdem sunt valoris. Vterq; nimirū duob. cruciatis minus valet, q̄ coronatus solis oēs autem simul ab Hispanis, Italis & Gallis nō coronati, sed scuta vocantur vocabulo minus apto, cum non scuta sed potius scutatideberent, licet nec hic apto satis. Verum de his hic obiter dum Portiū percurremus paucula commemorare libuit. Latius em̄ hęc tractauimus & diligentius in libro de monetis, vlnis & mensuris diuersarum Nationum nostri temporis:

FINIS

INDEX RERVM

QVAE IN HOC LIB CON-
tinentur.

D futurorum sile.	30
De scientiamor Aureus nummus est percus-	
taliū animi nascus 62. anno post argētū	35
turaliter incli-	
Assipondium, id est, pondus	
nati pag 3 unum	29
An faciens monetam cudi Areoli	M
ex ea ualeat lucrari. 54. Auruspices.	7
An moneta ad libitum mo-	
Augures	7
netantis possit mutari 55. Aeromantici	7
Adulterina monetauocatur Achyndus. Arabs	11
ubi iniusta est forma. 48. Aristotelis sententia tanto	
Auream monetam cudere philosopho digna	5
non licet nisi principi. 38. Astensis auctor quinq; li-	
Aureus ualere debet decem brorum summæ cōscientiæ	
libras ipso iure. 35	55
Aureorum appellatione in	
telliguntur hi qui uigent in	
regione 92	
B Asis.	25
Bes.	35
Bauariorum duces	
Archiepiscopi electores fa-	
possunt monetare ex prin-	
ciunt monetas cudi. 43. cipum concessione	45
Astrologorum uanitas: 7. Bonitas monetæ est duplex.	
Aquila alias Haliæetus au-	
Intrinsæca & extrinsæca. 53	
thor istius compendiosi 0-	
Bigati	31
peris	
C Autela apponenda	
As idem quod libra assis 12	
ut usualis bona sol	
pars id est, uncia. 2. 8. 35	52
uatur mōeta	
Argentum s. percussum an	
Ciuitates Italiaeiunt se mo	
no urbis. 585. Q. Fabio con	
nectare ex præscripta con-	
V ij	sue-

INDEX.

Suetudine. 43 mus idem quod denarius. 9
 Cuius expensis monetæ fit Deus undecim uncia quasi
 cudenda. 53 una dempta ex asse 34
 Cudens monetam absq; au= Dextans 34
 floritate dicitur falsum in= Dodrans 33
 cidere. 6 Demonum præstigijs oculis
 Crimen falsæ monetæ admit mortalium tenebras atq;
 titur multipharie 65 phantasmata offundi 5
 Corollarium est laborum E Amphitota debet in
 præmij &c. 38 E mōeta antiqua cur
 Chyromantici 7 E rente contractus tem

D Enarius decem uapore 202
 luit libras 29.50 Emphiteotæ annuum soluen
 Denarius qui usua do censum confitetur præ
 lis decem ualet nummos 50 cessisse contractum. 203
 Dux wirtenbergensis po= Falsa moneta uocatur
 test monetare ex concessio= F a quadruplici substan
 ne. 43 tia 48
 Dux Sueuiæ itaq; Franciæ Falsarius monetæ est in ma
 orientalis cudit monetam teria, caractere & ponde
 ex præuilegio imperato= re 66
 ris eadem Falsans monetam inferio
 Dos accepta in mille aureis ris non punitur pena mor
 soluto matrimonio non exi= tis 71
 stentibus libris restituitur Fabricans monetam inferio
 in totidem aureis 54 ris in loco statuti illum pu
 Depositu in florenis est re nientis ut alibi expendatur
 situcendum in florenis 93 pena statuti nō punitur 73
 Dipondium. i. duo pondera G Lofa Rul r. C. de ue
 & dimidium 29 G te nummis. pote 42
 Drachma, argenteus numo Guido papæ author
 decisio

INDEX.

- decisionum capelle. 45
 Geomantici. 7
 Geneatliaci. eadem
 Guilhelmus Parisiensis 14
H Alietus author hu-
 ius opusculi agno-
 minatus. Magorū religionem poster
 Hypotesis. 65
 Hydromantici. 7
 Homo cur sapien. aīal xv
I Vs monetandi nulli pri-
 uato potest concedi. 38
 Ius monetādi ex priuilegio
 uel consuetudine potest ac-
 quiri. 40
 Incipiēs & nō p̄ficiens falsā
 monetā fabricare nō ordina
 ric sed extraord. punit. 73
 Impositio & solutio colle-
 ctarū arguit soluentes. 103
 Imponētis esse subd. 105
Libra idē est quod as & argentea. 57
 apud Italos. 34
 Libra auri est septuaginta uero Iuno uocata. 48
 duo auri. 36
 Libra argēti est quinquē dit monetam. 48
 auri. 42
 Libra æris est pars decima te secularis non præiudicat
 auri. 47
 Libra æris fuit imminuta io bello punico. 20
 farie dicitur falsa. 17

INDEX.

Multi specialia sunt in falsa moneta.	64	Necromantici	7
Moneta ex testamento debet solui de currente tempore conditi testamenti.	83	O Pinio ostiensis	52
Moneta unquam interdum soluitur pro altera.	84	O Opusculi dedicatio.	12
Manna apud graecos erat minor libra. 33 denarium.	28	P Ecunia quid sit.	57
Magiae paritio.	8	P Pecunia unde dicitur quotiens accipiat	58
Magia turpis, ac honeste in se lege distat in iuallo.	9	P Pecunia uxori legata debetur antiqua	84
N emo praeter principem potest cudere nummisima	38	P Pecunia in fidei commissore relicta debetur noua	84
Nulli priuato licet cudere monetam.	38	P Pecunia ex constitutione principis debita debetur nummisima	86
Nummisima est in quo impatoris imago est sculpta.	49	P Priuatus cudens monetam incidit falsi penam.	39
Nummisima exigit proprietatis diti debitorum periculum	77	P Pena falsatoris monete	70
Nummus a Numa imperatore in primis excussus	50	P Pecuniaria pena delicti in telligitur de usuali.	58
Nota eris ex una parte tantus gemini, ex altera naui rostrum	31	P Phitonici.	7
Nota argenti erant bigae & quadrige.	52	P Praestigiatore	7
Nummisima aureus & solius idem sunt	44	P Pyromantici.	7
		P Platonis de Zoroastre ac Xamol fide testimonium.	10
		Q Vadrans quarta pars assis, id est tres unciae	33
		Q uis sua industria monetam reprobata expendit pro bona	

INDEX.

bona non tenetur restituere si tunc currente moneta
re bonam. 99 102

Quius monetandi habet Semis. i. dimidium a sishoc
at 37 est sex uncia. 33

Quinarius. 29 Septims. i. septem uncie. Se

Quilibet debet impedire muncia. 33

falsam monetam cudi. 62 Sestuncia. i. uncia & dimi-

Quot sint pena falsatoris dia. 34

moneta. 70 sextula. Siliqua 27.

Quincuns .i. quinq; uncia silicus, Scrypulus, Sestertio

33 um. 34

Quadrigati 31 Sofflerinus. 1

Rasa uocatur mone-Sestercium. 29

ta quando apparet Sortilegi. 7

as. 42 Scoma haud quaquam in fe

Rex francie hyspania, ex stium aptissima compara

prescriptione monetam cudio. 12

dunt. 72

Reprobationum misce Talem qd et quot

dit damno deditorum: 75 Chare pater abrahe

REgerius Baco, xi aurifaber preciosus erat p r i

Sextansasis pars sexta. m^o Nini regis monetari^o 48

Sidest duae uncia. 33 & ibi ponitur C pro T.

Saturnus primus a reos Triens. 31

fecit nummos. 50 Tria exiguntur necessaria

Solidus, aureus & florenus in moneta.

idem sunt de iure. 35 Tripharie reprobatur mo

Specialia uaria et multa sunt Tincta. i. coperta auro uel

in moneta. 64 argento ut appareat tota

Sententia codemnatoria in aurea uel argentea. 49

pecunia intelligitur de sua Tonsa. i. circum circa & rosa

INDEX.

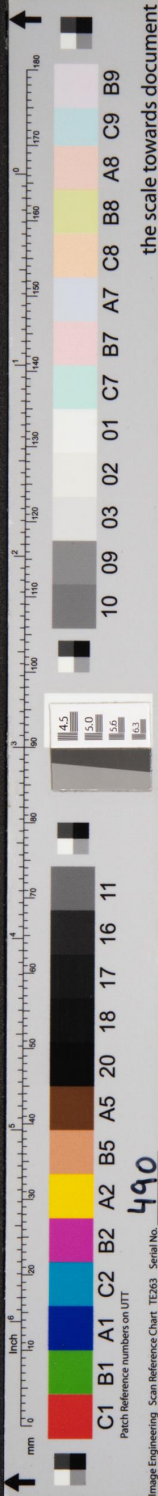
ut appareat ærea.	57	lis uelit soluere.	100
Thema, theorẽatheorica	75	Vncia aſſiſps duodec̃ia	3et 4
Transformationes hominũ		Victoriatuſ.	31
in brutorum ſpecies.	4.	Veteres omnia numeris cõ-	
Tituluſ libri.	12	ſtare putabant.	12
V bi plures ſimul cur Zoroaſtes inuentor magi		runt monet debito falſo creditur	2
riſelectio eſt q̃ ex il			

FINIS.

100
100
100
100
100

1010
1011
1012
1013
1014

1015

490

Image Engineering Scan Reference Chart TE263 Serial No.

3

rente moneta
 102
 dium afis hoc
 33
 ptemuncie. Se
 33
 ncia & dimi-
 34
 qua 27.
 ulus, Sestertio
 34
 1
 29
 7
 quaquam infe
 Sima compara
 12
 um qd et quot
 x fuerit. 72
 e pater abrahe
 eciosus erat pri
 is monetari 48
 ur C pro T.
 31
 atur necessaria
 31
 eprobatur mo
 erta auro ucl
 appereat tota
 gentea. 49
 um circa arosa
 ut

H. H. W.

No. ~~88~~ 89

